

TARABYA METROPOLITI
YAKOVOS

1°

NURLU UFUKLARA
DOGRU

Ve Rab dedi ki :

Ben senin kovaladığın İysa'yım. Lâkin kalk ve ayakta dur. Zira gerek gördüğün, gerekse sana ifşa edeceğim şeylere hizmetçi ve şahit yapmak için, kavim ve Milletler arasından seni seçerek, sana göründüm.

O milletler ki, iman ederek günahlarının affına ve mukaddesler meyanında mirasa nail olabilmeleri için, gözlerini açıp Karanlıktan Nur'a ve Şeytan'ın hakimiyetinden Allah'a döndürmek üzere, seni şimdi kendilerine gönderiyorum.

« Havarilerin yaptıkları » kitabı XXVI/16-17 İncil »

Bu broşurumu Atatürk'ün inkilâpçı, ruhuna ithaf ediyorum.

Bu yurdu, gençlerimize emanet eden Büyük İnkilâpçımız, onlardan bir reform beklemekte olduğunu saklamamıştır.

Bu, hem içtimaî ve hem de dinî reformdur.

Ne yazık ki, asırlar boyunca yüksek nüfuzlu şahsiyetler nâdiren yetişirler.

TANRI'MA SİĞİNARAK BAŞLARIM.

« Ruhum Allah'ımdan başka ki-
me tabi olabilir !

Beklediğim kurtuluş Ondan
ileri gelecektir.

O, benim Allah'ım, hem Halas-
kârım ve hem de Hamimdir. »

« Mezmurlar Kitabı
LXI : 2 Tevrat »

Yurdumun iç ve dışında yapmış olduğum seyahatler esnasında, Hristiyanlıkla Müslümanlık arasındaki farkları, bütün teferruatı, öğrenmek isteyen münevver bazı Müslümanlarla bu hususta girişmiş olduğum müteaddit mübahassa ve münakaşaların bende bırakmış olduğu intiba, müspet olmaktan hayli uzaktır.

Beri yandan halkı sözde tenvir etmek vazifesini üzerlerine alan bazı kimselerin (1) eserlerini okuyunca, tatmin edilmek şöyle dursun, bilâkis insan kendi içinde âdeta nefret ve takbîh hislerinin doğduğunu duyuyor.

Gayesi, müminlere bilmeleri «zarurî olan hakikatleri»— bittabi o zamanki Arap halkının anlayabileceği bir tarzda — tanıtmak olduğu, Kur'anda açıkça belirtildiği halde, Müslümanların çoğu, herhalde cahil bir takım din adamlarının şüpheli kaynaklara dayanan ve yahut da yabancı dinlerden İslâm'ın arasına sokulan bazı din ülemasının talimlerinin tesiri altında kalarak, hadiselerin iç yüzüne nüfuz etmekte tamamile aciz kalmışlardır.

(1) Ezcümle Milâs'lı Dr. İsmail Hakkı : « Kur'ana Nazaran Hazreti İyâsa'nın Babası ». — İstanbul 1934 — Ankara Matbaası

Bununla beraber Atina Üniversitesinde kayıtlı olan öğrencünün tahsili ile yakından alâkadar olabilmek için, Yunanistan'a gelmiş bulunan Prağ Müftüsü ile, Hristiyanlığın prensipleri hakkında yapmış olduğum görüşmeler ve bu görüşmelere iştirak eden fâzıl ve muhterem diğer bir Müslüman'ın göstermiş oldukları samimiyet ve anlayış kabiliyetlerine karşı beslediğim derin hürmet hislerini de gizleyemem.

Filhakika üstün birer insan olan bu zevattan ikincisi, müteaddit buluşmalarımız zarfında, son derece hüsnüniyetle ve misline nadiren rastlanabilen bir nezaketle, üzerinde tereddüt ettiği birçok noktalara temas ettikten ve Hz. Muhammed için yazmış olduğu şiirleri bir mümin heyecanı ile okuduktan sonra, ziyaretlerinden birinde beni bulamayınca, tetkikatımızın ana hatlarını sarahaten gösteren bir mektup bırakmıştır.

Burada aynen neşredeceğim bu mektupta sorulara ve sık sık karşılaştığım benzeri suallere cevap vermeye çalışacağım.

İslâm âlemi, Atina'da benimle görüşen Prağ Müftüsünün yaptığı gibi, İslâmiyetin esaslarını yakından tetkik edecek olursa, yalnız Kur'anın rehberliği ile de Allah'a daha fazla yaklaşmakta ve Hristiyanlığı da daha iyi tanımakta hiçbir güçlük çekmeyecektir. Zira Kur'anı Kerimi nazarı itibara alarak dahi, Kelâmullah, Ruhullah ve Mesih kim olabilir diye, düşünecek ve kendiliğinden beliren bu sualleri halle çalışacaktır.

Bizzat Kur'anın da itiraf ettiği gibi, **asırlar boyunca hiçbir insan böyle fevkalâde bir surette doğmamış, Kelâmullah, Ruhullah ve Mesih olarak tanınmamış, kimse günahsız yaşamamış ve İyşa gibi Semaya uruç etmemiştir.**

İyşa, hayat ve hakikattir. İslâm âlemi niçin İyşa'ya karşı kalbini daha fazla açık bulundurmasın ! Kulaklarını niçin Ona daha fazla çevirmesin ! İnsanlardan Allah'a ve hemcinslerine karşı sevgi ve muhabbet göstermelerini isteyen,

Tanrı — İnsan demek olan « **Emmanuel** » Mesih İyşa'nın önünde neden secdeye kapanmasın ! İnsanların kalbinde kendilerini kardeşliğe, yekdiğerini sevmeye, sulh ve sükûnet içinde yaşamağa sevkeden ve insanları Nurlu Ufuklara götüren bir tek Allah'ın yeri vardır. **O Allah da « Mesih İyşus Hristos'tur. »**

« **E M M A N U E L** » yani **Allah Bizimle Beraberdır.**

« Kelâm başlangıçta var idi, ve Kelâm Allah nezdinde idi, ve Kelâm Allah idi. O, başlangıçta Allah nezdinde idi. Herşey onun ile oldu, ve olmuş olanlardan hiçbir şey onsuz olmadı. Hayat onda idi, ve hayat insanların nuru idi. Nur karanlıkta parlar, ve karanlık onu anlamadı ». « Yuhana İnc. I : 1-6 ».

Bunun için de Allah onu pek çok yükseltti, ve her ismin fevkinde olan ismi ona ihsan etti ; Ta ki İyşa'nın isminde bütün göktekiler ve yerdekiler ve yeraltındakiler diz göksün, ve Baba Allah'ın izzeti için her dil İyşa Mesih Rab' dir diye ikrar etsin. « Pavlos'un Filipil. M. II : 9-12 ».

Babadan her ne dileyecek olursanız, benim ismimle onu size verecektir. « Yuhanna İnc. XVI : 23 ».

Ben kapıyım ; eğer bir kimse benden girirse, kurtulur ; Girer, çıkar, ve otlak bulur. « Yuhan. İnc. X : 9 ».

Yol ve hakikat ve hayat benim ; Ben vasıta olmadıkça, Babaya kimse gelmez. « Yuhan. İnc. XIV : 6 ».

Gökte şahadet edenler üçtür : Peder, Kelâm ve Ruhul-kudüs, ve bu üçü birdir.

« Havarî Yuhanna'nın I. Mek. V : 7 ».

İLK TEMASLARIMIZIN İFADESİ

Asırlar boyunca Müslümanlık ile Hristiyanlık, birbirinin amansız düşmanı imiş gibi, çarpışmıştır. Ne yazık ki, her iki taraftan da koyu bir taassup, aşılması imkânsız bir set, bir ara duvar örmüştür. Bu, hakikaten acınacak, esef edilecek bir olaydır.

Din ve medeniyetin temelleri sevgiye, bütün milletlerin kardeşlik ve sevgi hisleriyle birleşmesine ve cihanşümül bir sulha dayanır. Bu böyle olduğu halde, nasıl oluyor da bu iki din Hz. Ademi yaratan ve dünyadaki bütün insanların semavî babası olan Allah'ın namına böyle bir kini hoş görüp onu körüklemişlerdir ! **Din, herşeyden evvel sevgiyi, insanlar arasındaki derin kardeşlik hislerini, muhabbeti öğretir ve bize birbirimizi sevmemizi emreder.**

Hz. Muhammed, kendi zamanının Hristiyanları tarafından bir Rafazî olarak tanınmıştı. Hatta Rafazîlerin de en tehlikelisi gibi takıp edildi. VI. asırdan evvel Hristiyanlıkta, Ariyanist'ler, Mondanistler, Nestori'ler, Eftihiyen'ler v. s. gibi Rafazîler ortaya çıkmıştı. VI. asırdan sonra da Luteriyen, Metodist, Sabatist v. s. gibi unvanlarla Rafazîler meydana atılmışlardır.

Bu Rafazîler, Hristiyan Kilisesinin hudutları içinde « dahilî Rafazî » olarak tanındıkları halde, Hristiyanlığa bunların bazılarında daha yakın olan ve itikatları Hristiyanlığın en saf ve en köklü umdelerine uyan, İslâm dininin mensuplarına sadece « Muhammediler » denilmekle iktifa edilmemesi cidden gariptir.

Müslümanlık, Hristiyanlığın amansız düşmanı olarak tanıtılmıştır. Evet, bu nifak bilâhare harp meydanlarında daha fazla kızışmış ve Hristiyanlık âlemi İslâmiyeti, Müslümanlar da Hristiyanları düşman olarak tanımışlardır.

Böyle dımağları uyuşturucu bir havada da yakınlıktan ziyade ayrılık ruhu, dinî düşmanlık, cihadlar ve Kızıl Haçlılar hislerinin körüklenmesi ve alevlenmeleri çok tabii görülmüştür.

Geçilemez halde bir duvar, çok geniş ve derin bir düşmanlık hendeği açılmıştır.

Hristiyanlık ve Müslümanlık iki dünya, bağısızlık dünyası, karşı karşıya beşeri, içtimaî hiç münasebetleri olmayan iki dünya.

Din mefhumu dünyevî hırslara kurban sunulmakta.

Bu ne kadar fecî ?

Halbuki İslâmiyet, Hz. İyşa'nın doğuşundaki fevkalâdeliği İncilde tarif edildiği şekilde kabul etmekte, İyşa'nın hayatındaki harikülâde olaylara tereddütsüz inanmakta ve onun Kelâmullah, Ruhullâh, Mesih olduğunu ve günahsız yaşadığını, sonunda da semaya alındığını kabul etmektedir.

İyşa'nın Tanrılığına inanmamaları, haç üzerinde öldüğünü kabul etmemeleri ve Vaftiz yerine Sünnet olmaları, Müslümanları, Hristiyan dinine göre, Yahudileşmiş Rafazî mevkiine düşürmektedir.

Binaenaleyh ana prensipleri bakımından Hristiyan Rafazîlerine nazaran, bunların çoklarından, Müslümanların daha yakın bulunduğunu söylersem hayret etmeyiniz.

Karşı karşıya bulunduğumuz Kızıl tehlike de din erbabını birbirine yakınlaştırmış, dünyayı Kitapsızlar ve Kitaplılar olarak ikiye ayırmış ve Kitap Ehlini bir araya toplamıştır.

Allah muhabbettir. Muhabbetin timsali olmayanlarda, bizce, mümin addedilemezler. Zira Din de muhabbettir. Müslümanlık ile Hristiyanlığın iki muhalif cepheye ayrılmasındaki mesuliyeti, insanların caniyane temayüllerinden istifade edenler ve edecek olanlar taşır. Cehalet, yine cehalet ve her zaman cehalettir. Halbuki insanlar kankardeşleri oldukları gibi, din ve cankardeşleri de olmalıdırlar.

Allah'ın dünyaya Mesih, Kelâmullah, Ruhullah, İbnul-

lah olarak gelişinde, gerek Hristiyanlık ve gerekse İslâm âlemi için anlaşılmaz bir mucize, büyük bir şefkat, tasavvurumuz fevkinde bir ni'met vardır. İyşa'nın dirilmesi ve göklere alınması, insanları ebedî hayat âşığı mertebesine yükseltir. İslâm ve Hristiyan âlemi için Kelâmullah, Ruhullah, Mesih İyşa kardeşlik ve muhabbet bağı olmayacak mı !

İnsanlar canlarının selâmetini, özler ve ölüm ötesi hayatını hazırlamak için uğraşırken, halâskâr İisus Hristos adına niçin birleşmesinler ! Bu, ergeç olacaktır ve tahakkuku için de hepimiz İncil'deki şu Ayeti daima hatırlamak mecburiyetindeyiz :

« Ne fayda ol ademe ki, bütün dünyayı kazandığı halde, kendi canını kaybetmiştir ».

NURLU UFUKLARA DOĞRU

1) Mektup

2) Mektuba ilişik notlar

I) MEKTUP

Sevgili ve Muhterem Biraderim,

Aramızdaki akide ve bilgi ve tanıyış itibarile esaslı üç ihtilâf vardır. Siz Hz. İyşa'yı bir cihetten Allah'ın oğlu, diğler cihetten Allah dersiniz. Biz Müslümanlar ne birini ne de diğlerini kabul edemeyiz. Üçüncü ihtilâf, biz Hz. İyşa'yı Mesih ve Allah'ın Resulü tanıdığımız halde, siz Hz. Muhammed'i Resul olarak kabul etmiyorsunuz. Bunlar ki esastır, başka farklar hep teferruattır.

Sizi bir daha ziyaret edip bu bapta konuşmağı ruhum çekti, sizi hanenizde bulamazsam bunları bırakmak üzere kaleme aldım, bulursam şifahen söyliyeceğim yine budur.

1 — Her ruhanî insana o devirde Evlâdullah denilirdi ve buna delil İncil'e merbut Havariyun risalelerinden çıkardığım bazı ifadelerdir. Evrak No. 1.

2 — Hz. İyşa Allah değildir. Ancak Allah'ın bir kulu ve Resulüdür. Hz. Muhammed gibi. Buna delil olarak, No. 2 evraktaki Havariyun kelâmıdır.

3 — Hz. Muhammed Hak Resulüdür. Hz. İyşa onun geleceğine işaret etmiştir. İncil'den çıkarılan ve merbut olan evraktaki açık ve berrak ayetler buna delildir.

Sevgili ve Muhterem Biraderim. Sizi yine sizin Kitabınızla ilzam ediyorum. Size rica ederim, kalbinizin mübarek ruhaniyetile bu manaları tefekkür ediniz, ola ki bir olan hakikatı İyşaiye ve Muhammediye size tecelli ede. Bunu Hakimi Mutlak olan Allah'tan dilerim.

Şayet benimle bir daha sohbet etmeyi ruhişerifiniz çekerse, fakirhanem size daima açıktır. Hayır duanızı diler ve ellerinizden öperim biraderim.

Fatih.....

Abdullah İlker.

Yukarıdaki mektuba bağlı notlar.

1) Oğul, evlât hakkında.

No. 1 : St. Paul. Romalılarına Mektup VIII : 12-18.

« İmdi Ey biraderler, bu surette tence yaşamak için tence borçlu değiliz, zira eğer tence yaşarsanız öleceksiniz. Amma eğer ruhla cismanî emellerinizi iydam ederseniz yaşayacaksınız ; Zira Allah'ın ruhu kimlere delâlet ederse. Allah'ın oğulları onlardır. Zira siz tekrar mucibihavf olan esirlik ruhunu almadınız, ancak oğulluk ruhunu aldınız ki, onunla Üb, Peder diye nida ederiz. Ol ruh kendisi bizim evlâdullah olduğumuza ruhumuzla beraber şahadet eder. Ve eğer evlât isek kezalik varisleriz, Allah'ın varisleri ve Mesih'in miras şerikleriyiz ».

No. 1 : St. Jean. I inci Umumî Mektup IV : 7-8.

« Ey sevgililer, birbirimizi sevelim zira muhabbet Allah'tandır. Ve her muhabbet eden Allah'tan tevellüt etmiştir, Allah'ı bilir. Muhabbet etmeyen Allah'ı bilmemiştir, zira Allah muhabbettir ».

No. 1 : St. Jean. I inci Umumî V : 1-2.

« Her kim ki, İysa'nın Mesih idiğine inanırsa Allah'tan tevellüt etmiştir. Ve her kim ki tevlit edeni severse Ondan mütevellit olanı dahi sever ».

No. 1 : St. Jean. I inci Umumî Mektup III : 1-2.

« Bakınız Peder bize ne gûna muhabbet İhsan etmiştir ki, evlâdullah tesmiye olunalım. Bunun için dünya bizi tanımaz, çünkü Anı tanımadı.

Ey sevgililer, şimdi evlâdullahız. Ve ne olacağımız daha izhar olunmadı ise de, O izhar olunduğunda Ona müşâbih olacağımızı biliyoruz. Zira Onu hemen olduğu gibi göreceğiz ».

No. 1 : St. Jean. I inci Umumî Mektup III : 7-10.

« Ey çocuklar, sizi kimse aldatmasın, salâh işleyen Onun olduğu misillü salihdir. Allah'tan her tevellüt etmiş olan günah işlemez. Çünkü Onun tohumu onda kalır ve Allah'tan tevellüt etmiş olduğu ecelden günah işleyemez. Evlâdullah ile Şeytanın evlâtları bu veçhile zahir olur. Salâh işlemeyen hem dahi kendi biraderini sevmeyen Allah'tan değildir ».

2) Hz. İyşa'nın Allah Olmadığı Hakkında.

No. 2 : St. Paul. Timoteos'a I inci Mektubu II : 3-5.

« Zira cümle insanların halâsını ve hakikatı bilmekliğe gelmelerini isteyen halâskârımız Allah'ın indinde iyi ve makbuldür. Çünkü bir Allah var, Allah ile insan beyninde bir meyancı var, bu dahi insan olan Mesih İsa'dır ki, vakti mahsusunda şehadet olmak için kendisini cümlelerin yoluna fidiye verdi ».

No. 2 : St. Paul. Korintos'lulara I. Mektubu VIII : 6-7.

« Bizce bir Allah, yani Peder vardır ki, cemi kâinat ondan olup, biz dahi onunlayız : Ve bir Rab İyşa el Mesih vardır ki, onun vasıtası ile cemi mahlûkat vücade gelip biz Onun vasıtasıyız ».

No. 2 : St. Paul. Timoteos'a I. Mektubu I : 17-18.

« İmdi ezeli ve ebedi Padişah zeval bulmaz ve göze görünmez. Yalnız ve yegâne Alim Allah'a ebedelabad izzet ve hamdolsun. Amin ».

No. 2 : St. Jean. I inci Umumî Mektup IV : 7-17.

« Ey sevgililer, Allah bizi böyle sevdi ise, bizim dahi birbirimizi sevmemiz gerektir. Allah'ı asla bir kimse görmemiştir. Bir birimizi sevdiğimiz taktirde Allah bizde kalır ve Onun muhabbeti bizde kemal bulmuş olur. Onda kaldığımızı ve Onun bizde kaldığını bununla, yani bize kendi ruhundan vermiş olduğundan biliriz. Ve biz görür ve şehadet ederiz ki, Peder, oğlu dünyanın halâskârı olmak üzere gönderdi. Her kim ki İyşa'nın İbnullah idiğini ikrar ederse Allah onda ve o dahi Allah'ta kalır. Biz dahi Allah'ın bize olan muhabbetini bildik ve inandık. Allah muhabbettir. Ve muhabbette kalan Allah'ta, Allah dahi onda kalır ». (1)

(1) *Ey insanı kâmil Muazzez Yuhanna Hazretleri, Senin bastığın yerlerin toprağı ben olayım. Senin mübarek ağzından ve kaleminden ne güzel hakikat ve hikmet cevherleri çıktı. Seni Hakikat üzere anlayana ve tâbi olana ne mutlu. Bu aciz ve hakir Abdullah senin hakikatına feda olsun.*

3) Hz. Muhammed'in Geleceğini Tebşir Eden İncil Ayetleri

St. Jean İncili : XIV : 29-31.

« Ve olduğu zaman inanasınız diye, vuku'bulmazdan evvel size şimdi söyledim. Artık sizinle çok söyleşmem. Zira dünyanın reisi geliyor ve bende onun hiçbir şeyi yoktur. Ancak Pederden aldığımı ve Pederim bana emrettiğini aynen icra ettiğimi, dünya anlasın diye bunları size söyledim. Kalkınız buradan gidelim ».

St. Jean İncili : XVI : 7-14.

« Lâkin ben size hakikatı söylüyorum. Benim gitmem sizin için hayırlıdır, çünkü gitmezsem, « Paraklitos » Tesellicisi size gelmez ; Fakat gidersem, onu size gönderirim. Ve o geldiği zaman, günah için, salah için ve hükûm için dünyayı ilzam edecektir ; Günah için, çünkü bana iymam etmezler ; Salah için, çünkü Babama gidiyorum, ve artık beni görmezsiniz ; Ve hükûm için, çünkü bu dünyanın reisine hükmedilmiştir. Size söyleyecek daha çok şeylerim var ; Fakat şimdi dayanamazsınız. Fakat o, Hakikat Ruhu, gelince, size her hakikate yol gösterecek ; Zira kendiliğinden söylemeyecektir ; Fakat her ne işitirse söyleyecek ve gelecek şeyleri size bildirecektir. O beni taziz edecektir ; Çünkü benimkinden alacak ve size bildirecektir. Pederin hernesini varsa benimdir. Bu sebepten benimkinden alacak, ve size bildirecektir, dedim. Biraz zaman, ve beni artık görmiyeceksiniz ve yine biraz zaman, ve beni göreceksiniz ».

II

MEKTUBA CEVAP

Pek muhterem ve sevgili kardeşim,

Mektubunuzla ona ilişik olarak göndermek lütuf ve nezaketinde bulunduğunuz, İncili Şerif'ten alınmış ibareler ve billhassa « **Sizi yine sizin Kitabınızla ilzam ediyorum** » sözü, bana « Havarilerin Yaptıkları » Kitabından aşağıdaki hadiseyi hatırlattı :

« Ve Allah'ın meleği, Filippos'a hitaben dedi ki : Kalk ve cenuba Kudüs'ten Gazze'ye inen yola git, orası çöldür. O da kalkıp gitti. İşte o sırada, Habeş Kırالیçesi Kandaki'nin Maliye Nazırı olan ve Kudüs'e ibadet etmeye gelmiş bulunan Habeş'li bir hadım memleketine avdet ediyor ve arabası üzerine oturmuş Peygamber İsay'a'nın Kitabını okuyordu. Aziz Ruh Filippos'a, bu arabaya yanaşmasını ve binmesini söyledi. Filippos da onun yanına koştu ve Peygamber İsay'a'nın Kitabını okuduğunu görünce, acaba okuduklarını anlıyor musun ! diye sordu. O ise, bana bu hususta bir kimse rehberlik etmedikçe, buna nasıl erişebilirim ! cevabını verdi, ve Filippos'tan arabasına çıkarak kendisi ile beraber oturmasını rica etti. Okuduğu bahis şu idi :

« Koyun gibi boğazlanmaya götürüldü. Ve o kuzunun kırkıcıları karşısında sessiz durduğu gibi, o da ağzını açmadı. Mütevazî olduğu için kendini müdafaa etme hakkı tanınmadı. Onun neslinden kim bahsedecek ! Zira hayatı bu dünyadan kaldırılıyor ». Habeşli hadım Filippos'a hitaben : Peygamber acaba kimden bahsediyor, kendisinden mi, yoksa başka bir kimseden mi ! Senden rica ederim, söyle, dedi.

O da ağzını açtı ve bahsi geçen ibareden başlayarak, hadıma İsayı müjdeledi. Ve yolda giderlerken bir çayın kenarına geldiler.

Hadım : İşte su, vaftiz olmama mâni olan ne var ! diye sordu.

Filippos da, **eğer bütün ruhunla inanıyorsan, vaftiz olabilirsin**, cevabını verdi. **O da İyşa Mesih'in Allah'ın oğlu olduğuna inanıyorum** dedi ve arabasının durmasını emretti.

Her ikisi de suya indiler ve Filippos **onu vaftiz eyledi**.

Sudan çıktıktan sonra ise, Aziz Ruh Filippos'u ortadan yok etti ve hadım onu bir daha görmedi, lâkin sevinç içinde yoluna devam etti.

İncil ; « Havarîlerin yaptıkları » Kitabı

VIII : 26-40.

İ Y S A T A N R I ' D I R

Biz de daima ve herkese yaklaşarak, Filippos'un yaptığı gibi, sorabiliriz : Acaba okuduklarımızı anlıyor musun !

Aziz Ruhun âlet ve vasıtaları olan Peygamberlerle Resuller Allahın oğlu İyşa'nın da Allah olduğunu Mukaddes Kitaplarda, yani Eski ve Yeni Ahd'larda, bütün dünya'ya ilân etmişlerdir. İslâmiyet'te de, Kur'anın birçok ayetlerine istinaden, Tevrat ve İncil Allah'ın sahih kelâmı, yani Onun eski ve yeni vasiyetidir. Bu itibarla sözü geçen iki kitap Mukaddes Kitap diye tanılmaktadır. Ne yazık ki, İslâm üleması ve Kur'anın müfessirleri bunlarla icabettiği kadar alâkadar olmamışlar ve bu yüzden beklenen selâmeti aramamışlardır. Müslümanlar ise, bu Kitapları benimsemezler, hattâ büyük bir kısmı okumazlar bile.

Bu iki kitabın yekdiğeri ile olan bağılıklarını tetkik ve izah etmezden evvel, İslâm âleminde iddia edildiği gibi, onların hakikaten tahrif edilmiş olup olmadıklarını araştırmalıyız. Acaba bu Kitaplar hakikaten tahrife uğramışlar mıdır ! İlkönce bu noktayı tespit edelim.

NURLU UFUKLARA DOĞRU

A

MUKADDES KİTAPLARCA

İSA : KELAMULLAHTIR

EMMANUELDİR

« E M M A N U E L » yani Allah Bizimle Beraberdır.

«Kelâm başlangıçta var idi, ve Kelâm Allah nezdinde idi, ve Kelâm Allah idi. O, başlangıçta Allah nezdinde idi. Herşey onun ile oldu, ve olmuş olanlardan hiçbir şey onsuz olmadı. Hayat onda idi, ve hayat insanların nuru idi. Nur karanlıkta parlar, ve karanlık onu anlamadı ». « Yuhana İnc. I : 1-6 ».

Bunun için de Allah onu pek çok yükseltti, ve her ismin fevkinde olan ismi ona ihsan etti ; Ta ki İysa'nın isminde bütün göktekiler ve yerdekiler ve yeraltındakiler diz çöksün, ve Baba Allah'ın izzeti için her dil İysa Mesih Rab' dir diye ikrar etsin. « Pavlos'un Filipil. M. II : 9-12 ».

Babadan her ne dileyecek olursanız, benim isimle onu size verecektir. « Yuhanna İnc. XVI : 23 ».

Ben kapıyım ; eğer bir kimse benden girerse, kurtulur; Girer, çıkar, ve otlak bulur. « Yuhan. İnc. X : 9 ».

Yol ve hakikat ve hayat benim ; Ben vasıta olmadıkça, Babaya kimse gelmez. « Yuhan. İnc. XIV : 6 ».

Gökte şahadet edenler üçtür : Peder, Kelâm ve Ruhul-kudüs, ve bu üçü birdir.

« Havarî Yuhanna'nın I. Mek. V : 7 ».

Kur'anı Kerim 4 : 170 Ya Eyu hel kitabı la taglufi dini kum ve la tekulu al Allahı illel Hakka innemel Mesihu İşebni Meryeme Resullallahı ve kelimetul kahen illa Meryeme ve Ruhun min feaminu billahı ve Rusulluhı vela tekulu selasetun intehu ahiren lekum innemallahu illa vahidin, suphane en yekunu lehu veledun lehu mafis, semavatı veme fil arz ve kefabillahı.

Kuran 4 : 135

« Allahın daha evvel gönderdiği **Kitaba inanın...** Şayet sen sana gönderilen üzerinde şüpheye düşersen senden evvel gönderilen kitabı okuyanlara sor ».

TEVRAT yani ESKİAH D

Tevrat'ın « Mukannen Kitapları » Yahudi Alfabetinin harf adedine uygun olarak yirmi ikidir. Aşağıda isimlerini kaydedeceğimiz Kitaplar, mevzuları bakımından, Tarihe, Talim ve Terbiyeye ve Peygamberliklere ayrılabilirler.

I — Tarihe müteallik olanlar :

Bu başlık altında toplayabileceğimiz Kitaplar ilkönce sadece beş tane idi.

- 1 — Tekvin Kitabı
- 2 — Huruç, veya Çıkış Kitabı
- 3 — Levililer Kitabı
- 4 — Sayılar Kitabı
- 5 — Tesniye Kitabı

Bunları yazan ve onlara « Pentatevhos = Esfarihamse = Şeriat Kitabı » adını veren Hz. Musa, **bu kitapların daima iyice muhafaza edilmelerini Yahudi'lere emretmiştir.** Bu cihet Tevrat'ın Çıkış Kitabında yazılıdır. Fakat az zaman sonra, Musa Peygamber'in halefi Yeşu bin Nâbi devrinde bu kitaplara yedi kitap da-

ha ilâve olunmuş ve bu suretle adedi on ikiye çıkmıştır ki, şunlardır :

- 6 — Yeşu bin Nabi Kitabı
- 7 — Hakimler ve Rut Kitabı
- 8 — I. Kırallar Kitabı
- 9 — II. Kırallar Kitabı
- 10 — I. ve II. Tarihler Kitabı
- 11 — Ezra ve Nehemya Kitabı
- 12 — Ester Kitabı.

Bu Kitaplarda toplanmış olan yazılar hakkında Tevrat'ta şöyle denilmektedir : « **Bunlar, işgal için gittiğiniz diyarda tatbik etmeniz için, Allah'ınız Rabbin size öğretmemi bana emrettiği emirler, kanunlar ve hükûmlerdir. Ve sana emrettiğim bütün kanunlarla emirlerimi, Allah'ın Rab'dan korkarak, kendin de, oğlun da, oğlunun oğlu da ömrünüzün son gününe kadar muhafaza edesiniz. Ve ömrünüz uzun ola. « (1) » Ve benim bu gün sana emrettiğim bu sözler senin kalbinde olmalıdır, onları ihtimamla oğullarına talim etmelisin. Evinde oturduğunda, yolda gittiğinde, yatağına yattığında ve ondan kalktığında hep bunlardan bahsetmelisin. Ve nişan olarak eline bağlamalısın. Onlar gözlerinin arasında adeta bir alınbağı olmalıdırlar, bunları evinin duvar ve kapıları üzerine yazmalısın. » (2).**

Bütün bu ilâhi tembih ve tavsiyelerden sonra, her harfi üzerinde titreyen, onları gece gündüz çocuklarına öğreten Yahudi'lerin, bu Mukaddes Kitapları tahrife kalkışmalarına imkân var mıdır !

II — Talim ve Terbiye'ye müteallik Kitaplar :

Yukarıdaki on iki Kitaba sonraları Talim ve Terbiye'ye müteallik şu beş Kitap da ilâve olunmuştur :

- 13 — Eyup Kitabı
- 14 — Davud'un Mezmurları
- 15 — Süleyman'ın Meselleri
- 16 — Vaiz Kitabı
- 17 — Neşideler Neşidesi Kitabı.

(1) Tevrat, Tesniye Kitabı VI : 1-2.

(2) Tevrat, Tesniye Kitabı VI : 6-9.

III. -- Peygamberliklere Mütedair Kitaplar da şunlardır :

- 18 — İsayâ Kitabı
- 19 — Yeremiya Kitabı
- 20 — Hezekiel Kitabı
- 21 — Daniel Kitabı

Küçük denilen Peygamberlerin Kitapları da şunlardır :

Hoşea, Amos, Mika, Yoel, Obadya, Yunüs, Nahum, Habakkum, Tsefanya, Haggay, Zekerya ve Malakiya Kitapları. Çok sonraları, yukarıda zikri geçen yirmi iki kitaba, insanların talim ve terbiyeleri için çok faydalı olan aşağıdaki beş Kitap daha eklenmiştir. Bunlar şu kitaplardır :

- 1 — Tovit Kitabı
- 2 — Süleyman'ın İlmî Kitabı
- 3 — Sirah'ın İlmî Kitabı
- 4 — Yudit Kitabı
- 5 — Makabilerin Kitapları.

Yahudiler esaretten kurtuldukları zaman âlim ve mürşitlerinin ve bilhassa bunların başında bulunan ve tanınmış birer vahiy erbabından olan Ezra ve Nehemya'nın çalışmaları neticesinde, yukarıda zikrettiğimiz Kitaplar her gün kullanılan İbraniçe'ye tercüme edilmişlerdir. Bidayette Padam - Aram, yani Asurî ve eski İbranî dillerile yazılmış bulunuyorlardı. Ezra ile Nehemya Kitapları tercüme ettikten sonra, bunları « Tevrat'ın Mukannen Kitapları » adı altında bir araya toplıyarak, gelecek nesillere böylece bir cilt halinde teslim etmişlerdir. (1)

Ancak o devirde Mısır'da yaşayan Yahudiler anadillerini kaybetmişlerdi. Bu Yahudiler Yunanca'yı anadili olarak almışlar ve Yunanlaşmışlardı. Bunların İbraniçe Tevrat'ı anlamalarına imkân yoktu. Binaenaleyh Tevrat'ın biran evvel Yunanca'ya tercüme ettirilmesi icabediyordu.

Mısır'da M. O. 285 - 247 senelerinde hüküm süren Kırıl Filâdelfos Ptolemeos kitaplara çok meraklı bir adamdı. Günün birinde, Yahudilerin mezhebe, ahlâka, tarihe, şeriata ve Peygamberlere dair mükemmel bir kitapları mevcut olduğunu haber alınca, İskenderiye'deki zengin kitaphanesinin Müdürü olan Dimitrios Filarefs adındaki zatın emri altında bir hey'et tertip etmiş ve bu hey'eti, Yahudilerin esaretten kurtulduğunu mübeyyin bir ferman ve birçok kıymetli hediyelerle birlikte, Yahudi ülemasına ve Yahudi Liderlerine yollamıştır.

(1) Tevrat, Ezra ve Nehemya Kitapları.

Yahudi üleması, bu Mısır Hey'etine hüsnü kabul göstermiştir. Tevrat'ın Yunancaya tercümesinde yardım edeceğini vaademiş ve hattâ verdiği cevabı altın yazılarla yazarak yollamıştır. Keza her Yahudi Kabilesinden İbranice ve Yunanca'ya hakkile vâkıf altışar kişi seçerek, cem'an yetmiş iki kişiyi Mısır Kırasına yollamıştır. Kiral bu Ulema Hey'etinin çalışmalarile yakından alâkadar olmuş ve hazırlanan metinlerin aslına uygun olup olmadığını, günü gününe tetkik etmiştir.

Bu yetmiş iki kişilik hey'et Tevrat'ı tam yetmiş iki günde tercüme etmiştir. Bu Yetmişler Tercümesi yalnız Mısır'da yaşayan Yahudiler tarafından değil, aynı zamanda Suriye, Filistin, Irak ve Anadolu içlerinde yaşayan Yahudilerce de aslına mütâbık ve onun kadar mukaddes addedilmiş, el'an da böyle kabul edilmektedir.

Bu böyle olunca Yahudilerin onu tahrif ettikleri nasıl kabul edilebilir ? ! Esasen böyle bir harekette bulunmalarında da bir mâna yoktur. Bir kerre bütün ümitleri, bütün tesellileri hep dinlerindedir. Mukaddes Kitapları da bu Kitaptır. Sonra Yahudilerin dinî an'anelerine ne kadar sadık kaldıkları, onları ne kadar büyük bir itina ile, taassup ve kıskançlıkla muhafaza ettikleri, herkesçe bilinen bir şeydir. Kendileri bu güne kadar bir Mesih beklemekte olup, sarsılmaz imanlarını, gözbebekleri gibi baktıkları, Mukaddes Kitaplarına bağlamışlardır.

Tevrat'ın tahrif olunamayacağına dair, bu mantikî sebeplerin yanı başında gene aynı meseleye müteallik birçok deliller daha vardır ki, menşe bakımından bunları üçe ayırmak mümkündür :

I — Dahilî Deliller :

a — Tevrat'ın Daniel Kitabının IX. Babının 2. âyetinde şöyle denilmektedir : « **Rabbın, Yere miya Peygambere bahsettiği yılların adedini, yani Yerusâlim'in harap olmasının yetmiş yılda tamamlanacağını ve bunun Dara'nın saltanatının ilk yılında vuk'ubulacağını, ben Daniel, Kitaplardan anladım.** »

b — Tevrat'ın İsayâ Kitabının XXIX. Babının 18. âyetinde şu cümleye rastlamaktayız : « **Ve o gün de sağırlar Kitabın sözlerini işitecekler ve körlerin gözleri, duman ve karanlıktan kurtularak, göreceklerdir.** »

c — Tevrat'ın İsayâ Kitabının XXXIV. Babının 16. âyetinde şöyle deniliyor : « **Rabb'in Kitabında dikkatlice okuyunuz, bunların hiçbirisi noksan olmayacak. Zira Kendi Ağzı emreyledi ve Kendi Ruhu onları cem'eyleyecektir.** »

d — Tevrat'ın Zekeriya Kitabının VIII. Babının 12. âyetinde

şunları okumaktayız : « **Rabb'ül Cünudun kendi ruhu şeklinde, evvelki Peygamberler vasıtasile, gönderdiği şer'iatı ve sözleri işitmek için yüreklerini elmas gibi sertleştirdiler.** »

II — Tarihî Deliller :

Yalnız Peygamberler değil, bir takım tarihçiler de muhtelif vesilelerle, aynı mesele hakkında, bize çok kıymetli malûmat vermektedirler. Meselâ, Yahudilerin meşhur tarihçisi Filon, Tevrat'tan bahsederken, Onu « **Kadim Yahudilerce kabul edilmiş ve kullanılmakta olan Mukaddes kitaplar** » diye vasıflandırmaktadır.

Bunun gibi gene Yahudi arkeoloğu Yosippos da, Tevrat'ın Mukannen Kitaplarının yirmi iki tane olduğunu kaydettikten sonra, bunların Milâttan 424 sene evvel « **Kanonium şeklini aldıklarını ve hiçbir kimse tarafından tadil veya tağyire uğramaksızın zamanına kadar kullanılmakta berdevam olduğunu** » tasrih etmektedir.

III — İncil'de Mevcut Deliller :

Peygamberlerin ve tarihçilerin Mukaddes olarak kabul ettikleri bu kitaplar İncili Şerif tarafından da tasdik olunmuş ve bu sayede Onlar Hristiyanlar için de aynı vasfı, yani Mukaddes Kitap vasfını iktisap etmiştir. İncil'in birçok yerlerinde bu noktaya temas edilmiştir. (1) Bunlardan bir ikisini biz de göreceğiz :

a — İyşa, Musa Şer'iatının müteaddit parçalarını zikrettikten sonra, bunları Ferisi denilen kabasofu Yahudilerin talimatile karşılaştırmakta ve kendilerine : « **Siz talim ettiğiniz ve telkinde bulunduğunuz rivayetlerle Allah'ın kelâmını iptal ediyorsunuz.** » demektedir. Bu suretle İyşa, Musa Şer'iatının açıktan açığa « **Allah'ın Kelâmı** » olduğunu kabul etmektedir ki, bu da pek tabiidir.

b — Musa Şeriatının verildiği gibi aynen muhafaza edildiğini, Ondan birtek harf, hattâ bir nokta bile değiştirilmediğini, bizzat İyşa'nın şu sözlerinden de anlamaktayız : « **Zannetmeyin ki, ben Şer'iat veya Peygamberleri iptal etmek üzere geldim. Onları, iptal için değil, ancak itmam için geldim. Sizi temin ederim ki, yer ile gök mahvoluncaya kadar birtek harf, birtek nokta bile aksamadan, yazıların hepsi tahakkuk edecektir.** (2)

c — Sözlerini teyit için Mezmurlar Kitabından da bir parça

(1) Lukas İncil'i XXIV : 44 ; Markos İncil'i VII : 13 ;

(2) Matta İncili V : 17-18.

okuyan İyşa, şunları ilâve etmiştir : « **Yazılanlardan rücu'etmek imkânsızdır. (3)** »

d — Yuhanna İncil'inde ise, İyşa hakkında şunlar yazılıdır : « **İyşa, Musa'dan ve cümle Peygamberlerden başlayarak bütün Kitaplarda kendi hakkında yazılanları onlara tebşir ediyordu. (4)** » « **Musa'nın Tevrat'ında ve Peygamberlerde ve Mezmurlar'da, Benim hakkımda yazılanların hepsi tahakkuk etmelidir. » dedi. (5)** »

Mukaddes Kitaplarla yakından alâkadar olan herkes, Yahudilerin Onu muhtelif kısımlara ayırmış olduklarını bilir. Yukarıda zikrettiğimiz parça'da İyşa, bu gurupları saymakta ve doğruluğunu teyit etmektedir.

e — Hattâ bu hususta bir teşbih yaparak : « **Musa ile Peygamberlerin sözlerini dinlemezlerse, Ölülerden birisi dirilse dahi gene ilzam olunmıyacaklar »**, diyor. (6)

Gerek bu ve gerekse not halinde göstermiş olduğumuz parçaların esaslı bir surette tetkik ve mütalâasından sonra çıkacak olan netice şu olacaktır :

Tevrat'la İncil arasındaki bağıllık meydanda ve aşikârdır. Bu bağıllık her meselede zahirdir. (7)

Beri yandan « aramızdaki akide ve bilgi ve tanıyış itibarile de esaslı üç ihtilâf bulunduğunu » ileri süren malûm mektubun da tetkikinden, zikri geçen bu iki Mukaddes Kitabın yekdiğerini teyit, tasdik ettiği ve insanların ihtiyaç duydukları Halâskârın ancak Allah'ın oğlu Mesih İyşa'nın olabileceği, kolayca anlaşılır. Bu bakımdan, bizim görüşümüze göre, Kur'an hariçte kalmaktadır. Bunun aksini iddia ve ispat etmek İslâm Ülemasına düşen bir vazifedir.

(3) Yuhanna İncili X : 35.

(4) Lukas İncili XXIV : 27.

(5) Lukas İncili XXIV : 44.

(6) Lukas İncili XVI : 31.

(7) Yuhanna İncili V : 47. Ayette şöyle deniliyor : « Onun, yani Musa'nın, Kitaplarına inanmadığınız halde benim sözlerime nasıl inanırsınız. ! »

İNCİLİ ŞERİF — YENİ AHD

Bu da, tıpkı Eski Ahd yani Tevrat gibi, Tarihe, Talim ve Terbiyeye ve Peygamberliklere müteallik olmak üzere, evvelâ üç büyük kısma ayrılmıştır. Bunların da daha küçük bölümleri vardır. Şöyle ki :

I — Tarihe mütedair olanlar :

- 1 — Matta İncili
- 2 — Markos İncili
- 3 — Lukas İncili
- 4 — Yuhanna İncili.

Bu kısma zikri geçen Havariler tarafından yazılmış olan dört İncili Şerif dahildir.

İleride tafsilâtile göreceğimiz gibi, bunlardan ikisini bizzat İysa'nın telmizleri ve Havarileri Matta ile Yuhanna ve diğer ikisini de bunların telmizleri olan Markos ile Lukas kaleme almışlardır. Ve bunlara ek olarak Havarilerin Amelleri yazılmıştır.

II — Talim ve tedrise müteallik olanlar :

1 — Bunların başında Havarî Pavlos'un on dört tane mektubu gelir ki, bu mektuplar şunlardır :

- a — Pavlos'un Romalı'lara Mektubu
- b — Pavlos'un Korintos'lulara I. Mektubu
- c — Pavlos'un Korintos'lulara II. Mektubu
- d — Pavlos'un Galatya'lılara Mektubu
- e — Pavlos'un Efes'lilere Mektubu
- f — Pavlos'un Filippi'lilere Mektubu
- g — Pavlos'un Koloselilere Mektubu
- h — Pavlos'un Selânik'lilere I. Mektubu
- i — Pavlos'un Selânik'lilere II. Mektubu
- j — Pavlos'un Timoteos'a I. Mektubu
- k — Pavlos'un Timoteos'a II. Mektubu
- l — Pavlos'un Titus'a Mektubu
- m — Pavlos'un Filimon'a Mektubu
- n — Pavlos'un İbrani'lere Mektubu.

2 — Aşağıdaki yedi tane Umumî Mektup da aynı guruba girer :

- a — Havarî Yakub'un Mektubu
- b — Havarî Petrus'un I. Mektubu
- c — Havarî Petrus'un II. Mektubu
- d — Yuhanna'nın I. Mektubu
- e — Yuhanna'nın II. Mektubu
- f — Yuhanna'nın III. Mektubu
- g — Yuda'nın Mektupları.

III -- **Peygamberliklere müteallik olanı** ise, Yuhanna'nın meşhur « **Apokalipsis - Vahiy Kitabıdır.** »

İncili Şerif, emir ve müjdeleri ihtiva eder. Emirler kısmında, Allah'ın emir ve tenbihlerinin tam olarak muhafaza edilmesini bizden istemektedir. Bunların hilâfına hareket edenlere büyük azaplar çektirileceği hatırlatılır. Müjdeler kısmında da, Allah'ın sevgili oğlunu göndermekle, bize karşı büyük muhabbet beslediği izah edilmektedir.

Asırlar boyunca süren tetkik ve tedebbüler neticesinde, garp âlimlerinin varmış oldukları netice, İncili Şerif'in adı geçen Kitaplarından hiçbirinin tahrif edilmediğini müspittir. Diğer taraftan bir takım din düşmanlarile zındıkların yorulmak bilmez tahripkâr faaliyetlerine rağmen, müminlerin bu kitaplara olan bağlılık ve iymanları sarsılmak şöyle dursun, bilâkis günden güne artmaktadır. Filhakika muhtelif yerlerde Altmıştan fazla büyük irşad cemiyetleri kurulmuştur. Bunların hedefi, Mukaddes Kitapların tetebbüü ve neşridir. Bu cemiyetlerin muvaffakiyet derecesini anlayabilmek için, şunu söyliyelim ki, İngiltere'de bu Kitaplar 1118 muhtelif lisana tercüme edilmiş ve 1808 ile 1932 yılları zarfında bütün dünyaya cem'an 431.600.000 Mukaddes Kitap dağıtılmıştır. Diğer taraftan Amerika'da ve diğer memleketlerde bulunan bu gibi cemiyetlerle sırf kendi muhitleri için çalışan birçok mahallî Kiliseler de birçok Mukaddes Kitaplar bastırılmışlar ve yaymışlardır. Bunları da yukarıdaki rakkama katmak mecburiyetindeyiz.

Bu muazzam faaliyet bütün dünyada günden güne artmaktadır. Zira Tevrat'ın Habakkuk Kitabının II. Babının 14. âyetinde zikredildiği gibi, « **Sular denizi kapladığı gibi, yeryüzü de Rabbin Celâlini bilenlerle dolacaktır.** »

Mukaddes Kitapları dünya'ya yayma işi, Milâdın I. asrından beri başlamış bulunuyor. M. S. 303 te müthiş bir din düşmanı olan Roma İmparatoru Diokletianus, bütün dinî kitaplarını teslim etmelerini, Hristiyanlardan istemişti. Bu vak'a Hristiyanla-

rın o asırda bile dinî kitaplar yaydıklarını ispata kâfidir. İncil'in Mukannen Kitapları o devirde de mevcuttu. Hristiyan din adamlarının aktettikleri « Dinî Kongrelerde - **Ecumenique Synode**'larda » bu Kitaplara istinaden müzakereler yapılır, mütalâalar yürütülür ve varılan neticeler « **Kanonium**'lar » şeklinde tespit edilirdi. (1)

Esasen ilk asırdanberi, Kilisenin ülema ve mürşitlerinden birçok Episkoposlar, Rahipler, Keşişler kendi eserlerinde Mukaddes Kitaplardan birçok parçalar iktibas etmişler ve bu âyetleri tefsir eylemişlerdir. Binaenaleyh İncil kaybolmuş olsa bile, bütün metnini bu dinî telifattan çıkarmak pekâlâ mümkündür.

Bundan mada asırlar boyunca devam edegelen itimad ve dinî terbiye İncil'in Allah'ın hükümlerini ihtiva ettiği, hidayet ve nurla dolu bir kitap olduğu merkezindedir. Ve diyebiliriz ki, Hristiyanlık dünyaya yayılmağa başladığı ilk gündenberi bu Mukaddes Kitaplar « **her Hristiyanın hususî Kitabı** » idi. Meselâ Kilise Azizlerinden Kiprianos, Donatos'a şu tavsiyelerde bulunuyor : « **İbadetlerinde ve Mukaddes Kitapların mütalâasında çalışkan ol. Zira ibadet sayesinde sen Allah'ınla konuşursun, ikincisi ile de O seninle görüşür.** »

Gene Hristiyanlığın ilk asrında Kilise Azizlerinden Tertilianos, Mukaddes Kitapların okunmasından Hristiyanlığa yeni intisap eden kimselerin pek fazla faydalanacaklarını, söylemektedir.

Mukaddes Kitaplara olan ilgi ve sevgiye iyi bir misal teşkil etmek üzere şunu da kaydedelim : İlk devrelerde bu kitapların

(1) Hristiyanlık âleminde carî ve mer'î mevzuattan hiçbiri doğrudan doğruya şu veya bu Kilise mensubunun eseri değildir. Kitapların gelişi güzel ve yanlış tefsirine meydan vermemek için yüksek rütbeli Kilise mensupları bir araya gelerek meseleyi hallederler ve hatalara meydan bırakmazlardı. İncil kendilerine geniş selâhiyetler vermişti. Matta İncilinin XVIII. Babının 19. âyetinde şöyle deniliyor : « Size derim ki, sizden iki kişi yeryüzünde her hangi bir şeyi dilemek üzere mutabık kalırlarsa, Gökteki Pederim tarafından yerine getirilecektir. Zira iki veya üç kişi benim isimle her nerede birleşirlerse, Ben de orada onların arasındayım. » Ecuménique Synode'lar, Umumî ve Mahallî olmak üzere iki türdür.

İlk Ecumenique Synode, Havariler zamanında aktedilmişti. Bazı kimseler Musa Şer'iatının aynen yürürlükte bulunması lâzımgeldiğini, ileri sürerek, müminleri ifsada kalkışmışlardı.

Bunun arkasından yedi tane Umumî ve dokuz tane de mahallî Synode

birçok parçalarını ezberden bilenler pek çoktu. Meselâ Hristiyan Kilisesinin ilk ve dünyaca meşhur olan tarihçisi Kayser'li Evsevios, Yuhannis adında âma bir Mısır'lı çocuktan bahsederken, ezcümle şöyle diyor : « Bu âma çocuk, Mukaddes Kitapları dinleye dinleye o kadar güzel ezberlemişti ki, gerek Şer'iattan, gerekse Peygamberlerden, dört İncilden ve Havarîlerden ne varsa ezberden okuyor ve kabindeki tükenmez hazineden bol bol dağıtıyordu. »

Keza Kudüs'te yaşayan rahip Ualis adında bir zat da bütün İncil'leri ezberden bilmekle şöhret kazanmıştı.

Kilise tarihçisi Evsevios'un muallimi Pamfilos, Mukaddes Kitap nüshalarından o kadar çok elde etmişti ki, bunları, kadın erkek, herkese dağıtırdı.

Demek oluyor ki Milâttan sonra ilk asırdan başlayarak, Hristiyan ülema ve mürşitleri bu Mukaddes Kitapları « Mukannen » olarak tanımışlar ve bunlara iyman ve kanaatle müracaat etmişlerdir.

Rehberi Aziz Ruh olan bu Kitapları tam bir ihlâs ve safiyetle okur veya dinlerken, kalbimizin içinde hissettiğimiz ferahlık ve teselliden de Onların sahîh kelâm olduklarını derhal anlarız.

aktedilmiştir. Bunların tarihlerini ve meşgul oldukları meseleleri burada kısaca zikredeceğiz :

Umumî Sinotlar

Sayı	Tarihi	Yeri	Mes'eleleri
1 —	352	Çinizlik	İysa'nın Tanrılığını inkâr eden Arios'a karşı toplanmıştır.
2 —	381	İstanbul	Aziz Ruhun Tanrılığını inkâr eden Makedonios ve arkadaşlarına karşı.
3 —	381	Efes	Patrik Nestorios için toplanmış ve 200 zat hazır bulunmuştur.
4 —	450	Kadıköy	630 kişinin iştirakile Eftihios'a karşı.
5 —	553	İstanbul	Teodoros ve Evagrios için.
6 —	680	İstanbul	239 kişi iştirak etmiştir.
7 —	787	İznik	Tasvirleri put sayanlara karşı toplanmıştı. 365 kişi iştirak etmiştir.

Mahallî Sinotlar

Bunlar 236 da Kartaca, 314 te Ankara, 315 te Niksar'da, 340 da Çankırı'da, 341 de Antakya'da, 383 te Eskişehir'da, 347 de Sofya'da 394 te İstanbul'da, 418 de Kartaca'da toplanan 9 sinottur.

Diğer bir ifade ile, bu ruhî halet Onların kutsiyeti hakkında sar-sılmaz bir delil teşkil eder.

Yakın bir istikbalde vuku'bulacak hadiseleri sezme insanın kudreti haricinde olduğu halde, binlerce sene evvel gelmiş bulunan Peygamberlerin İyşa hakkındaki tebşirlerinin harfiyen ta-hakkuk ettiği gözönünde bulundurulacak olursa, bu sözlerimizin doğruluğu kendiliğinden anlaşılmış olur. (1)

Hülâsa Tevrat ve İncil'in kasten tahriflerine mahal olmadığı gibi, sonraları da Onların tahrif edilmiş olmalarına asla ve kat'a imkân yoktur. Ş Kur'andan da birçok âyetler bunu teyit ettikleri halde ulemadan bazılarının yalan yanlış görüşlerini mi nazarı itibare alacağız ?

(1) Yuhanna I. Umumî Mektup II : 19 - 20. Yuhanna İncili X : 9-10.
Petrus'un I. Umumî Mektubu III : 18. Pavlos'un Titus'a mekt.
III : 9.

Yuhanna İncili XIV : 17. Havarîlerin yaptıkları Kitabı XV : 22.

İ Y S A ve Y E N İ A H D

Yukarıda kaydetmiş olduğumuz delillere şunları da ilâve etmeyi zarurî addediyoruz : İyşa, bizzat Yeni Ahd'ın mevsukiyetini teyit ve tasdik etmiştir. İyşa dünya'da iken Yeni Ahd'ın birtek kitabı bile kaleme alınmış olmadığına nazaran, « bu nasıl olur ! » diye bir sual hatıra gelebilir.

Biz bu suale şöyle cevap vereceğiz : İyşa, bu işi peşinen yapmıştır. Filhakika Yuhanna İncili'nin XIV. Bâbının 26. âyetinde yazılı olduğu veçhile, İyşa şunları söylemiştir : « **Pederin, benim namıma göndereceği Paraklitos, yani Hakikat Ruhu size söylemiş olduğum şeylerin kâffesini size öğretecek ve hatırlatacaktır.** »

Bu suretle İyşa, Havarîlerin sadece talimlerini değil, aynı zamanda onların kendi şahsî talimlerinden hatırladıklarının doğruluğunu da tasdik etmiş oluyor. Çünkü her ikisinde de Aziz Ruhun tesiri vardır.

Bu nokta gözönünde bulundurulursa, İncil'lerdeki yazıların İyşa'nın talimlerine noktası noktasına uymadıklarını bize karşı kim iddia edebilir !

Diğer taraftan Havarîler, İyşa'nın talimatından sadece hafızalarında tutabildiklerini değil, — İnsan olmaları hasebile onların bir kısmını unutmaları mümkündür. — Hiçbir şeyi unutmayan Ruhülkutsün yardımı ile, İyşa'dan dinlediklerini aynen yazmışlardır. Bunu bize bizzat İyşa temin etmektedir. Böyle bir şahadetin arzedeceği manevî kıymetin son derece yüksek olacağı ise aşikârdır.

Gene Yuhanna İnci'nin XVI. Bâbının 12-13. âyetlerinde şöyle denilmektedir : « **Size daha pek çok söyleyeceklerim var, lâkin siz şimdi onları anlayabilecek kabiliyette değilsiniz. O, Hakikat Ruhu, geldiği vakit sizi tam manasile hakikata ulaştıracaktır** ». Burada da İyşa, Ruhülkutsün eseri olduklarından dolayı, Havarîler tarafından yayınlanan talimlerin doğruluğunu, bu talimatın tam manasile hakikatı ihtiva ettiklerini tasdik ettiği gibi, bahsedeceği daha pek çok şeyler bulunduğunu da bildirmekte, ancak bunları kavrayabilecek mertebeye henüz gelmemiş olduklarını da ilâve etmektedir. Binaenaleyh İyşa, ileride gelecek olan Paraklitos'un yani Ruhülkutsün Havarîleri daha mükemmel ve daha geniş hakikatlara ulaştıracağını, Havarîlerine müjdelemektedir.

Şu halde, eğer İyşa'nın şahadetini muteber addediyorsak, bu taktirde Havarîlerin talimlerinde, Yeni Ahd Kitaplarının içinde safî ve temiz hakikatın, İyşa'nın yeryüzündeki talimlerinden faz-

la bir hakikat nuru huzmelerinin bulunduğunu da teslim etmemiz lâzım gelir. Ve eğer İyşa'nın talimlerini doğru biliyorsak, Eski ve Yeni Ahd'ları da oldukları gibi kabul etmemiz icâbeder. Mesele çok basittir. Ya İyşa'yı Mukkaddes Kitapların kâffesi ile birlikte kabul veya her ikisini birden inkâr etmeliyiz. İkisinin ortası bir hal çaresi yoktur ve olamaz. Bu iddialarımıza karşı mü-talaalar serdetmeye kalkışacakların gözlerinin önüne bütün hakikatları sermekten asla çekinmiyeceğiz.

İNCİLİ ŞERİFİN SAFİLİĞİ ve CİHANŞÜMUL KIYMETİ

Kur'anın birçok ayetlerinin tetkikinden de anlaşılacağı veçhile, Onun nazarında da İncil tahrif edilmiş değildir. İncilin tahrif edilmesine sebep de yoktur. İncil tahrif edilemez de. Çünkü İncil « **İnsan akıl ve kudretinin eseri değildir** ». (1) Keza Havarî Pavlos'un Romalılara yazdığı gibi, « **İyman edenlerin selâmeti için gönderilmiş semavî bir eserdir** ». (2).

Allah tarafından ihsan olunan ve beşeriyette yüksek bir mevki kazanan İncil'in, kurtarıcı kudretinin tetkiki ve dolayısıyla de İncil'in sırlarının lâyiki ile kavranması, zındıklar tarafından bile kaçınılmaz bir zaruret halini almıştır.

İncil'in kurtarıcı kuvvetini anlamak için, Onun ışığı parlamazdan evvel dünyanın ne halde bulunduğuna bir göz atmamız lâzımdır. O devirlerde Putperestliğin ahlâk üzerinde hiçbir tesiri kalmamıştı. Bu cihet herkesçe bilinen bir şeydir. Esasen Putperestliğin temellerini Felsefe çoktan tahrip etmiş ve bu suretle insanların büsbütün ahlâksızlığa sürüklenmesine sebep olmuştu. Her ne kadar Felsefe'de Pitagoras ve Platon vasıtasile mutlak akıl ve ahlâkın tetkikine yükselmeğe cesaret edilmişse de, Epikurios vasıtasile de maddeciliğin çirkefine düşülmüştü. Hakikat, Fazilet, Namus ve benzeri kelimelerin hiçbir manası kalmamıştı. Keza aile hayatı ortadan kalkmış, kadın rezil olmuştu. Nikâh ve dolayısıyla aile lağvedilmişti. Çocuklar merhametsizce sokaklara atılmakta, fakir, hasta, ihtiyarlar kendi hallerine bırakılmakta ve hakaretlere maruz kalmakta idiler. Zira muhabet ve şefkat insanların kalbinden uzaklaşmıştı. Hürriyet yoktu, çünkü insanla-

(1) « İncil Havarî Pavlos'un Galatya'lılara Mektubu, I : 11 ».

(2) « İncil, Romalılara Mektup, I : 1-6 ».

rın üçte ikisi köle idi, hür olanlar bile günahın köleleri haline düşmüşlerdi. Çünkü insanlardaki hayvanî ihtiraslar kutsileştirilmişti.

İşte böyle yüzlerce misallerini sayabileceğimiz insanlığı tam sukûta ve dünyayı mahve götüreren sebeplerin meydana getirdiği bir durumun ortasında Beytillahim'de nurlu bir olay, fevkalâde bir mucize vuku'buldu : Allah'ın oğlu, hasta olan insanlığı kurtarmak için insan oldu. İnsanlarla ülfet ve ünsiyet eyledi. Üç yıl müddetle İncil'i ilân ve vaaz etti. Ve ölümü ile de, Allah'tan uzak olan insanlığı Onunla barıştırdıktan sonra, bütün dünyaya yaymaları için, Havarîlerine İncili teslim etti. İncili Şerif'i vaaza çıkan Havarîler bütün dünyaya Onun ziyasını dağıttılar. İncil'in kısa bir zaman zarfında bu derece cihanşümül bir mevki kazanması, Havarîlerin liyakat ve meziyetleriyle, belâgati lisaniyeleri sayesinde olmamıştır. Çünkü Havarîler fakir ve kuvvetsiz kimseler oldukları gibi, kurtların arasına sevk edilmiş koyunlara benzetilebilirlerdi. Havarîler, balıkçı ve gümrükçü sınıflarından ümmi insanlardı. Fakat bütün bunlara rağmen, bu şartlar altında yayınlanan İncil insanların fikir ve kalbini cezbetti, kalpleri nurla doldurdu ve bütün insanlığı ihya ederek teceddüde götürdü. Beni İsrail tarafından muhasara altına alınan Yeriha şehrinin kaleleri trampet sesi ile yıkıldığı gibi, İncil'in intişarı da dinsizliği yıkmış, kötülüğü tepelemiş ve karanlık ufuklarda fazilet nurunu parlatmıştır.

Hakikaten İncil'in kudreti büyüktür ; Putperestler putlarını parçaladılar. İncil'den evvel dünyada mevcut olan mezhepler söndü. İnsanların kalbinde kökleşmiş olan illetler sökülüp atıldı. Şehveti imha eden bir mezhep doğmuştu. İtikatsızlık ile ahlâksızlığın koyu karanlıklarından temiz bir ahlakî durum vücade geldi. İffet ve merhamet ve sulh membaı, âdeta meleklerle has bir hayat belirdi. İncil dünyada hayat yollarını açtı ve bütün yeryüzüne nur ırmakları akıttı.

Yahudi ve Putperestlerin ekserisi ötedenberi Allah hakkında tam ve derin bir bilgi edinmek ve iyman susuzluğunu giderecek ruhanî bir mezhebin şifalı nurlarile kalplerinin köşelerini aydınlatmak ihtiyacını hissediyorlardı. İncil vaazlarını işitir işitmez, Onun şifalı kaynaklarına koştular, hurafeleri, cansız ve manasız kuru putları devirdiler, ruhlarını ezen zulmetten silkindiler, böylece İncil'in semavî dersleriyle iyman susuzluklarını giderdiler.

İncil'in ziyası dünyaya doğar doğmaz, insanların kalplerinde kökleşmiş olan fenalıklar sökülüp temizlendi, insanlığı kam-

çılayan derin felâketler yok oldu, hayat melekler hayatına döndü, ahlâksızlık ve sefahat yerine iffet ve temiz ahlâk prensipleri herşeye hakim oldu. Eski cemiyetlerin hodbinlik ve gururu yerine, feragat ve fedakârlık, düşmanlıklar yerine de muhabbet kaim oldu. Bu suretle İncil insanı ve insanlığı yeniden ihya ettiği gibi, maslup İsa'nın yeni Mezhebinin de namağlûp ve ölmez bir silâhı haline geldi.

İncilin sarsılmaz kudreti ile semavî menşei, Hristiyanlara karşı eski devirlerde yapılan, takiplerde belli oldu. Çok kuvvetli imparatorlarla çılgın halk kütlelerinin işitilmemiş işkencelerine rağmen onlar, İyşa'ya bağlı kaldılar, İncili yoketmek için, beyhude uğraşanlar çok oldu. Fakat herbir ateş İncilin yeni bir fütuhâtı, İyşa'ya iman edenlerin ölüme çarptırılmaları Onun yeni bir galibiyeti oldu. Binlerce insan İncil için ölüyor ve onbinlercesi İncili kabul ediyordu. İncil, dünyaya neşrinden üç asır geçmeden arzın en ücra köşelerine ulaşmış, her kalbi fethetmişti ; Onu kovalamış olanlar alçalmış veya mahvolmuştu. Kudüs harap olmuş, dünyayı fetheden Roma çökmüştü. İncil ise, günden güne kuvvetlenerek her tarafa dalbudak salıyor, gayrı medenî ve barbar kavimlerin arasına girerek bunları medenileştiriyor ve yeni kıtalar keşfedildikçe, nuru oralara da nüfuz ediyordu. Yeni dünya sâkinlerine dahi şifalı ziyalarını dağıttı. Şimdi ise, bir kutuptan diğer kutuba kadar uzanmış ve yayılmış dünyaya hakim bir durumda ve şefkatli bir anne gibi bütün insanlığı bağrına basmış bir haldedir.

İncil bu kadar çeşitli milletler tarafından nasıl kabul edildi ! Her devrin her milletin fetanet ve fikrine nasıl mutabık geldi ! Milyonlarca insan arasında fikir ve hissiyat meyil ve muhakemeleri istek ve mütalâaları arasında bu kadar fark varken, hepsinin ve herkesin İncil etrafında toplanmış olmaları ve toplanmaları nasıl ve hangi kuvvet vasıtasile oldu ! diye, bir sual varit olabilir. Bu suallerin cevabını, İncili Yahudi olmayan milletlere vaaz etmiş olan Havarî Pavlos veriyor ve şöyle diyor : « İncil insanlardan değildir, yani insan eseri değildir. Bunun için zamanın mahallin, milletlerin, şahısların tahditlerine tâbi değildir. »

Her devrin ayrı ayrı müellifleri varken, bu müellifleri de diğer devirler tanımazken, her milletin millî edebiyatına diğer milletler ehemmiyet vermezken, İncil her devire aid ölmez bir eser ve her millete aid umumî bir Kitaptır ; çünkü insanın tabiatına muvaffıktır. Allah'ın kuvveti olarak insanların düşüncelerine galebe çalar ve insanların ülvî isteklerini tatmin eder. Bu bakımdan bütün kalplerin ihtiyacı birdir. Bunları ise, yalnız İn-

cil karşılayabilir. İnsanın kalbi kapalı bir kutuya benzer ; Bu kutunun kilidi Allah'tadır. O da, her kutuyu açabilen, yani her kalbe uyan, anahtar halinde İncil'i kullanmıştır.

İnsanı günahlarından kurtaran, Allah'ın eseri olan bu İncil şahsî, millî karakteri mahfetmez zedeleştirir, asilleştirir, şahsî ve millî zekâveti körleştirmez, genişletir ve ikmal eder. Yağmurun her tarlaya aynı hasılatı getirmeyip, yerin ve tohumun cinsine göre, tabiî kuvveti arttırdığı gibi, İncil de insanların muhtelif tabiatlarını birtek tabiat haline koymayıp, insanların tabiî kuvvetlerini türlü türlü ruhanî meyvalar meydana getirebilecek hale koyar ve mümbitleştirir. Bundan dolayı cins, ırk, lisan, ah-lâk ve milliyetçe muhtelif olan insanlar, İncil vasıtasile, hayret verecek derecede birbirleriyle birleşirler ve bir aile teşkil ederler. Yaradılıştan Allah'ın evlâtları ve binaenaley birbirile tabiî kardeş olan insanlar günah yüzünden birbirinden o kadar ayrı düşmüşlerdir ki, aralarındaki hısımlık ve kardeşlik kaybolmuştu. İncil vasıtasile, kardeşliklerini kavradılar, yeniden kardeş olarak müşterek karakterlerini buldular, aynı tabiattan, aynı cinsten olduklarını, aynı Allah'ın kulu olarak aynı maksatla yaratıldıklarını anladılar. İşte bunun için İncil her zaman ve her millet tarafından kabul olundu ve olunmakta berdevamdır.

Her devirde İncil'in yüksek kıymetlerine vakıf olmayan, herşeyi biliyorum zannedip de, hiçbir şeyi tam olarak kavramamış olan gafiller, Onun menşei ve mevkie hakkında tereddütlere düşmüşlerdir. Tenkit maksadile, akılsızca asılsız ve birbirini tutmayan mütalâalar ileri sürmüşlerdir. Fakat bu adamların hepsi de gülünç mevkiye düştüler ve sonunda, Firavun gibi « Bu işte Allah'ın parmağı vardır. » deyip hakikatı teslim etmeye mecbur oldular. Bazıları ise, sırf çok bilmişlik taslamak için, İncil'i tenkide yeltendiler, fakat gerek bunlar ve gerekse kalpleri fesat dolu olan benzerlerinin yumurtladıkları nazariyeler, İncil'in saf ve yüksek hakikatleri karşısında düman gibi dağıldılar. Evet, İncil, Halâskâr Allah'ın bu eseri, Allah'ın sarsılmaz kuvvetinin timsali, bu dünya'da her türlü tesirlerden uzak ve yıpranmayan bir dalgakıran gibi kalıyor ve müebbeden de kalacaktır.

Dünya'da herşey zamanla değişir, tabiat âleminden başlayıp eski zamanların şimdi ancak hatırası ve harabeleri kalmış olan kuvetli Kırallıklarına ve onların muazzam şehirleriyle tapmış oldukları kuru putlara ve Tanrılarına varıncıya kadar, herşey değişti ve yok oldu. Birçok filozofların teorileri ve sistemleri geldi geçti. Dün mühim görünen bir fikir, bugün veya yarın kıymetini kaybedecektir. Bu umumî değişiklikler arasında yalnız bir şey değişmedi ve değişmeyecek ve daima ölümsüz, solmaz,

genç ve nevcivan olarak kalacaktır. Bu da Halâskârın kelâmını ihtiva eden İncil'dir.

Efendimiz, « **Gök ve yer gelip geçecek, fakat sözlerim asla gelip geçmeyecektir.** » diye buyurmuştur. Yeryüzünde insanlık var oldukça ebediyen kalacak olan yegâne şey İncil'dir. Çünkü O insanın tabiatına muvaffıktır. Onu ileriye götürür ve maksadına ulaştırır. İnsan akli ve mantığı mahvolmadıkça, İncil de aklın üzerinde hükmedici olarak ilelebet kalacaktır.

İncil'in hakikatlerini daha iyi anlayabilmek, ilmin terakkisi ile mümkün olacağından, ilim terakki ettikçe Onun hakikatleri de daha iyi anlaşılacak ve insanlar üzerindeki tesiri artacaktır. İncil'in, Allah'ın kelâmı olduğuna delil, yalnız dünyaya çok kısa bir zamanda yayılması değil, aynı zamanda mündericatı ve insanlığa ihsan ettiği semavî hediyeleri de buna delil teşkil etmektedir. İncil'in mündericatı bazan tabiatın fevkinde görülür, verdiği ahlâkî emirler insana hayret verir. Bunlar insan aklının hakikata karşı hissettiği susuzluğu giderir ve insan kalbinin saadete olan arzusunu yerine getirir. Biz, İyşa'ya iman edenlerin, İncil'e karşı sarsılmaz emniyetimiz vardır. Zira insanlar kendi selâmetleri için Allah'ın kelâmı olan İncil'den maada kime ve nereye güvenebilirler! Ondaki uzak yaşayanlar karanlıkta yaşar, gökyüzünü göremez, nereden gelip nereye gittiğini anlayamaz; Çünkü bu gibiler bütün dünyayı yirmi asırdanberi ışıktandıran nurdan mahrum kalmışlardır. İncil'in ahlâkî emirlerinin insanların ahlâkına olan tesiri pek büyük ve hayret vericidir.

İncil'in ahlâkî emirlerinin kâffesi mükemmel, mukaddes ve yücedir. Bunlara ne bir kelime ilâve olunabilir, ne de bunlardan bir harf çıkarılabilir. İncil'in evamiri kabili icradır; Çünkü yalnız İncil insana hürriyeti ihsan eder, günahtan kurtulmak ve faziletli bir hayat yaşamak için de kuvvet verir.

İncil'de feylozofların kuru sözleri ve boş nazariyeleri bulunmaz. İncil'in ahlâkî prensipleri insanın kalbine tamamilen uygun gelir; Çünkü arzularımızı tatmin ve kalplerimize ferahlık ve sevinç verir. Bundan dolayı yalnız İncil'in sesi kalplerimizin en ücra köşesine kadar nüfuz eder, insana yeni kuvvet ve şevk verir ve Allah'ın arzusuna uygun işler yapmasını mümkün kılar.

İncil'in tespit ettiği ahlâkî prensiplerin yüksek kıymetini düşmanları bile teslim etmişler ve bu hakikatlerin önünde başlarını hürmetle eğmişlerdir. Renan, İyşa'nın aleyhinde hücumlarda bulunurken, İncil'in hayret verici sözleri karşısında kendinden geçerek, « hiçbir kimse İyşa'dan üstün olamayacaktır », demiştir. Rousseaux da, « İncil'in azameti beni hayret içinde bı-

raktı, azizliği kalbimde konuşuyor ; Feylezofların kitaplarını okuyunuz, İncil'in karşısında ne kadar kısır kaldıklarını göreceksiniz. Bu kadar yüce ve bu kadar sade bir Kitap insan eseri olabilir mi ! » demekten kendini alamamıştır.

İşte böyle ahlâkî prensiplerin, bu şartlar altında, yeryüzünde ahlâk kaidelerini tamamen değiştirmiş olması, şaşılacak bir netice olmasa gerektir. Böyle kuvvetli ve insana hakikî hayatı bahşeden ahlâkî tembihatı dünya, o zamana kadar, ne görmüş ve ne de işitmişti. Onun için hakikatler ilân edilir edilmez, insanlar hayran kaldılar. Bütün faziletlerin temeli ve ahenkli birliği olan İncil'e bakarak ve Allah'ın lûtfuna mazhar olmaktan doğan, kuvvetli birtek kalp ve birtek vücut gibi, Onun hakikatlerine göre kardeş gibi yaşarlardı. Yahudi aslından olanlar artık Şer'iatın kuru ve cansız yazısının kulu değildiler. Hz. Musa'nın kanunlarına göre, « kötülüğe karşı kötülük yapmıyorlardı. » fakat Halâskârın tembihlerine göre, « **düşmanlarını dahi seviyorlardı.** »

Putperestlikten gelenler ise, artık zevküsefa ile ömür geçirmiyorlardı, fedakârlık gösteriyorlar ve iyilik yapıyorlardı. Vazifelerini yaptıkları zaman, nüfuz sahiplerinin önünde daima cesaretle duruyorlar ve artık ne vaadler, ne de işkenceler bunları İyisa'dan uzaklaştıramıyordu. Çünkü öldükten sonra matem-siz, kedersiz ve me's'ut bir hayatın kendilerini beklediğini, İncil'den öğrenmişlerdi.

Ey Mukaddes İncil, Sende Allah'ın kuvveti tecelli eder, Senin vasıtan ile en yüce fikirler bize malûm olur ve en müşkül vazifelerin icrasını sen mümkün kılarırsın. Sende yaşar, sende çalışır ve senin için her felâkete katlanabilirsek, ne mutlu bize ! Tereddütlerden kurtularak ve günahattan temizlenerek , bu dünyada mamur yaşamak için, ilâhî kudret olarak Sen bizim kuvvetlerimize tesir et. Çünkü sen nerede tesiri nüfuz edersen, Allah'ın hakimiyetini ve hakikî refahı getirirsin.

Hakikaten İncil, ilâhî kudret olarak, insanların ve cemiyetlerin yalnız gelecek ömrünün değil, bugünkü ömrünü de mamur geçirmesi için ihtiyaçları olan kuvveti temin edebilecekleri yegâne hayat istinatgâhıdır. Zira evde, aile arasında muhabbeti ve sulhu ve cemiyet arasında nizamı kurar, her kötülüğün önünü alır. Namusun, hayatın, malın, mülkün koruyucusudur. Düşmanlar arasında bile muhabbet ve sulh tesis eder. Bunun için İncil'i okuyanlar ve Onu tatbik edenler me's'ut ve mamurdurlar. Bilâkis İncil'den uzak olanlar, bizce, biçaredirler. İncil'e müstenit olmayan talim ve terbiye yalandır ve yıkıcıdır. İncil'in ahkâmı-

nı kabul etmeyen cemiyetler, ahlâkî kuvvetini kaybeder ve çabucak yıkılırlar. İncilsiz talimat hiçtir. (1) İnsanları haksızlığa sevkeder. Bu gibiler bilmiyerek haksızlık yaparlar, ve herkesi aldatırlar. İncil'in mutalâa edildiği her yerde bilgi, sevinç, hakikî medeniyet, iyilik ve bahtiyarlık hükûmferman olur.

İyi bakımın, mahsûlsüz ve çorak toprakları güzel bahçeler haline koyduğu gibi, İncil'de barbarları bile medenî insan yapacak ahkâm sayesinde, bu gibi kimseler medeniyete kavuşurlar. İncil, ahlâkî bozuk olanları doğru yola sevkeder, herkese hakikatı gösterir, insanları bütün ömürleri boyunca bahtiyar kılar. Çünkü İncil'den hayat, lütuf, namus, cesaret, kuvvet, sevinç ve hakikî mamuriyet, hakikî insanlık ve medeniyet neş'et eder.

İncil'in insanlığa ihsan ettiği hediye ve nimetler nelerdir ? Yukarıda saydıklarımızdan İncil'in şaşılacak kuvveti, güneşin ziyasından daha parlak olan nuru görülemez mi ? Yoksa İncil dünyadan köleliği kaldırmadı mı ? Köleyi kardeş yapmadı mı ? İyşa'ya iman edenlere aynı hakları tanımadı mı ? Hristiyanlar arasında cins, milliyet noktai nazarından bir fark var mıdır ? « **Ne Yahudi, ne Yunanlı, ne köle, ne de hür, ne erkek ve ne de kadın vardır, bütün sizler Mesih İyşa'da birsiniz.** » (2)

İncil bilhassa siyasî hürriyeti verdi, Devletin şahıslar üzerindeki hudutsuz selâhiyetini kaldırdı. Hükûmetle yurdaş arasındaki hudutları çizdi. Onlara Hükûmetin emirlerine itaat etmelerini emretti.

Hısımlığın ruhanî kanunu İncil'in hakikî meyvası değil midir ? Evvelce köle olan kadını lâik olduğu mevkiye yükseltti. İncil evlâtları anne ve babanın elinde emanet olarak bıraktı. O, ihtiyarlar, hastalar, öksüzler ve kimsesizler için muazzam müesseseler kurdu, yekdiğerine düşman olan sınıfların arasındaki nifakı kaldırdı. Milletler arasındaki münasebetler, saadet ve medeniyetin inkişafının esası olan, Milletlerarası Hukukun ihdası ile düzene girdi. İncil, o zamana kadar meçhul olan muhabbeti bu dünya'ya getirdi.

İncil'in bu dünya'ya ihsan etmiş olduğu iyilikleri kim sayabilir !

(1) Fransız inkilâbından sonra Avrupa'da Tanrısızlık moda olmuştu. Bunun neticesi olarak bir asır zarfında Avrupa cehenneme dönmüştür. Fransa'da Masonlar, Almanya'da ve İtalya'da Nazi ve Faşistler ve Rusya'da Kommünistler halk kütlelerini İncil'in nüfuzundan uzaklaştırdılar, beşeriyeti bir ateş tufanına garkettiler.

(2) « İncil, Galatya'lılara Mektup III : 28. »

İncil, Allah'ın bize bahsettiği nimetlerin en büyüğüdür. Allah'ın bize bahsettiği hediyeler arasında akıl, irade serbestliği, hayat, kuvvet, ziya ve bunlara benzer bütün yeryüzünün iyilikleri vardır. Fakat bizim için bütün bu nimetlerin fevkinde olan İncil'dir. Akıl, cidden büyük bir hediyedir. Fakat İncil'den ziya almadıkça körülenir. Hürriyet, keza büyük bir nimettir. Fakat insan İncil'den uzak bulunarak günaha teslim olursa, ebedî köleliğe mahkûm olur. Hayat büyük bir hediyedir, fakat İncil'siz insanı ölüme götürür. Kuvvet de büyük bir hediyedir, fakat İncil ile idare edilemezse fenalığa âlet olur. Ziya keza büyük bir hediyedir, fakat ondan İncil'i okumak için faydalanmazsak, bize hiçbir faydası dokunamaz. Velhasıl yeryüzünün bütün iyilikleri büyük hediyelerdir, fakat İncil'in kurtarıcı kuvveti olmadıkça, bütün bunlar bizi ebedî iyiliklerden mahrum edecek olan sebepler arasına karışabilirler. Biz bugün bu büyük defineyi kapalı tutuyoruz ve bunun için de affolunmaz yaşayışımızın (1) acı meyvalarını topluyoruz. Ahlâksızlık, yüksek ve temiz fikirlerin azlığı, suçların çoğalması ; İşte İncil'den uzak kalmanın bize bahsettiği hediyeler !

İncil ahali arasında yayıldıkça ve insanlar tarafından ömürleri boyunca tatbik edildikçe, kalplerimizi her türlü fesattan temizler ve insanları her türlü suç işlemekten men'eder.

Cemiyet hayatında türlü türlü işlerden ve muhtelif hallerden dolayı yekdiğerimizden ayırız ; Fakat ruhanî tabiatların uygunluğunda ve maksadımızın aynı olmasından birbirimize bağlıyız. Cümlemiz aynı ihtiyaçlar ve aynı arzular ile insanız ve binaenaleyh cümlemizin İncil mütalâasına ihtiyacımız vardır. Bir kimse, mütefennin diye, kendini üstün görse, İncil'e karşı hiçbir ihtiyaç hissetmese, fennî malûmatı kısır ve hayırsızdır. Böyleleri insanlık için bir kamçı olmaktan kendilerini kurtarmıyacaktırlar. Bir kimse zengin olmakla, İncil'e ihtiyacı yok mudur ? Servetinin kendisini bahtiyar edeceğini mi zannediyor ? O vakit serveti onun mahvolmasına sebep olacaktır. Ne kadar zenginse, o kadar bedbaht olacaktır. Çünkü İncil'i yedinde yardımcı olarak bulundurmadıkça, serveti kendisini uçuruma götürecektir ve o daima kâbuslar içinde ömür geçirecektir.

(1) İnsanlığın, selâmeti namına, tatbik ettikleri yeni metodlar ve takip ettikleri modern idealler, onu kurtarmak şöyle dursun, cehenneme çevirmiştir. Bu çok feci durumdan insanlığı kurtaracak olan yegâne « cankurtaran simidi » İncil'dir. Zamanımızda bunu kavramış olanlar pekçoktur.

Artık İncil'den uzak kalmamalıyız; Şimdiden sonra artık bu semavî Kitaba alâkasızlık göstermemeliyiz. Fakat buna, ömrün ve ziyanın tükenmez mambarı olan İncil'e, iman ve sadakate yapışmalıyız. Gördük ki, bu ilâhî Kitap insanların eseri değildir. « **Bu insanlardan değildir.** » Her iman edenin halâs kuvvetidir. Ebedî ömrün anahtarı olan, yüksek ahlâkî dersler verir. Herkese teselli verir, hayat bahşeder ; Ferdin, hayatta her türlü felâkete göğüs gerebilmesi için lâzım olan kuvveti tedarik edebileceği, bitmek tükenmek bilmez bir hazinedir. Herkesi tatmin eder, çünkü her kalbe hitap etmektedir.

Bu sebepten de iman ve muhabbetle İNCİLİ mütalâa ettiğimizde ; Hakikatı öğrenir, hakikî sevinci tadar ve hakikî refaha erişiriz, yani ebedî kurtuluşa nâil oluruz.

İsa'nın tarif eylediği, Havari'lerin neşrettikleri ve binlerce insanın kanlarıyla tasdik eyledikleri, asırlar boyunca şöhret bulmuş âlimlerin hürmet ettikleri, bu Semavî Kitabın mütalâası ile ömrümüzü geçirmek ve takdis etmek farzdır. Bu suretle hem dünyada şahıs ve millet olarak günlerimizi mâmur ve bahtiyar geçirir, hem de ebediyette Onun tebşir ettiği büyük iyiliklere nâil oluruz.

(Theodoros K. Zografos'un nutuklarından)

Bana geleni asla dışarı atmam.

Yuhanna İncili 6 : 37

Onu kabul edenlere, yani İsmine iman edenlere Allahın evlâtları olmaya selâhiyet verdi.

Yuhanna İncili 1 : 12

Oğula iman eden ebedî hayata maliktir, fakat Oğula itaat etmiyen, hayat görmeyecek ; ve Allahın gazabı onun üzerinde kalır.

Yuhanna İncili 3 : 36.

NURLU UFUKLARA DOĞRU

A - II

MUKADDES KİTAPLARIN TEBŞİR ETTİĞİ HAKİKATLER

Peder Allah tarafından, ve Pederimiz Allahın iradesine göre, bizi şimdiki kötü dünyadan kurtarsın diye, günahlarımız için kendisini teslim eden Rabbımız İsa Mesih'ten, size inayet ve selâmet olsun ; Allaha ebedler ebedince izzet. Âmin.

Sizi İsa Mesih'in inayetine davet edenden gayrı bir İncile böyle çabuk intikal ettiğimize teacüp ediyorum. O başka bir İncil değildir, fakat sizi altüst etmek ve Mesih'in İncil'ini değiştirmek isteyen bazı kimseler vardır. Fakat, biz dahi veya gökten bir melek bile, size vaz etmiş olduğumuz İncil'den başka bir İncil vaz ederse, mel'un olsun. Evvelce söylediğimiz gibi şimdi de tekrar ediyorum :

Eğer bir kimse size, kabul ettiğinizden başka bir İncil vaz ederse mel'un olsun. Çünkü şimdi insanların mı yoksa Allahın rızasını arıyorum. Yoksa insanları hoşnut etmeğe mi çalışıyorum, eğer halâ insanları hoşnut etseydim, Mesih'in kulu olmazdım.

(Galatalılara I/3-10).

ALLAHIN OĞULLARI

İncil'in tahrif olunamayacağını, aksini iddia eden İslâm ülemasına izah ederken, kitabımızın başında aynen dercettiğimiz mektupta gösterilen ve Hristiyanlıkla Müslümanlığı yekdiğerinden ayıran en mühim ve esaslı farklar olduğu söylenen, üç noktanın etraflica tetkikine girişmezden önce, Allah'ın dindar, fazıl, müteheyyiç ve sadık kullarına verilen ve el'an da verilmekte olan « Allah'ın oğulları » vasfının hakikî manasını kısaca tespit edelim.

Tevrat'ın Tekvin Kitabı, insanın yaratılmasından bahsederken, onun Allah'ın benzeri, âdeta bir sureti olarak hakedildiği hususu üzerinde ısrarla durmakta (1) ve böylelikle kendisine bir ruhanilik ve mümtaz bir mevki tanımaktadır. Bu imtiyazlı mevkii İşaya Peygamber vasıtasile, bizzat Allah şu âyetlerle bildirmektedir : « **Oğlum addedilmen senin için büyük bir şeydir.** » Hakikaten de insan için kâinatın yaratıcısı olan Allah'ın, gökteki babası olması, çok büyük bir mashariyettir. İnsanları bu mazhariyete nâil kıldığından, yani kendi oğulları adettiğinden dolayı, Ona daima hamdetmek borcumuzdur.

Ne yazık ki Yahudiler, Peygamberleri veren millete mensup olmalarının sırf bir tesadüf eseri olmasına rağmen, bu imtiyazın münhasıran kendilerine aid olduğunu ileri sürüyorlardı. Fakat ilâveye lüzum yok ki, insanın « Allah'ın oğlu » gibi yüksek ve şerefli bir imtiyaza malik olmasile mühim rütbeler kazanması ve mümtaz mevkilere yükselmesile, herşey olup bitmez. Herkesin taşıdığı isme ve rütbeye yaraşır bir tarzda yaşaması, mevkii ve kıymetine uygun bir tarzda hareket etmesi icabeder. Bir takım yolsuz hareketlerle kendisini rezil eden, alçaltan bir kimse o mevkiye lâik değildir ; Ve böyle bir adamdan herkes nefret eder. Akılsızlığı yüzünden düşmanın oyuncağı olan Kıral veya Devlet Reislerine kim hürmet eder ? Bir tehlike karşısında ordusunu başı boş bırakarak saklanan veya yüz kızartıcı bir şekilde firar eden generallerden kim korkar ? Sefil ve sefih bir hayat süren insanlara karşı, asil ailelere mensup olsalar dahi, kim itibar gösterir ?

İşte İysa, kavim ve neslin dar hudutlarını aşarak, göklerin kapılarını bütün insanlığa alabildiğine açmış, herkese « Allah'ın oğlu » olmak imkânını bahşetmiştir. Yeter ki kimse Ona karşı olan iymanını, yeni doğuşunu, ispat edebilsin.

(1) Tevrat, Tekvin Kitabı I. : 27.

Şu halde burada bahis konusu olan, yani İyşa'ya göre oğulluğa kabul edilmek keyfiyeti, muayyen bir rütbe veya unvan elde etmek manasında değil, insanın Allah'ına dönmesi ve bu suretle yeniden doğması şeklinde tecelli etmektedir. Bu hususta Havarî Pavlos, Galatyalı'lara yazdığı mektupta, şu yolda müतालâa yürütmektedir : « **Lâkin Allah tarafından tayin olunan müddet tamamlandığı zaman, Şeriat altında bulunanları kurtarabilmek için, O, kadından doğmuş bir insan şeklinde ve Musa Kanunlarının hükümlerini yerine getirmekle mükellef olarak, Kendi Oğlunu dünyaya gönderdi. Tâ ki, bize vaad etmiş olduğu oğulluğa kabule nâil olalım. Ve gökteki pederin oğulları olduğumuzdan, Allah'a, Peder diye haykıran kendi Oğlunun ruhunu sizin kalplerinize gönderdi. Binaenaleyh sen ki İyşa'ya iman ettin artık kul değil, inayet yolu ile Allah'ın oğlusun. Ve Allah'ın oğlu olduğun taktirde, İyşa vasıtasile, aynı zamanda da Onun mirasçısıdır.** » (1).

Görülüyor ki, halen üzerinde durduğumuz, oğulluğa kabul keyfiyeti, bir takım kayıt ve şartlara tâbi tutuluyor. Herşeyden önce Hristiyan dinine mensup olmak, sonra da İyşa'ya iman edenlere yaraşır bir tarzda yaşamak lâzımdır. İncil yazarı Yuhanna bu hususta şöyle demektedir : « **Onu kabul, yani İsmine iman edenlere ise Allah'ın oğulları olmak selâhiyetini verdi.** » (2) « **Bakınız Peder bize ne gûna muhabbet ihsan etmiştir ki, Allah'ın oğulları tesmiye olunalım.** » (3).

Hakikaten de Allah'ın insanlara olan sevgisi hudutsuzdur. Onlara oğulluk bahşeden işte bu sevgidir. Böyle bir tanzif de onları fazilete doğru sevkedecek, ancak iyi hareketleriyle bu unvana lâik olabilecekleri hissini içlerinde uyandıracaktır. Peygamber İşaya'nın delâletile, Ulu Tanrı şöyle diyor : « Oğul pedere ve köle efendisine şöhret verir. Ve eğer peder isem, şöhretim nerede ? Ve eğer efendi isem korkun nerede ? » Kadım Nissa, bugünkü Nevşehir, Episkoposu Grigorios : « Eğer cidden Allah'ın oğlu isen, kalbindeki Allah'ın varlığını tavır ve hareketlerinle ispat et ; Fakat eğer kötülükte ısrar ediyorsan, nahak yere Allah'ın oğlu unvanını almışsın ; Zira artık sen Allah'ın değil, insanın oğlusun. » diyor. (4)

(1) Havarî Pavlos'un Galatya'lılara Mektubu IV : 4-7. İncil.

(2) Yuhanna İncil'i, I : 12.

(3) İncil, Yuhanna'nın I. Umumi Mektubu III : 1.

(4) Adı geçen Episkopos Grigorios, meşhur Kilise Azizlerinden Büyük Vasilyos'un kardeşidir. Karaman'da doğmuştur. Kilisenin âlim ve zeki Babalarındandır. Bıraktığı 80 eserden beşi baybolmuştur.

Hakikaten, evvelce de bir münasebetle söylemiş olduğum gibi, bir kimsenin bihakkın Allah'ın oğlu olabilmesi için bu sıfatta lâik bir tarzda, yani Allah'ın hakikî oğlu gibi yaşaması, gökteki Pederden korkarak, fakat aynı zamanda Onu severek ve hamdüsena ederek ömür geçirmesi elzemdir. Bu yüzden Kilise Azizlerinden Kiprianos, Hristiyanlara şu yolda telkinatta bulunmaktadır : « İğva meltemi kalbini tahrik ettiği, tenin seni gıcık-ladığı zaman, onlara Allah'ın oğlu olduğunu, ihtiraslarını tatmin için değil, daha ülvi eserler yaratmak, daha asil hareketlerde bulunmak üzere doğduğunu söyle. Âlemin cazibeleri, zenginlikleri, şan ve şerefleriyle seni kandırmak istediği zaman, ona ilâhî zenginlik ve şöhrete önceden tahsis edilmiş Allah'ın oğlu olduğunu söyle. Şeytan seni doğru yoldan saptırmağa çalıştığı zaman, kendisine : « Def'ol önümden Şeytan ! Ben Allah'ın oğluyum. Ve asla senin kölen olmayacağım. » de. »

Binaenaleyh evlâtlığa kabulle İyâsa yeni bir âlem, yeni bir cemiyet, yeni bir beşeriyet yaratmaktadır. Havarî Petrus bu âlemin, bu cemiyetin vasıflarını şu tarzda anlatmaktadır : « **Siz güzide bir kavim, şahane bir millet, mukaddes bir ümmet, sizi karanlıktan alarak göz kamaştırıcı nuruna davet eden Onun meziyetlerini müjdelemek için, Allah'ın kazandığı bir kütlesiniz.** » (1) Havarî Pavlos ise, Korintos'lulara yazdığı mektubunda : « **Siz, Allah'ın mabedi olduğunuzu ve Allah'ın ruhu içinizde saklı olduğunu bilmiyor musunuz ? Ve eğer bir adam yalan yanlış talimleri ve fesatları ile Allah'ın mabedini tahrip ederse, Allah da onu mahvedecektir. Zira Allah'ın mabedi mukaddestir, böyle bir mabet ise sizersiniz.** » buyuruyor. (2).

Çok yüksek mevki sahibi bir kimsenin biçimsiz ve pis bir sarayda ikamet etmesine acaba hiçbir zaman imkân var mıdır ? Şüphesiz ki hayır. Bu böyle olunca, Allah'ın günahla dolu, temiz olmayan bir insanın kalbinde yaşaması nasıl mümkün olabilir ? İşte bu sebepten dolayıdır ki, Kitabı Mukaddes'te şöyle denilmektedir : « Kendimizi bedenî ve fikrî her türlü kirden temizleyelim, tâ ki Allah içimizde otursun ve dolaşsın. Esasen kendin günahlarla kirleten bir kimsenin Allah'ın sarayını kirlettiğini, Allah'ın mabedine hürmetsizlik gösterdiğini ve onu bozduğunu unutmayalım. » Havarî Pavlos, « Allah'ın mabedini tahrip edenlerin vay haline ! diye, bir ihtarda bulunduktan sonra, sözüne şöyle devam etmektedir : **Vücutlarınızın size Allah tarafından**

(1) İncil, Petrus'un I. Umumi Mektubu II : 9.

(2) Pavlos'un Korintos'lulara I. Mektubu III : 16.

gönderilen Ruhulkudüsün mabedi olduğunu, çok kıymetli fidiye verilerek kurtarıldığınızı, bu itibarla kendinize sahip olmadığınızı yoksa bilmiyor musunuz ? Şu halde, bütün kötü düşünceleri atarak, esasen Allah'a aid olan beden ve fikrinizle Allah'a şükrediniz. » diyor. (1) Demek oluyor ki, İyşa tarafından evlâtlığa kabul, necip ve mukaddes bir ümmet yaratabilmek için, insanlara fazıl bir hayat sürmek, hayırlı ve umumun menfaatına yarayacak hareketlerde bulunmak kuvvetini bahşeyler ve onlarda bu heyecanı uyandırır.

Karnı aç olanlara yiyecek dağıttığı zaman, Hristiyanın eli İyşa'nın elidir. İstirap çekenleri ve hastaları ziyarete gittiğinde, Hristiyanın ayakları İyşa'nın ayaklarıdır. Doğru yoldan ayrılanlara nasihat verdiği zaman, Hristiyanın ağzı Onundur. Ve umumiyetle bir Hristiyan, faziletin dünyaya hâkim olabilmesi için, bütün gayretlerini sarf ve herkes için iyi bir örnek olursa, bu taktirde o, İyşa'nın vücudu olur. Fakat eğer bunlardan hiçbirini yapmıyorsa, o zaman artık İyşa'nın beden ve uzvu olmadığı gibi, İyşa'da « **Bedeninin ve uzuvlarının başı** » değildir. Bir insan için de İyşa'nın beden ve uzvu olmasından daha üstün bir imtiyaz olamaz.

Hristiyanların manevî kıymeti cidden yüksek ve hudutsuzdur. Bunu kendilerine temin eden **mübarek vaftiz'in** de kuvvet ve tesiri hayret vericidir. Aziz Ruh, Hristiyanlara nice cemileler, nice niimetler ihsan etmektedir. İyşa'nın mukaddes dini insanı ne muazzam irtifalara yükseltir ? Onlara, Ruh ne büyük bir nam ve şöhrat kazandırmıştır ! Bizi göklere, ilâhî Şehamet'in tâhtına kadar yükseltmeğe başka hangi vasıta, hangi felsefî doktrin cesaret edebilmiştir ? Evet, hakikî insanların böyle olduğunu, çünkü milletler arasından Allah tarafından seçildiğini, Yeni Ahd'in müteaddit yerlerinde okumaktayız. Misal kabilinden olmak üzere, şu ibareyi buraya naklediyorum : « **Ben sizi halk arasından seçtim, lâkin siz halktan değilsiniz.** »

Kendilerine bu ismin verilmesi ise, Hristiyanları, Halâskâr İyşa'yı inkâr etmiş oldukları için, kurtuluş ümitlerini kaybetmiş olanlardan tefrik içindir. Güzide, davet olunmuş, seçilmiş ve saire gibi istilâhlar lûtuflar ve inayet yolu ile oğul seçilenleri göstermeğe yarıyan ve bir dereceye kadar yekdiğerine muadil olan kelimelerdir. İyşa ancak böyle « sevgi oğulları », « hakikat ve nur evlâtları » ve « böyle azalarla » dir ki, âlemi teskin etmekte, yanlış yola sapanları müteaddit defalar doğru yola getirmekten geri kalmamaktadır.

(1) Havarî Pavlos'un Korintos'lulara I. Mektubu VI : 19.

Yirmi asırdanberi O, körlerin gözü, topalların ayağı, sağır-
ların kulağı olmuş, cüzzamlıları yanına kabul, köleleri azat et-
miş, esirleri kurtarmıştır. Harp veya veba gibi âfetler milletle-
rin başına çöktüğü zaman dahi bütün dinî teşekküller arasında
ancak İyşa'nın dini hayırlı faaliyetlerini arttırır, bütün tehlike-
lere gönül hoşluğu ile göğüs gererdi. Bütün bunlar ise : « **İmdi
ey kardeşler, kendi vücutlarımızı Allah'ın rızası için canlı, mu-
kaddes, makbul bir kurban olarak, Allah'a takdim etmenizi siz-
den rica ediyorum.** » diyen Pavlos'u tam manasile haklı göster-
mektedir. Çünkü ancak menfaat, ihtiras, hodbinlik ve intikam-
dan vazgeçmek, şehvetten fedakârlık yapmak, hayır işlemek ve
nefsini feda etmek suretiledir ki, Hristiyanlar « Allah'a hoş gö-
rünürler » ve « **şahane bir ümmet** » olurlar. Bu son istilâh, tıpkı
« **aziz millet** » tâbiri gibi, bidayette sadece Beni İsrail için kul-
lanılmıştı. (1) Lâkin bunlar, itaatsizlikleri yüzünden Halâskârı
inkâr ettikten sonra bütün bu imtiyazlar bilumum insanlara ve
bu meyanda Hristiyanlara intikal etti.

« **Şahane bir ümmet** » tâbiri ile Havarî Pavlos, Allah'ın kav-
minin diğer insanlara nispeten, Kıral kıymetini ve Kâhin kutsi-
yetini haiz olduğunu göstermek istemiştir. Deminki ibarenin
tahlil ve tefsirini yaparken, Yuhanna : « Sizi bize Kıral ve rahip
yaptı. » yani İyşa Hristiyanları « **kendi Pederi Allah nezdinde
Kıral ve kâhin yapmıştır.** » diyor. (2)

Onlar Kıral addediliyorlar, çünkü harplerde galip gelen Kı-
rallar gibi, başında taç olarak, şeytanı ve tenlerini mağlûp et-
mişlerdir. Başlarındaki taç semavî Kırallığın tacıdır. Allah oğ-
lunun Semada kendileri için hazırladığı tahtın tacıdır.

Onlar Kâhin addediliyorlar, zira koskoca dünyanın içinde
Allah'a ibadet ederek, bütün beşeriyet için ruhanî kurbanlar
sunmaktadırlar. Bizzat Allah « **Siz şahane bir ümmet, Allah'ın
kazandığı bir kavimsiniz** » demektedir. Bu kavmi ise Allah, İy-
şa'nın salıp üzerinde istirap içinde can vermesi neticesinde ve
mübarek vaftizle takdis etmiştir. Binaenaleyh o, ancak ve ancak
Allah'a aiddir.

Bütün insanlar ve varlıklar Allah'ın mahlûklarıdır. Fakat
Hristiyanlarda, aynı zamanda, yeni bir şekil değişikliği olmuş ve
bu sayede, yani İyşa'nın delâletile, Allah'la yeniden münasebet
tesis etmişlerdir. İşte bu güzide kavmin, bu şahane ümmetin, bu
mukaddes milletin, bu kazanılmış kütlenin adı « **Hristiyan Kili-**

(1) Tevrat, Çıkış Kitabı XIX : 6.

(2) Yuhanna, Vahiy Kitabı I : 6.

se ve Camiasıdır. » Bunların gayesi ise, kendilerini karanlıktan kurtarıp, göz kamaştırıcı nura götüren Allah'ın mükemmeliyetini, iyiliğini ve hayırlı faaliyetlerini bütün dünyaya ilân etmektir. Buradaki « karanlık » kelimesi, günahın sefahatin ve cehaletin timsalidir. Nur ise, İyşa'nın İncil'i vasıtasile Allah'ın kendi kavmine temin ettiği bilgi, ebedî saadet ve kutsiyeti ifade eder.

Ne yazık ki, Allah'ın oğullarının pekçok düşmanı vardır. Kendi hodbinlikleri bu düşmanların başında gelir. Fena düşünceler, kötü arzular, etraflarında bulunan âlem, bizzat kendi nefisleri onları takip eder. Birtak kelime ile söylemek lâzım gelirse, onların amansız ve yenilmesi güç olan bir düşmanları vardır : Günâh. Buna karşı koymak, ona galip gelmek için daima uyanık kaimaları ve dikkat etmeleri lâzımdır. Aksi taktirde günâhın boyunduruğu altına girerler ve yalnız onun kölesi olurlar. Bu itibarla Allah'ın oğulları, hakikî Kırallara yakışır bir tarzda yaşamağa, kendilerine tahakküm etmek, onları köle haline sokmak isteyenlere karşı hürriyetlerini, istiklâllerini ve üstünlüklerini daima muhafaza etmeye mecburdurlar. İşte evlâtlığa kabul sayesinde, bu mücadeleye mümtaz bir mevki ve büyük bir kuvvet sahibi olarak iştirak ederler.

Herkes Allah'ın kuludur. Fakat İncil'in ahkâmına göre, Hristiyanlar Allah'ın güzide kullarıdır. Her kavim Allah'ın kavmidir. Fakat Hristiyanlar onun şahane kavmidir. Güzide kavim Hristiyanlardır. Zira mübarek vaftiz esnasında başlarına inen Aziz Ruhun niyeti onları her türlü günâhtan temizlemek ve nefislerini Allah'a vakfettirmekle kalmaz, aynı zamanda, inayet yolu ile de, Allah onları oğul ilân ettiği gibi, bütün fedakârlıklara katlanmak için lâzımgelen manevî kuvveti de kendilerine bahşeyler.

Bütün bunlara mukabil de Hristiyanlar fazıl, eski bir İstanbul Patriği olan Kilise Azizlerinden Hrisostomos'un ifadesince, « Görenleri hayrete düşürecek, Ya Rabbi bu Hristiyanlar ne kadar yükselmiş ve ne kadar hikmetleri varmış ! » dedirtecek bir tarzda yaşamak mecburiyetindedirler. Aksi taktirde, yani kötülüğü tercih ederlerse, artık « güzide bir kavim » olamazlar ve bu yüksek mevkiden kendilerini mahrum etmiş olurlar.

Oğulluğa kabul sayesinde, insanlara yukarıdaki vasıfları ih-san eden İyşa'nın oğulluğu ile insanların oğulluğu arasında çok mühim ve esaslı bir farkın mevcudiyeti aşikârdır. İnsanlar inayet yolu ile oğuldur. Halbuki İyşa doğrudan doğruya, yani doğuştanberi oğuldur.

Sadece akıl ve muhakemeye güvenerek bu son anlamı idrak etmemize imkân yoktur. Diğer yandan İysa'nın ilâhî şahsiyetinin hayranı olmak da maksadı temine kifayet edemeyeceği gibi, Onu dünyanın diğer meşhur şahsiyetleriyle de mukayeseye kalkışmak caiz olamaz. O, eşsizdir. **Şu halde yalnız Ruhulkudsün yardımı ile ve İncil'in esaslı bir surette tetkik ve mütalâası sayesinde, bu ilâhî Sır'ın mahiyetine nüfuz etmeğe muktedir olabileceğiz.**

İYSANIN DOĞUŞU

« Ondan sonra Rabbin sesini işittim ve bana : Git bu kavma söyle, işitmek hususunda işiteceksiniz amma fahmetniyeceksiniz. Bu kavimin yüreğini katılat, kulaklarını ağırlat ve gözlerini kapa. Olmaya ki, gözlerle göre, kulaklarile işide ve yüreği ile anlayıp döne ve şifa bula, diyordu. »

Tevrat, İşaya Kit. VI : 9.

İncil, İysa'nın dünyaya gelişini şu yolda anlatmaktadır :

« Ve Mesih İysa'nın doğuşu şu şekilde oldu : Anası Meryem, Yusuf ile nişanlı iken ve bunlar birbirile henüz buluşmazdan evvel, Ruhülkudüs'ten hamile kaldı. Nişanlısı Yusuf ise, salih bir adam olduğundan ve kendisini âleme rüsvay etmek istemediğinden, onu gizlice bırakmak istiyordu. Fakat o bunları düşünürken, rüyasında, Rabbin meleği ona göründü ve dedi : - Sen ey Davut oğlu Yusuf, nişanlın Meryem'i kabul etmeğe korkma ; Zira onun rahminde mevcut olan Ruhülkudüs'tendir. Ve o bir oğul doğuracaktır ki, Ona, İysa ismini vereceksin. Zira O, kavmini günahlarından kurtaracaktır. « Ve bütün bunlar Allah tarafından Peygamberler vasıtasile, « işte bakire hamile kalıp bir oğul doğuracaktır ve O Emmanuil tesmiye olunacaktır ki, tercüme olduğunda « Allah bizimle » demektir, diye buyurulan kelâmın yerine gelmesi için vaki'oldu. Yusuf da uykusundan uyanıkta Rab'bin meleğinin kendisine emrettiği gibi, nişanlısını kabul etti ve ilk oğlunu doğuruncaya kadar onu bilmezdi. Ve çocuğun adını İysa koydu. »

« Ve İysa Kiral Herodes'in günlerinde, Yahudiye'nin Beytüllehim kasabasında doğduğu zaman, Doğudan Kudüs'e münecimler gelip, « Yahudilerin doğan Padişahı nerededir ! Zira Onun yıldızını Doğuda gördük ve Ona secde etmeğe geldik. » dediler.

Kıral Herodes bunu işitince, kendisi ve onun ile birlikte bütün Kudüs endişe etti, ve bütün başkâhinlerle kavmin bilginlerini toplayıp onlardan İysa'nın « Mesih'in » nerede doğacağını sordu, onlar da kendisine şu cevabı verdiler : Yahudiye'nin Beytüllehim kasabasında doğacak ; Zira Peygamberler tarafından şöyle yazılmıştır : « Ve sen ey Yuda'nın diyarı Beytüllehim ! Yahudiye vilâyetleri arasında hiç de geride kalmış değilsin. Zira Beni İsrail rehberlik edecek önder sende zuhur edecektir. »

Bunun üzerine Herodes, müneccimleri gizlice çağırıp, yıldızın ne zaman görüldüğünü onlardan tahkik etti. Ve : « Gidiniz yavruya dair etrafıca malûmat toplayınız ve onu bulduğunuz taktirde bana haber veriniz ki, ben de gidip ona secde kılayım, » diyerek, onları Beytüllehim'e gönderdi. Onlar da Kıralı dinleyip gittiler. Ve işte Doğu'da gördükleri yıldız önlerince gidiyordu, tâ ki çocuğun bulunduğu yere kadar gelerek üzerinde durdu. Onlar da yıldızı görünce son derece sevindiler. Eve girip yavruyu anası Meryem ile beraber buldular, ve yere kapanıp Ona secde kıldılar, hazinelerini açıp hediye olarak Ona altın, günlük ve mürrüsafi sundular. Ve Herodes'in yanına dönmemeleri rüyada kendilerine malûm olduğundan, başka bir yoldan memleketlerine doğru hareket ettiler. »

« İmdi, onlar yola çıktıktan sonra, işte Rabb'in meleği Yusuf'a rüyasında görüldü ve « kalk, yavru ile anasını alıp Mısır'a kaç ve ben sana söyleyinciye kadar orada kal, zira Herodes yavruyu helâk etmek için arayacaktır, dedi. O da kalkıp, geceleyin yavru ile annesini alıp Mısır'a gitti ve Herodes'in vefatına kadar orada kaldı. Tâ ki : « Oğlumu Mısır'dan çağıracağım. » diye, Rabb tarafından Peygamber vasıtasile buyrulan kelâm yerine gele.

O vakit Herodes müneccimler tarafından aldatıldığını görünce, ziyadesile kızdı ve Beytüllehim'de ve bütün havalisinde, müneccimler tarafından öğrendiği zamana göre, iki yaşından daha aşağı bütün erkek çocuklarını katlettirdi. O zaman, « Rama'da bir ses, büyük bir feryat, ağlayış ve hıçkırıklar işitildi ; Raşel evlâtlarına ağlıyor, kayboldukları için bir türlü teselli edilemiyordu. » diye, Yeremya Peygamber vasıtasile söylenen kelâm gerçekleşmiş oldu. »

« Fakat Herodes ölünce, işte Rabb'in meleği Yusuf'a rüyada görünüp, kalk çocuğu ve anasını al ve İsrail diyarına git, zira çocuğun canına kastedenler öldüler, dedi. O da kalktı ve İsrail diyarına geldi. Fakat, Herodes'in yerine oğlu Arhelaos'un Yahudiye'de Kıral olduğunu işidince, oraya gitmeye korktu ve rüyada kendisine malûm olup, Celile taraflarına çekildi ; Ve gelip

Nasıra şehrinde oturdu. Tâ ki, Peygamber vasıtasile : « Nasıra'lı denilecektir. » diye, söylenen kelâm tamam olsun. » (1)

Kur'an dahi, İyşa'nın doğuşu hakkında, Onun fevkalâde bir tarzda dünyaya geldiğini kabul etmektedir ki, bu da kâfidir. Eğer insanlar Kur'anın İyşa'nın dünyaya gelişi hakkındaki âyetlerini bile lâyükile inceleselerdi, peygamberlerin, meleklerin, cinlerin fevkinde olan bir doğuşla dünyaya gelen Ruhullah, Kelâmullah İyşa'yı âdi bir peygamber olarak tanımakla iktifa edemezlerdi.

İYŞA'NIN CESEDE GİRMESİ ŞARTI

(Enantropisis)

Ἐνανθρωπήσις

Genç âlimlerden biri, İsa'nın cesede girmesine aid düşüncelerini şu şekilde izah etmektedir : İnsan Allah'ın şeklinde müte-kabilen yaratılmıştır. Şahsî vicdanında uluhiyetin, insanlığın bir ferdi olarak da, Allah'ın birleşmiş üç uknumunun şekillerini kendinde taşır. Onun, yalnız benliğe değil, ebediliğe de dayanan, şahsî vicdanı vardır. Erkek ve kadın bütün insanların ruhî varlıklarında iki cephe vardır : Birinci cephesinde mantık, diğerinde de, ikinci ve üçüncü kıymetler şekline dayanan, hususiyetlerden güzellik ve sevgi hakimdir. Dünyanın yaratılışında tezahür eden ilâhî zekâ bunda kendini gösterir.

İlk insan günâhsızdı, Allah'a yakındı, Allah'la münasebette dahi bulunabilirdi. Fakat istikbalini kendisi çizmek mecburiyetinde idi. Allah'a imanından aldığı kuvvetle kendi ruhî kuvvetini ebediyete kadar yükseltmesi lâzımdı. Dünyanın vaziyet ve mukadderatına merkez teşkil eden insanın, vaziyet ve mukadderatına bağlı idi. İnsan, Allah'ın mutlak kudreti ile verebileceği herşeyi aldı. Fakat kendi şahsî hürriyeti ile elde edebileceği şeyleri Allah'tan talep etmez ve edemezdi. Yani, ahlâkî bakımdan, bir nev'î kendi başına hür yaratılmalıydı. Bu yaratılışındaki serbestlik, memnu meyva sembolü ile ifade edilir. İnsan bu ilâhî emre karşı geldiği, yani bize ecdattan intikal eden günahı işlediği için, gözden düştü. Egoist unsurun kendi benliğinde hakimiyetine yol verdi, yaratıldığı hiçliğe ehemmiyet vererek, dünyaya yaklaşmak pahasına Allah'tan uzaklaşarak, maddeci ve fanî oldu.

İnsanın doğrudan doğruya Allah'la olan alâkası kesildiği için, dünyada yalnız kaldı. Günahattan evvel bizzat Allah'ın ken-

(1) İncil, Matta'ya göre, I : 18. - II : 23.

disi onu ziyarete gelirken, şimdi insan Onu aramağa mecbur kalmıştı. Şu yolda bir sual sorabiliriz : Bu ecdattan intikal eden günâhın, insan tabiatına tesiri nedir ? Ecdattan intikal eden günâh, insan tabiatının Allah kanunlarından uzaklaşması neticesi vuku'bulan umumî bir sükûttur. İlk netice ilâhî lûtfun kayboluşudur, bunu insan tabiatının umumî sükûtu takip eder ki, Allah'ın emrine göre yaşamaktan ayrılınca, fâni olmuştur. İnsanın nefsi ruha itaat etmemeğe ve hattâ nizamsız olarak ruhuna hakim olmağa başladı. İnsanda şehvet hakim oldu, neticede egoizm, gurur, kıskançlık, iyi ve kötüyü, hakikat ile kizbi tanımamak, yani karanlık ile aydınlık arasında daimî bir mücadele, insanda kendini gösterdi. İşte o zaman insanın hürriyeti tahdit edildi, İnsan, tabiatının kölesi, nefis ve zaafının esiri oldu.

Fakat insanın hakikî tabiatının bütün bu sükûtu, insanî hürriyeti tam olarak tahdit ve zayıflatmağa muktedir olamazdı. İnsan, insan olarak kaldı ; Allah'ın küçük bir yardımı ile ilk vaziyetine gelebilecek durumda olan ruhî bir hürriyete sahiptir. Ve işte bu yükselişin yolu insanlar arasında çizilmiştir. Nirengi noktası Meryem anadır. Meryem ana ile insanlığın en yüksek saflığı meydana çıktı parladı, bize insanın ecdadından kalan günâhtan sonraki bu düşük vaziyetimizde bile, Allah'ın hakikî tabiiyetini muhafaza ettiğini gösterdi.

İnsan Allah'ın benzeri olarak yaratılmıştır. Bu ilâhî benzerliği hakikatleştirerek evvelden Allah'lığa tayin edilmişken, bu yoldan uzaklaşmıştır. Fakat insanın üstüne Kendi Resminin izini bırakan Allah, insan oldu, Meryem ana ile de Aziz Ruhtan doğdu. Esasında insanî ve ilâhî mizaçları birleştirerek, hamileliğin günâhından kaçındı. KELÂMULLAH olan İyşa insan oldu, şahsında bütün insanlığı topladı. Bütün dünyaya aid olmak üzere, yeni bir Hz. Âdem olduğu için, bütün işleri ve faaliyetleri de bütün dünyaya aid ve cihanşümuldür. İnsanî arzusunu Allah'ın arzusuna uygun olarak tespit etti ve böylece insanıyeti ebediyete kadar yükseltti. Cismaniye Bahçesinde duyduğu ruhî elemelerinde, salip üzerinde ölürlen çektiği vücut izdiraplarında, Allah tarafından mahkûm edilen insanın günâhlarının bütün ağırlığını taşıdı. Allah'a günâhımızı affettirecek kurban olarak, bizzat kendisini verdi. Bizim günâhımızı satın aldı, bizi Allah'la barıştırdı. Ateşin demiri tahrip etmeden ısıttığı gibi, İyşa ile de Uluhiyet insanlığı tahrip etmeden onun şekline girdi. İnsana selâmeti, bu dünyada güçlükler ve öteki dünyada refah içinde Allah'ın yanında ebedî hayatı bağışladı. **Madem ki O dirildi, bütün insanlığı da diriltecektir.** Şu halde kurtuluş yolu insanlığın

Allah'a yaklaşması ile. Şahsî kurtuluş da küçük bir çalışma ile elde edilen bu hediyein şahsa maledilmesidir. Çünkü Allah'a yakınlık tabîî bir meziyet veya insan üzerinde tesir bırakan, bir hareket değil, insanın içinde iş gören ilâhî iç harekettir. Bu iş bizden habersiz olarak değil, bilâkis bizim hürriyetimizin yardımını ile tamamlanır. İyşada, Mukaddes Rûhun yardımını ile olan hayattır.

İnsanın gayreti, sırrî olarak, Allah'ın hediyesi olan Allah'a yakınlıkla meydana çıkan ilâhî akrabalıkla bağlanır. İnsan bütün benliği ile bu faaliyetten, bu çalışmadan mestolmalıdır. Faaliyet, iman gayretile ölçülür. Çünkü insana İyşanın kanı ile selâmeti ve Allah'la sulhu temin eden ancak ve ancak immandır. Zaten selâmetin gayreti de imanın tabîî meyvası olan ve insanın yolunu, hayatını meydana koyan işlerle ifade edilir. Amelsiz iman, cansız ve ölüdür. İş ve iman. İşte Allah'ın yakınlığına insanlar bunlarla iştirak edebilir. İyşada, insanda yerleşen bu Allah resminin ilâhî benzerliğinin timsalidir. İnsana hakkile, lûtfun hediyesini kendisine maledebilecek meziyetlerin burada yeri yoktur. Çünkü lûtf, bahşedilen tertemiz saf bir hediye olarak kalır ve hiçbir meziyetle ölçülmez. İyi amel ve hareketler bir meziyet teşkil etmez. « Hiçkimse insanî işlerle selâmete lâik değil ve olamaz. » Bunlar ancak selâmetin tamamlanmasına ölçüsüz ve müsavi bir şekilde, insanın şahsen iştirakini temsil ederler. Allah'a yakınlık kudreti ise ebediyet gibi sonsuzdur.

İşte insanın çok fazla iyi işler veya meziyetlerle kurtulabileceği fikri tamamile yanlış olduğu gibi, insanın şahsî selâmetinin de hakikat olmasında kendisinin hiç iştiraki olmadığını ve bu selâmetin Allah tarafından bizim hatırımız için yapıldığını ve iman vasitasile Allah'ın fikri kâfi geldiğini anlatan düşünüş de o derece yanlıştır. Fakat selâmetin amelsiz, yalnız imanla elde edildiği fikrinden, bu meziyetlerin sayısına bir aksi tesir yapan tek taraflı cepheyi çıkarırsak, o zaman kurtuluşun hakikî fikrini daha derince anlamış oluruz. Yani insanın da bir dakikaya mahsus bir hareket olmadığını, **fakat devamlı ve daima kuvvetlenen ve kuvvetlenmesi için de harekette bulunması lâzıngelen bir fiil olduğunu kabul ederiz.**

İnsan ilk hürriyetinin kırıntılarını muhafaza etti. Allah'ın resmini ve kendisinin ruhaniyetini kaybetmeden onu da kaybedemez. Şu halde şahsî hürriyetini kendisi bizzat yaratmaya davet edildi. Belki o zaman şahsî şekiller, usuller, selâmetin şu veya bu şekilde değişik derecelerini teşkil eder. Fakat her ne olursa olsun, **insan kendi selâmetine şahsen iştirak etmelidir.** Fakat

bu iştirakinden dolayı, kendisi İyşa gibi aynı zamanda başkalarının kurtarıcısı olamaz. **Ancak şahsî selâmetinde bilfiil vazife almış ve çalışmış olur. Kendisi şahsen onu arar ve bütün ömrü boyunca onun aşkına çalışır.** Bu noktaya biraz dikkat etmek lâzımdır.

Şahsî hürriyetine veya şahsî teşebbüsüne gelince, bunlar meziyet ve elde edilen selâmette, yukarıda gösterdiğim mâna ve ifade ile, mükâfat addolunabilir. Şu halde insan ebedî mutlulukta kendi hissesini hakeder. Bu fikir Ferisilere aid ve hukukî bir fikir olan « insan iyi işlerle kurtulabilir. » iddiasile asla alâkadar değildir. Umumiyetle birçok mezheplerde mühim yer alan bu adlî düstûr, Hristiyanlığın Ortodoks mezhebindeki selâmet fikrinden tamamile uzaktır. Ortodoksluk, memnun edilmesi lâzımgelen ilâhî Adaletin kıymetini küçümsemeden, Hristiyanlık selâmet tarifinin merkezini, **Allaha karşı sevginin teşkil eylediğini kabul eder.**

Allah dünyayı o derece sevdi ki, kendi oğlunu bile, onu kurtarmak ve Tanrı mertebesine yükseltmek için, esirgemedi. Bilhassa sükût edenlerin satın alınması ve bunların kurtarılması, Allah'la barışması için vukubulan « Cesede girme » Ortodoks'lar tarafından, ilâhî hayatın insana aşılınması, insanın ilâhîleşmesi addedilir. İnsan mademki sükût etti, İyşa'nın cesede girmesi, Allah'la barışmanın, selâmete ermenin yolu olur. **Bunun neticesi ilâhîleşmek manasında bir selâmettir.** Selâmet ise, insan tabiatını kabul edip, insanların günâhlarını üstüne alan Mesîh İyşa'nın ihtiyarî bir fedakârlığıdır. Golgota tepesinde salıp üzerinde ölmek fedakârlığı, ilâhî Adalet verilen bir kurbandı. Bütün insanlık uğruna birtek kişinin tavassut etmesi ile elde edilen kurtuluşun sırrıdır. Fakat insan için ilâhî Adalet fikri, ilâhî sevgi ile son derece birbirine bağlanır. Yani « **selâmete götüren, merhametle dolu sevgidir.** »

İyşa'nın ten almasıyla meydana gelen selâmet, insanın halâskâr İyşa'nın fedakârlığı ile, yalnız günâhtan temizlenmesi değil, fakat « lûtfen » Tanrı olarak onun yeniden bir yaratılışıdır. Halâskâr İyşa aziz ve günâhsız insanlığında bütün insanları takdis eyledi ve ilâhîleştirdi.

Bütün insanlık için, yeni bir Hz. Âdem olan, Halâskâr İyşa tarafından, serbest bir iş halinde yapılan bu selâmeti, her insan serbestçe ve hususî olarak benimsemelidir.

Allah fiilî cepheyi hakikileştirir ve insanın selâmetinin temelini atar, insan ise, şahsî cepheyi hakikileştirir ve selâmeti benimser. İnsanın sadece kurtulduğuna inanması kâfi değildir.

Çünkü bu, zaafiyetini vicdanlaştırır ve böylece onu kıyamet günü kanunî bir buluşla, yani bir nev'î af kanunu ile, hakkını bulabileceğine inandırır.

İnsan kendi şahsî çalışması ile, yani ne yalnız **iymanı** ve ne de yalnız **amelleri** ile, selâmetine eremez. Mademki selâmet Allah'ın sevgisi neticesinde ve Onun vasıtasile bahşediliyor, o halde insanın da bu sevgiyi arttırmaya ne hakkı, ne selâhiyeti ve ne de kuvveti olur. Binaenaleyh insan ancak kendi şahsî teşebbüsü ile şahsında, yegâne temeli Halâskâr İyşa olan, Allah'a benzerliği yaratarak, Uluhiyetin hudutsuz niimet ve hediyesini benimsemeye hak ve kuvvet kazanır.

İYSA'NIN TANRILIK VE İNSANLIK

SIFATLARI

« *Ve dindarlığın sırrı büyük olduğu malûmdur. Allah tende izhar ve Ruhla tastik olunup meleklere göründü ve müminler arasında vaz olunup dünyada ona iman getirilerek celâli ile yukarı çıktı* ».

Havari Pavlo'nun Timotheye mektubu 3 : 16.

Hristiyanlığın bu ana hakikatleri belki müslümanlarca kabul edilmeyecek ve Kur'anın muayyen sûreleri (Maide, 5 : 113. Bakara 2 : 253) ileri sürülerek İysada uluhiyet fikrine itiraz edilecektir : fakat acaba Kur'anda « **Allahın daha evvel gönderdiği kitaba inanın... şayet sen sana gönderilen üzerinde şüpheye düşersen senden evvel gönderilen kitabı okuyanlara sor** » neden denilmektedir ?

Gûnahın çamurunda yuvarlanan insan, bir peygamber tarikati ile kurtulup yükselemez. Temiz, parlak, ulvî hayat yalnız Kelamullah İysada yaşayışla temin edilebilir. Ancak o şekilde Allah bizde biz de Allahta yaşarız ; bu imandan uzaklaşınca Onun bize bahşettiği ulvî hayattan da uzaklaşır ve nefsimize hakimiyeti kaybederiz. İncilin tebşir ettiği hakikatlerden uzaklaşmak, İysayı bir Kelamullah, bir Emmanuel olarak tanımamak, İncili inkâr etmek ve yalnız Tevrate dönmek demektir. O zaman dinin mistik kıymeti kalmaz ve felâket de, Allahın şevkatini temsil eden vahiy Kitaptan, yani İncilden asırlarca evveline dönmek şeklinde tecelli eder. İşte o zaman dini insanların elinde bir alet olarak bırakmış oluruz.

Bir velî'nin dediği gibi « İnsanın kalbi yalnız Allaha gûvenle sukûnet bulur ». Keza halaskâr İysa'nın Tanrılık ve insanlık sıfatlarını İncilin tebşiri üzere iyice tetkik edip anlarsak muhakkak ki bu ruh sukûnuna kavuşuruz.

Bu hususta İncil'den aşağıdaki âyetleri buraya naklediyoruz :

« Zira Pederin kendinde hayat mevcut olduğu gibi, aynı şekilde Oğula da, şahsında olmak üzere, hayat verdi. Ve İnsanoğlu olduğu için, hükmetmeğe dahi Ona selâhiyet verdi. »

« Yuh. İnc. V : 26 »

« Ve Kelâm beden olup, inayet ve hakikatle dolu olarak aramızda sâkin oldu ; Biz de Onun izzetini, Babanın biricik Oğlunun izzeti olarak gördük. »

« Yuhanna İncili I : 14 »

« Ancak İyşa'nın İbnullah olduğuna iman etmeniz ve iman ederek, Onun ismi ile hayata malik olmanız için bunlar yazılmıştır. »

« Yuhanna İncili XX : 31 »

İyşa'yı, Allah olarak tebşir eden âyetler Tevrat'da da mebzulen bulunduğu gibi, İncil'de de bunu tasdik eden âyetler bir o kadar fazladır :

« Zira bize bir çocuk doğdu, bize bir oğul verildi. Davud'un tahtı üzerinde ve Hükûmetinde bütün kudret Onun eline verildi. Ve o Müşir, Fevkalâde, Kaadir Allah, Ebedî Peder, Selâmet Serdari tesmiye olunacaktır. O, bu hükûmeti mantık ve doğrulukla idare ve ebediyete kadar tanzim edecek ve sağlamlaştıracaktır. Onun kudretinin artışının sonu gelmiyecektir. »

« İşte çölde haykıranın sedası şöyle diyor : Rabb'in sebilini hazırlayın, çöldeki geçitleri düzeltin. Bütün yerler yükselecek ve bütün dağlarla tepeler alçalacaktır. Dolambaçlı yollar ve sarp erazi düzelecek ve Rabb'in Celâli izhar olunacak ve bütün varlıklar birlikte Onu göreceklerdir. Zira Rabb'in ağzı konuştu. »

« Tevrat, İşaya Kitabı XL : 3-4 »

« Ben ve Peder biriz. »

« Yuhanna İncil'i X : 30 »

« Beni görmüş olan Pederi görmüş olur. Sen nasıl bize Pederi göster, diyorsun. İyman etmiyor musun ki, ben Peder'deyim, Peder de bendedir. Ben size söylediğim sözleri kendiliğimden söylemiyorum ; Fakat bende duran Peder amelleri işliyor. Bana iyman edin ki, ben Pederdeyim, Peder de bendedir. »

« Yuhanna İncili XIV : 9-12. »

« Size hakikaten söylerim ki, İbrahim olmazdan evvel ben mevcut idim. »

« Yuhanna İncil'i VIII : 58. »

« Allah'ı hiçbir vakit kimse görmemiştir ; Ancak Pederin kucagında olan biricik Oğul, Kendisi Onu beyan etti. »

« Yuhanna İncil'i I : 18. »

« Allah eski zamanda peygamberler vasıtasile çok ve çeşitli şekillerde babalarımıza hitap ettikten sonra, bu son günlerde de, Celâlinin ziyası ve cevherinin resmizatisi olan, herşeyi kendi Kudretinin kelâmı ile tutan ve Onu herşeyin varisi tayin ettiği ve âlemleri de vasıtasile yarattığı, Oğlu ile bizimle konuştu. Ve Onun vasıtasile bizim günâhlarımızı temizledikten sonra, Azametinin sağına oturttu. »

« Pavlos'un İbranilere Mektubu I : 1. »

« Fakat vakit tamam olunca Allah kendi Oğlunu, kadından doğmuş ve şeriat altına girmiş olarak irsal eyledi. Tâ ki Oğul olmaklığa nâil olmamız için ve şeriat altında olanları helâs ede ». »

« Pavlos'un Galatya'lılara Mek. IV : 4. »

« Çünkü Pedër hiçbir kimseye hükmetmez. Fakat bütün hükümü Oğluna vermiştir. Tâ ki, hepsi Pedere hürmet ettikleri gibi, Oğula da hürmet etsinler. Oğula hürmet etmeyen Onu gönderen Pedere de hürmet etmez. Hakikaten size derim : Benim sözümü işiten ve beni gönderene iman edenin ebedî hayatı vardır ; Ve hüküm giymez ; Fakat ölümden hayata geçmiştir. Hakikaten size derim : Allah'ın Oğlunun sesini ölümlerin işitecekleri saat geliyor ve şimdidir ; Ve işitenler yaşayacaklardır. Zira Pederin kendinde Hayat mevcut olduğu gibi, aynı şekilde Oğula da, şahsında olmak üzere, hayat verdi ve İnsanoglu olduğu için hükmetmeğe dahi Ona selâhiyet verdi. Buna şaşmayın ; Çünkü saat geliyor, o saatte kabirlerde olanların hepsi Onun sesini dinleyecekler ; İyilik işleyenler hayat kıyamına ve kötülük işleyenler de hüküm kıyamına kalkacaklardır. »

« Yuhanna İncil'i V : 22-30. »

« Takvanın sırrı büyük olduğu müsellemdir. Allah bedende izhar olundu ve Ruhta tasdik olundu. Meleklerle görüldü, Milletlere vaaz olundu, dünyada iman edildi ve izzetle yukarı alındı. »

« Pavlos'un Timoteos'a Mektubu III : 16. »

« Pederimin evinde bulunmaklığım icabettiğini bilmez miydiniz ! »

«Luka İncil'i II : 49. »

« İyisa denilen Mesihin geleceğini bilirim, o geldiğinde bize herşeyi beyan edecektir. İyisa ona dedi : Seninle konuşan ben Oyum. »

« Yuhanna İncil'i IV : 25-26. »

« Sen İnsanoğluna iman ediyor musun ! O dahi cevap verip : Ya Rab kimdir ki, ona iman edeyim ! dedi. İyşa'da ona : Hem onu gördüm, hem de seninle konuşan odur, dedi. Ve o : Ya Rab iman ederim, dedi ve ona secde etti. İyşa da : Ben bu dünyaya hükûm için geldim, tâ ki görmiyenler görsünler ve görenler kör olsunlar, dedi. »

« Yuhanna İncili IX : 37-40. »

« Ve artık dünyada değilim ve bunlar dünyada olup ben dahi sana geliyorum. Ey Mukaddes Peder, bana verdiğin kimseleri senin isimle hıfseyle ; Tâ ki bizim gibi olalar. »

« Yuhanna İncil'i XVII : 11. »

« Ve işte bakire hamile kalıp bir oğul doğuracaktır ve O Emmanuil tesmiye olunacaktır ki, Allah bizimle beraberdir, demektir. »

« Matta İncil'i I : 23. »

« Mesih İyşa dahi, ten cihetile, onlardandır. O, cümle üzerinde ebediyen mubarek Allah'tır. Âmin. »

« Pavlos'un Romalılara Mektubu IX : 5. »

« Ve biliyoruz ki, Allah'ın oğlu gelmiştir ve hakikî olanı bilelim diye, bize anlayış vermiştir ; Ve biz hakikî olanda, yani kendi Oğlunda, Mesih İyşa'dayız. Hakikî Allah ve ebedî hayat budur. »

« İncil Yuhanna'nın Mek. V : 20. »

« Tâ ki, geciktiğim taktirde Allah'ın evinde, yani yaşayan Allah'ın Kilisesinde — ki hakikatın direği ve temelidir. — ne suretle hareket etmek icabettiğini bilesin. »

« İncil, Timoteos'a Mektup. A. I : 2. »

« Bu kelâm sadık ve her veçhile kabule şayandır. Zira bunun için cümle insanların, bhusus müminlerin Halâskârı olan, yaşayan Allah'a ümit ettiğimizden, hem emek çeker ve kem de tahkir olunuruz.»

« İncil, Timoteos'a Mek. A. IV : 10. »

« Çünkü Uluhiyetin cümle kemali Mesihte bedenlenmektedir. »

« İncil, Koloselilere Mek. II : 9. »

« Ancak her veçhile tam bir sadakat gösterip Halâskârımız Allah'ın talimini süslesinler. »

« İncil, Titus'a Mektup II : 10-13. »

Yukarıda naklettiğim âyetlerden mada pek çoklarının yanı-
başında şunları da tetkik etmek faydadan hali değildir. (1)

Görülüyor ki İyşa, Peder Allah'la aynı cevherde tam bir Al-
lah olup, aynı zamanda da tam bir insandır, İnsan - Allah'tır.
Binaenaleyh İyşa'nın talimatı da ne kadar insanî ise, o kadar da
ilâhîdir. Her Hristiyanın kalbinde İyşa'nın uluhiyeti hakkında
tam bir itikat, sarsılmaz bir iyman mevcuttur.

Yok şayet, bu hakikatlere aykırı olarak, bir Hristiyan'da
İyşa'nın Allah'lığı hakkında bir şüphe, bir dinî zaaf hasıl olursa,
bu yalnız ve yalnız cehalete atfedilmelidir. Zira bu gibiler ya
Mukaddes Kitapları lâyikile okuyup mütalâa etmemiş ve kulak-
tan dolma çeşitli ve dine aykırı kitapların mündericatı kafasın-
daki bilgilerine karışmıştır, — Esasen dini zayıf olan kimsenin
dimağı da uyuşmuştur. — Ve yahut da fazilete aykırı ihtirasla-
rın kölesi olan günahkâr bir ömür geçirdiğinden, kendisini te-
selli ümidi iymansızlık yoluna sapmıştır. Yoksa Tevrat ve İn-
cil'de İyşa'nın Allah'lığını haykıran ve ispat eden deliller o ka-
dar çok ve o kadar kuvvetlidir ki, bunlar en büyük bir iyman-
sızca, en dalgın bir maddeciye de doğru yolu gösterebilir. Yetişir
ki, zikri geçen insanlar ve âlim taslakları, hakikatı arıyorum
zannile, taassubun ve hodbinliğin çıkmaz sokaklarına sapmasın-
lar. Ve Allah'ın insanlara bağışladığı düşünme kabiliyetindeki
serbestiyi doğru yola, yani hakikat yoluna yürümekte kullan-
bilsinler.

**Sokrat'ın, « Birşey bildiğim varsa, o da birşey bilmediğim-
dir. »** sözlerini istihza ile karşılayan ve bu yolda bir düşünüş tar-
zını tuhaf bulan ve kendilerini diğer insanlardan üstün sayarak
âlim geçinen egoistlerin, İyşa'yı lâikile tanıyamıyacakları mu-
hakkak ve pek tabiidir. Böylelerini iymansızlığa sevkeden ego-
istlikleriyle beraber fena ayarlanmış olan şan ve şöhrat düşkün-
lükleridir. Bunlar için İncil ve İyşa'dan uzak yaşamak veya On-
ların aleyhinde söz söylemek, cemiyet içinde işitilebilmek ve ne
suretle olursa olsun, isimleri etrafında gürültü yaptırmak fırsatı-
dır. Diğer bazılarının iymansızlığı da, sırf ihtiraslarına âlet

(1) İncil'den : Havarilerin yaptıkları Kit. I : 24. Efeslilere Mek.
V : 19. Koloselilere Mek. III : 16. Filipililere Mek. II : 10. Yuhannanın
Um. Mek. A. I : 2. ve V : 23. Romalılara Mek. XIII : 8. Vahiy Kit. I : 13,
V : 13, I : 4. Korintoslulara Mek. A. II : 8, XV : 45. Luka I : 32., VIII : 28.
İbranilere Mek. I : 3. Markos II : 5. Matta XI : 28. Efeslilere Mek. IV : 5.
Havarilerin Yapt. Kit. VII : 59. Tevrat'tan : İşaya Kit. XLII : 8. Çıkış Kit.
XX : 25. Mezmurlar Kit. XXIV : 7 - 10.

olmalarından ileri gelmektedir. Zira bu gibiler zaaflarının esiri olduklarından, İyşa'nın bizden beklediği ve İncil'in tarif ettiği faziletli hayatı yaşayamazlar ve sonunda selâmeti İyşa'ya iymandan uzaklaşmakta bulurlar.

Bu çeşit fikir adamları ve bunlara benzeyen diğer insanlar, İyşa'ya karşı lâkayit kaldıklarından, gittikçe faziletten, adalet ve hakikattan uzaklaşacaklarından, şeytanın esaretine düşerler. Kendileri şeytanın esiri oldukları halde, hür yaşıyorum zannile, kendi kendilerini aldatarak batıl düşüncelerinin âleti olduklarını bilmeden, ruhî uçurumlara yuvarlanırlar. Böyle şahıslar İyşa'nın zamanında da vardı. O devirde Ferisi denilen kaba sofu ve başkâhinlerden mada, daha pekçok kimseler, İyşa'nın sözlerini kulakları ile işittikleri ve mucizelerini gözleriyle gördükleri halde, ne işitmek, ne anlamak, ne de görmek istiyorlardı. Bu gibiler kendi kendilerini teselli ederek : « Biz İbrahim'in evlâtlarıyız. » « Biz Musa dininin mümessilleriyiz. » « Biz Musa'nın talebesiyiz. » « Biz Allah'ın Musa'ya dediklerini biliriz. » v. s. gibi sözlerle bizzat kendilerini aldatırlardı. (1)

Fakat bunların arasında dahi bazı kimseler İyşa'ya inandıkları halde, sırf korkudan veya menfaatlerine halel gelmesin diye, bunu ikrar edemiyorlardı. İncil'de zikredildiği veçhile : « **Reislerden birçoğu da Ona iman ettiler ; Fakat Ferisiler yüzünden ve Hayra'dan kovulmamak için, ikrar etmediler... Çünkü insan izzetini Allah'ın izzetinden daha fazla sevdiler** » (2)

İyşa, bu gibilerine, gayet açık olarak, şunları demiştir :

« **Benim, sizi Babamın önünde suçlu çıkaracağımı mı zannediyorsunuz ! Sizi suçlu çıkaracak olan kendisine ümit bağladığınız Musa'dır. Çünkü siz Musa'ya iman etmiş olsaydınız, bana da iman ederdiniz. Zira o benim için yazmıştır. Fakat onun yazılarına iman etmiyorsanız, benim sözlerime nasıl iman edebilirsiniz !** » (3)

Diğerleri için de İyşa şunları söylemektedir : « **Ve hükûm budur ki, dünyaya nur geldi ve insanlar karanlığı nurdan ziyade sevdiler ; Zira onların işleri kötü idi. Çünkü her kötülük işleyen Nurdan nefret eder ve işleri ayıplanmasın diye Nura gel-**

(1) Yuhanna İncili IX/20-29.

(2) Yuhanna İncili XII /42-43.

(3) Yuhanna İncili V/45-47. Keza Tekvim Kitabı : III/15, XX/18, LI/8-10. Tesniye Kitabı XVIII/15-19 a bakınız.

mez. Fakat işlerinin Allah yolunda işlenmiş olduğu aşikâr olsun diye, hakikat içinde çalışanlar Nura gelirler. (1) Havarî Pavlos da : « İncil'imiz anlaşılmasın ise, helâk olanlar için anlaşılmasın ; Esasen onlarda Allah'ın sureti olan İyşa'nın izzeti ve İncil'in nuru parlamasın diye, bu dünyanın Allah'ı onların aklını körletti.» diyor. (2)

Sarahaten şunu açıkça bildirmek lâzımdır ki, İyşa'nın Tanrılığını inkâr edenler Tevrat ve İncil gibi Mukaddes Kitapları da inkâr etmektedirler. Bu Mukaddes Kitapların âyetlerinde « İncil'de » baştanbaşa rastladığımız gibi :

I — İyşa kendi Tanrılığını bize apaçık olarak bildirmiştir. İyşa kendi Uluhiyetini yalnız ikrarla kalmamış, bunu insanların arasında yaşadığı müddetçe, görülmemiş ve görülemediği mucizelerle de ispat etmiştir.

II — İyşa'nın yüksek hayatı da bu hususta ikinci bir delildir. Düşmanları, Onda hiçbir kusur, kabahat, günâh bulamamışlardı. İnsanların ve insanlığın fevkinde olan yaşayışını, herkes ikrar etmek mecburiyetinde kalmıştır.

« Ben hakikati söylediğim için, bana iman etmiyorsunuz. Bende günâh olduğunu sizden kim ispat edebilir ! Eğer ben hakikati söylüyorsam, niçin bana iman etmiyorsunuz ! Allah'tan olanlar Allah'ın sözlerini dinlerler ; Siz dinlemiyorsunuz ; Çünkü Allah'tan değilsiniz. » (3).

III — İyşa hakkındaki bütün peygamberlikler tamamile tahakkuk etmiştir. Bu peygamberlikler, bir iki tane değil pek çoktur. Bir peygamberin veya bir muhitte yetişmiş olan peygamberlerin evvelden haber vermiş olduğu hakikatler de değildir ; Çok uzak eyaletlerde, İyşa'nın doğuşuna kadar Allah tarafından gönderilmiş olan peygamberlerin kâffesinin tebşir ettikleri hakikatler olup, hepsi de İyşa'nın şahsında hakikat olmuştur.

IV — Yahya Peygamber İyşa hakkında şöyle diyor :

« Ben, Onu bilmezdim ; Fakat su ile vaftiz etmek üzere beni gönderen, bana şöyle demişti : Kimin üzerine Ruhumun inip kaldığını görürsen, Ruhulkudüs'le vaftiz edici Odur. Bende görüp,

(1) Yuhanna İncili III/19.

(2) İncil, Korintlulara II Mektup IV/3-4.

(3) Yuhanna İncili VIII/46-47.

Allah'ın Oğlu budur, diye şahadet ettim ». (Yuhanna İnc. I : 33-34).

V — İysa'nın hayatına ait olan ve hayatından sonralarına taallük eden Peygamberliklerden kâffesinin çıkmış olması da başka bir delildir. Hayatında Yahudiler tarafından çekeceği bütün zulüm ve işkenceleri, Havarîlerden birinin kendisini elevereceği, diğerinin üç defa inkâr ettikten sonra tövbe edeceği, Haça gerilip mezara konulduktan üç gün sonra dirileceği, Havarîlere tekrar tekrar görüneceği, Havarî ve müminlere Ruhülkut-sün ineceği, Kudüs şehrinin harap olacağı, Yahudi mabetlerinde taştaş üstünde kalmıyacağı, Yahudilerin bütün cihana dağılıp hiçbir yerde esash bir yurt kuramıyacakları, Kilisenin tesisi, Hristiyanlığın takiplere uğrayacağı, İncil'in bütün dünyaya ilân edileceği v. s. önceden Peygamberler tarafından haber verilmiştir.

VI — İysa'nın Tanrılığının en büyük delillerinden birisi de yapmış olduğu mucizelerdir. En korkunç hastalıkları bile **bir emirle iyi yapmak hiç kimsenin haddi değildir.** Anadan doğma körlerin, topalların, sağırın, kötürümlerin birtek sözle iyi olmaları, Yahudilere pek çok defalar : « **Allah bizimle beraberdir** », dedirtmiştir. Birtek sözle ölüleri diriltmek, hem de Lazar gibi dört gün mezarda kalmış, bir ölüyü hayata kavuşturmak, insanî bir kuvvetle olabilir miydi ? Keza beş ekmek ve iki balıkla beş bin kişiyi doyurmak, denizin dalgalarını bir emirle yatıştırmak ancak ilâhî bir kuvveti şahsında toplıyan bir kimse tarafından yapılabilecek şeylerdir.

Bundan mada Roma İmparatorluğunun Hristiyanlığı dört asır takip ettiği müddetçe, bu takiple meşgul olan putperest tarihçiler dahi, Hristiyanların yaptıkları birçok mucizelerden bahsetmektedirler. Bu da başlı başına İysa'nın Uluhiyetini kabul ettirecek bir delildir.

Zira yalnız İysa'nın mucize yapması, belki pek büyük bir olay olarak kabul edilmeyebilirdi, nitekim İysa'dan evvel gelen peygamberler de mucizeler göstermişlerdi. Fakat bu peygamberler adına ve onları zikretmek suretile, hiçbir kimse birtek mucize dahi yapmamıştır. Halbuki gerek Havarîler ve gerekse bitaraf ve hattâ Hristiyan düşmanlarının dahi, saklanılmaz hakikat olarak gösterdikleri ve işaret ettikleri gibi, pekçok Hristiyanların, **İysa namına yaptıkları mucizeler ortadadır.** Bir insan, peygamber olsa dahi, diğer bir insana kendi ruhanî kuvvetini bahşede-

(1) Bu Peygamberliklerden diğer mebhaşlarda bahsedilmiştir.

mez. Yalnız Allah insana böyle bir kuvvet verebilir. Nitekim Allah olan İyşa da Havarîlere ve müminlere bu kuvveti vermiştir.

VII --- İyşa'nın ba'sıbadelmefti de ayrı bir delildir. Hattâ bu, en büyük bir mucize ve çok kuvvetli bir delildir. Başkalarını diriltmek, Allah tarafından peygamberlerden bazısına (1) ve Havarîlere, sırf İyşa'nın hakikaten dirildiğine iyman etmemiz için, bu kuvvet verilmiştir. Fakat İyşa, hiçbir kimse tavassut etmeden bizzat, evvelce tekrar tekrar söylediği gibi, dirilmiştir. Bu mucizeyi, insanın bu dünya çerçevesi dahilinde düşünmek kudretini aşmayan fâni aklı belki idrak edemez ; Fakat bunu bir hakikat olarak kabul etmek mecburiyetindeyiz.

Eğer İyşa öldükten sonra dirilmemiş ve müritlerine tekrar tekrar görünmemiş olsaydı, en evvel kendi Havarîleri Onun dirildiğine iyman etmiyecekler ve bunca felâketlere, tehlikelere, işkencelere göğüs gererek, kendi hayatları pahasına inanmadıkları bir şeyi cihana yaymak kuvvetini kendilerinde bulamıyacaklardı.

İyşa'nın, dirildikten sonra, tekrar tekrar Havarî ve müminlere görüldüğü, onlarla konuştuğu ve beraber yemek yediği hakkında, İncil'de birçok âyet vardır. Bunlardan bazılarını buraya alalım :

1 — « İyşa, haftanın ilk gününde, Pazar günü sabah, erken kıyam ettikten sonra, evvelâ kendisinden yedi cin çıkarmış olduğu, Mecdeli Meryem'e görüldü. »

« Markos İncili XVI : 9. »

2 — «Fakat Meryem ağlayarak kabrin yanında dışarıda duruyordu ve ağlarken eğilip mezarın içine baktı ; Ve biri İyşa'nın vücudünün yattığı yerin başında, diğeri ayağında oturan, beyazlar giymiş iki melek gördü. Onlar da kendisine : Ya Hatun, niçin ağlıyorsun ! dediler. O da onlara : Rabb'imı kaldırdıkları ve nereye koyduklarını bilmediğim için, dedi. Bunları dedikten sonra arkasına dönüp İyşa'yı durur gördü ; Fakat İyşa olduğunu bilmiyordu. İyşa da ona : Ya Hatun niçin ağlıyorsun, kimi arıyorsun ! diye sordu. O da Onu bahçıvan zannederek : Efendi, eğer sen götürdünse nereye koyduğunu bana söyle, ben de Onu kaldırayım, dedi. Bu sefer İyşa ona : Ya Meryem ! diye hitap edince, o da dönüp İbranice Ona : Rabbuni ! diye haykırdı. Bu kelime, Rabbena veya Hocamız, demektir. Bunun üzerine İyşa Meryem'e : Bana dokunma, çünkü ben henüz Babamın nez-

(1) İlyas Peygamberin bir dul kadının çocuğunu dirilttiği malûmdur.

dine çıkmadım, fakat git ve kardeşlerime de ki, Ben Babamın ve sizin babanızın, benim Allah'ımın ve sizin Allah'ınızın nezdine çıkıyorum. dedi.

« Yuhanna İncil'i XX : 11 - 18. »

3 — Ve cumartesi gününün sonunda, haftanın ilk gününün şafağı sökerken, (Pazar günü) Mecde'li Meryem ve diğer Meryem mezarı görmeğe geldiler. Ve işte şiddetli bir zelzele oldu, zira Rabb'ın meleği gökten indi ve gelip mezarın kapak taşını yuvarlayarak kabrin üzerine oturdu. Onun görünüşü şimşek gibi idi; Esvabı kar gibi beyaz idi. Onun korkusundan bekçiler titreyip ölü gibi kaldılar. Ve melek kadınlara hitaben : Siz korkmayın, zira haça gerilmiş olan İysa'yı aradığınızı bilirim, O burada değildir, zira evvelce dediği gibi, kıyametti; Gelin, Rabb'ın yattığı yeri görün ve çabuk gidip müritlerine deyin : O ölülerden kıyam etmiştir. ; Ve işte sizden önce Celile'ye gidiyor ve Onu orada göreceksiniz. İşte size ben söyledim, dedi. »

« Kadınlar da büyük sevinç ve korku ile kabirden çıktılar ve müritlerine haber vermeye koştular. Ve onlar müritlere haber vermeğe giderlerken, işte İysa karşılarna çıkıp : Selâm size. dedi. Onlar da yaklaşp İysa'nın ayaklarına sarıldılar, kendisine secde ettiler. O zaman İysa onlara : Korkmayın, gidip kardeşlerime haber verin. Celile'ye gitsinler ve beni orada görecektir, dedi.

« Matta İncil'i XXVIII : 1 - 11. »

4. — « Ve işte aynı günde onlardan ikisi, Yerusâlim'den altmış ok atımı uzakta Emmaus adında bir köye gidiyorlardı. Onlar vâki olan bütün bu şeyleri birbirile görüşüyorlardı. Ve bunlar konuşur ve mubahasa ederken, İysa yaklaşp onlarla beraber yürümeğe başladı. Fakat onların gözleri İysa'yı tanımak için tutulmuştu. Ve onlara : Yürürken böyle mahzun mahzun konuştuğunuz mevzu nedir ! diye sordu. » Ve onlardan birisi, Kleopas tesmiye olunanı, cevap vererek dedi ki : Yerusâlim'de oturup da bugünlerde vuku'bulan şeylerden haberdar olmadık yalnız sen mi kaldın ! O da onlara, hangi şeyler ! diye sordu. Onlar da ona : Allah'ın ve bütün kavmin indinde amelde ve kelâmda kuvvetli olan peygamber Nasıra'lı İysa'nın hakkında vuku'bulan şeyleri anlattılar, başkâhinler ile reislerimiz ölüme mahkûm edilmesi için, Onu teslim edip haça gerdirdiler, biz, İsrail'i kurtaracak odur diye ümit ediyorduk, fakat bu şeyler vâki olalı bugün üçüncü gündür, bundan başka bizden bazı kadınlar sabahleyin erkenden kabirde bufundular, Onun cesedini

bulamayınca geldiler ve O yaşıyor, diyen meleklerin zuhurunu görmüş olduklarını bize söylediler ve bizi hayrete düşürdüler. Bizimkilerden bazıları kabre gidip, kadınların dediği gibi buldular, fakat Onu görmediler. » dediler. »

« Ve O onlara : Ey anlayışsız adamlar, peygamberlerin söylediklerine yürekleri geç inananlar, Mesihin bu şeyleri çekip izzetine girmesi lâzım değil miydi ! dedi. Ve Musa ile bütün peygamberlerden başlayarak, Kitapların hepsinde Kendi hakkındaki şeyleri onlara tefsir etti. Varacakları köye yaklaştıkları zaman, O daha ileri gidecekmiş gibi yaptı. Onlar da Ona, bizimle beraber kal, çünkü akşam yakındır, zaten gün bitmek üzeredir, diye, Onu zorladılar. O da onlarla kalmak için eve girdi. »

« Ve sofraya oturduktan sonra, ekmeği aldı ve hayır dua etti ve parçalayıp onlara verdi. Ve o zaman onların gözü açıldı ve Onu tanıdılar ve O gözlerinden kayboldu. Ve birbirlerine dediler : O, yolda bizimle konuşur ve kitapları bize açarken, içimizde yüreğimiz yanmıyor muydu ! Ve hemen o saatte kalkıp Yerusâlim'e döndüler, onbirlerle beraberlerinde olanları bir arada toplanmış olarak buldular ve : Rab gerçekten kıyam etti ve Simon'a göründü, diyorlardı. Ve yolda vaki'olanları ve ekmeği kopardığında Onun kendileri tarafından nasıl tanınmış olduğunu, anlatılar. » Lukâs İncil'i XXIV : 13 - 36. « Markos İncili XVI : 12-13. »

5 — Havarîlerden Thomas'ın bulunmadığı bir sırada diğer Havarîlere görünmesi : İncil bunu şöyle anlatıyor :

« O gün, haftanın ilk günü, (Pazar günü) akşam olunca Havarîlerin toplandığı yerin kapıları Yahudilerin korkusundan kapanmış olduğu halde, İyâsa geldi ve ortada durdu ve onlara : Selâm size. dedi. Bunu söyleyip onlara ellerini ve böğrünü gösterdi. İmdi Havarîler Rabb'ı görerek sevindiler. İyâsa tekrar onlara : Selâm size, dedi. Baba beni gönderdiği gibi, ben de sizi gönderiyorum. Bunu dedikten sonra, onlara üfledi ve Ruhulkutsü alın, dedi. Kimlerin günâhlarını bağışlarsanız onlara bağışlanmıştır ve kimlerinkini alıyorsanız alıkonmuştur. dedi. »

« Fakat Onikilerden biri olan ve İkiz denen Thomas, İyâsa geldiği zaman onlarla beraber değildi. İmdi öteki Havarîler ona, Rabb'ı gördük, dediler. Fakat o onlara : Eğer ben ellerinde çivilerin yerini görmezsem ve çivilerin yerine parmağımı basmazsam ve böğrüne de elimi koymazsam, asla inanmam, dedi. »

« Yuh. İnc. XX : 18. »

6 — «Onlar bu şeyleri söylerken, İyşa gelip ortalarında durdu ve onlara : Size selâm. dedi. Fakat onlar dehşete düştüler, bir ruh gördüklerini zannederek çok korktular. Ve onlara : Neden şaşırıyorsunuz ! Niçin kalbinizde düşünceler doğuyor ! Ellerime, ayaklarına bakın, bizzat benim, bana ellerinizi sürün ve bakın, çünkü bende olduğunu gördüğünüz gibi, bir ruhta et ve kemik yoktur. Bunu söyledikten sonra onlara ellerini, ayaklarını gösterdi. Onlar ise, sevinçten henüz inanmayıp şaşdıkları zaman, onlara : Burada yiyecek bir şeyiniz var mı ! dedi. Kendisine bir parça kızarmış balık verdiler. Onu aldı ve önlerinde yedi. Ve onlara : Daha sizinle beraber iken, peygamberlerde ve Mezmurlarda yazılmış olan bütün şeylerin tamam olması gerektir, diye size söylediğim sözler bunlardı, dedi. O zaman onların zihnini, Kitapları anlamaları için açtı. « Lukas İncil'i XXIV : 36 - 45. »

7 — «Ondan sonra sofrada otururlarken, Onbirlere göründü ; Ve iymansızlıklarından ve yürek katılıklarından ötürü onları ayıpladı ; Zira onun kıyam etmiş olduğunu görenlere inanmadılar. Ve onlara : Bütün dünyaya gidip bütün mahlûkata İncil'i vaazedin. İyman edip vaftiz olunanlar kurtulacak ; Fakat iyman etmeyenler mahkûm olacaklardır, dedi.

« Markos İncil'i XVI : 14 - 17. »

8 — «Sekiz gün sonra, gene Havarîler içerde idiler, Thomas da onlarla beraberdi. Kapılar kapalı olduğu halde, İyşa gelip ortada durdu ve : Size selâm. dedi. Ondan sonra Thomas'a : Parmağını buraya getir ve ellerime bak ; Elini de getir ve böğrüme koy ve iymansız olma ancak iymanlı ol, dedi. Thomas da cevap verip ona : Rabb'im ve Allah'im, dedi. İyşa ona : Beni gördüğün için iyman ettin ; Görmeden iyman edenlere ne mutlu ! dedi. »

« Yuhanna İncil'i, XX : 26 - 30. »

9 — « Bundan sonra İyşa Taberiye denizinin kenarında gene kendisini Havarîlere gösterdi. Bu, şu şekilde oldu : « Simon Petrus ile İkiz denilen Thomas, Celile'nin Kana kasabasından Nataneel, Zebedeos'un oğulları ve Onun müritlerinden diğer iki kişi beraberidiler. Simon Petrus onlara, balık avına gidiyorum, dedi. Onlar da : Bizde seninle geliriz, dediler. Çıkıp kayığa bindiler. Bütün gece birşey tutmadılar. Artık gün ağarırken, İyşa kıyıda duruyordu, fakat müritler İyşa olduğunu bilmediler. İmdi İyşa onlara : Çocuklar, bir yiyeceğiniz var mı ! diye sordu. Ona : Hayır diye, cevap verdiler. O da onlara : Ağı kayığın sağ tarafına atın bulacaksınız, dedi. Bunun üzerine ağı attılar ve balıkların çokluğundan artık ağı çekemiyorlardı. O vakit İyşa'nın

sevdiği Petrus'a, bu Rabb'dır, dediler. Simon Petrus, Rab olduğunu işidince, hırkasına sarılıp denize atıldı. Çünkü çıplaktı. Fakat diğer müritler, balık ağını çekerek, küçük bir kayıkla geldiler. Zira karadan uzak değillerdi. İmdi karaya çıktıkları zaman, orada kömür ateşi ve üzerine konulmuş balık ve ekmek gördüler. İyşa onlara : Şimdi tuttuğunuz balıklardan getirin, dedi. Simon Petrus kayığa girip, yüz elli üç tane büyük balıkla dolu ağı karaya çekti ; Ve bu kadar çok olduğu halde ağ yırtılmadı. İyşa onlara, gelin sabah yemeği yiyin, dedi. Ve Rab olduğunu bilerek hiçbirisi ona, sen kimsin diye, sormağa cesaret etmedi. O vakit İyşa gelip ekmeği aldı, onlara verdi, balığı da böylece onlara dağıttı. İyşa ölümlerden kıyam ettikten sonra, bu üçüncü defadır ki müritlerine göründü. »

« Yuhanna İncil'i XXI : 1 - 15. »

10 — Celile dağında Onikilere görünmesi.

« Matta İncili XVI : 6 - 20. »

11 — Bitanya'da, son defa olarak, bütün Havarîlere görünmesi. « Markos İncil'i XVI : 19 - 20. Lukas İncil'i XXIV : 50-53. » Havarîlerin yaptıkları Kitabı I : 6 - 11. Havarî Pavlos'un Korintoslulara Mektubu A. XV : 7 - 11. »

VIII — Dirildikten sonra İyşa'nın Havarîlerine böyle tekrar tekrar görünmesi ve onlarla görüşmesi, onların kalbine sarsılmaz bir iyman verdi. Bu sayede işkencelere, takiplere, hapislere ve ölüme aldırılmayan bir itikat aşlamıştı. İyşa'nın dirildiğine inananlar yalnız müritleri ve müminler değildi. Buna bizzat Ferisiler ve başkâhinler dahi inanmışlardı. Yoksa, Havarî Petrus'un muhafızlarına verilen ceza, İyşa'nın mezarını bekleyen muhafızlara da tatbik edilir ve onları derhal öldürürlerdi. Halbuki İyşa'nın mezarını beklemiş olan muhafızlar Onun dirildiğini ilân ettikleri halde, hiçbir cezaya mahkûm edilmediler.

« Ve saat altıdan dokuza kadar, bütün yeryüzüne karanlık çöktü..... Ve işte Mabedin perdesi, yukarıdan aşağıya kadar, ikiye bölündü, yer sarsılıp kayalar yarıldı. Kabirler açılıp uyku-
da olan nice mukaddeslerin cesetleri kıyam ettiler. Onlar kabirlerinden çıkıp, İyşa'nın kıyamından sonra, Mukaddes Şehre girdiler ve birçok kimselere göründüler. Yüzbaşı ve onunla beraber İyşa'yı bekleyenler, zelzeleyi ve vaki'olan şeyleri görünce : Gerçekten bu Allah'ın Oğluydu ; diyerek çok korktular. »

« Matta İncili XXVII : 45 - 55. »

« Ve ertesi günü Başkâhinler ve Ferisi'ler, Pilatus'un yanında toplanıp : Efendi, biz hatırlıyoruz ki, o aldatıcı yaşarken, üç gün sonra kıyam edeceğim, demişti. Şu halde, sen emret ve kabir üçüncü güne kadar muhafaza edilsin ki, müritleri gelip onu çalarak halka, o ölülerden kıyam etti, diyemesinler ; Zira o zaman bu sonuncu aldatma birincisinden daha fena olur, dediler. Pilatus da onlara : Muhafızlarınız vardır, gidin bildiğiniz gibi kabri emniyet altına alın, dedi. Onlar da gidip taşı mühürlediler ve muhafızlarla kabri emniyet altına aldılar. »

« Matta İncili XXVII : 62 - 66. »

« Ve onlar giderlerken, işte muhafızlardan bazısı şehre geldiler ve vaki'olan şeyleri Başkâhinlere haber verdiler. Ve onlar ihtiyarlarla toplanıp müşavere ettikten sonra, askerlere çok para verip : Müritleri geceleyin gelip, biz uyurken, onu çaldılar, deyin diye, öğüt verdiler. Ve bu Valinin kulağına gidecek olursa, biz onu kandırırız, ve size kaygı çektirmeyiz, dediler. »

« Matta İncil'i XXVIII : 11 - 15. »

Bilâkis Havarî Petrus'un hapisaneden melek vasıtasile kurtuluşundan sonra, alâkadar muhafızların akibeti hakkında, Havarîlerin Yaptıkları Kitabında şunları okumaktayız : « O zaman Kral Herodes, işkence yapmak için, Kiliseden bazılarına el attı. Ve bu arada Yuhanna'nın kardeşi Yakubu kılıçla öldürdü. Ve bu hareketlerin Yahudilere hoş geldiğini görerek, ileri varıp Petrus'u da yakalattı. O zaman Hamursuz Bayramı günleri idi. Ve Petrus'u tutunca, Fısıhtan, yani Bayramdan sonra onu halkın huzuruna çıkarmak niyetile, zindana koydurdu. Ve onu beklemek için de dörder askerlik dört guruba teslim etti. İmdi Petrus zindanda mahpus bulunuyordu. Fakat diğer taraftan da Kilise onun için Allah'a gayretle dua ediyordu. Herodes onu ortaya çıkarmak üzere iken, o gece Petrus iki askerin ortasında çifte zincirle bağlı olarak uyuyordu ; Ve kapı önünde muhafızlar zindanı beklemekte idiler. Ve işte Rabb'in meleği yanında durdu, ve hücrede bir nur parladı ; Ve melek Petrus'un böğrüne vurup : Çabuk kalk, diyerek onu uyandırdı. Zincirler ellerinden düştü. Melek ona : Giyin ve çarıklarınızı bağla, dedi. O da böyle yaptı. Ve melek ona : Esvabını giyip ardınca gel, dedi. Ve o çıkıp ardınca gitti ; Ve melek vasıtasile olan şeyin gerçek olduğunu bilmiyordu, ancak bir rüya gördüğünü zannediyordu. Birinci ve ikinci muhafızları geçerek, şehre çıkılan demir kapıya geldiler ; Ve o kendiliğinden ardına kadar açıldı. Dışarı çıkıp ilk sokağı geçtiler ve hemen melek ondan ayrıldı. Petrus da kendine gelip,

Şimdi gerçekten biliyorum ki, Rab meleğini gönderip beni Herodes'in elinden ve Yahudi halkının bütün umduklarından kurtardı... dedi. Ve gündüz olunca Petrus ne oldu diye, askerler arasındaki telâş az değildi. Herodes de onu arayıp bulamayınca, muhafızları sorguya çekip, öldürülmelerini emretti. »

« İncil Havarîlerin Yaptıkları Kitabı XII : 1 - 20. »

Petros'un Hapisaneden firarını, bekçilerin vazifelerini lâyikile ifa etmediklerine atfeden ve böylece de onları öldürtenler, İyşa'yı muhafazaya memur edilenleri de öldürtmeliydiler. Fakat bunu yapmaya cesaret edememişlerdi. Zira muhafızların vazifelerini lâyikile ifa ettiklerini, fakat hakikatın kendilerinin cemaate inandırmak istediklerinden bambaşka olduğunu biliyorlardı. Bunun için de Havarîleri yakaladıkları zaman onlara : Siz yalan söylüyorsunuz, diyemiyorlar, ancak İyşa'nın dirildiğini ilân etmeyeceksiniz diye, tehdit ediyorlardı. « **Bu adamları ne yapalım, çünkü onların elile belli başlı alâmetler yapıldığı, bütün Yeruşalim ahalisine aşikârdır. Ve inkâr edemeyiz. Fakat kavim arasında daha çok yayılmaması için, artık bu isimle hiçbir adama söylemesinler diye, onları tehdit edelim. diyorlardı. »**

« İncil Havarîlerin Yaptıkları Kitabı IV : 16. »

IX — İyşa'nın vaadetmiş olduğu gibi, Ruhulkudüs'ün Havarîler ve müminlere inisi, en büyük delillerden biri değil midir ? İyşa, salibe gerilmezden evvel, defalarca müritlerine söylediği gibi, dirildikten sonra da onlara ve müminlere her görünmesinde, dağılmamalarını, zira kendilerine Ruhulkutsün ineceğini, müjdelemişti. Nitekim Semaya urucunun onuncu günü, yani pazar günü, Ruhulkudüs Havarîlere ve müminlere indi ve onlar o günden, hattâ o dakikadan itibaren, İyşa'nın Allah'lığını hararetle ilân etmeğe başladılar. Bunların bu uğurda çektikleri cefa ve eziyetler, deruhte ettikleri vazifeyi başarmak hususunda kendilerine mani teşkil edemediği gibi, onlar bütün bu cefalara katlanmağı, Allah tarafından kendilerine lûtfedilmiş bir şeref bile rek, bütün dünyaya yayıldılar ve her millete kendi dili ile hitap ederek, geçtikleri her yerde mucizeler yapmak suretile, Allah'ın ululuğunu dünyanın dört bucağına tanıttılar.

İyşa Allah olmasaydı, Ruhulkudsü müminlere gönderebilmesine imkân var mıydı ? Bu böyle olunca da Havarîlerin harikulâde bir tarzda vuku'bulan ruhî ve manevî yükselişleri, çeşitli lisanlar konuşabilmek kabiliyetleri ve mucizeler yapabilmeleri imkânsızlaşır.

X — Havarîlerin yaptıkları mucizeler. İyşa'nın vaadettiği gibi, Havarîler Ruhulkudse nâil olduktan sonra, İyşa'nın adı ile,

birçok şifasız hastalıkları, körleri, kötürümleri birtek söz veya işaretle, iyi ediyorlardı. Hattâ Ruḥulkudsün kendilerine bahşettiği manevî kuvvet o derece yüksekti ki, birtek kelime ile ölüleri dahi diriltebiliyorlardı. « **Havarîlerin ellerile halk arasında birçok alâmetler ve harikalar vuku'buluyordu. Hepsi birlikte Hz. Süleyman'ın Kemerleri altında toplanıyorlardı... Petrus geçtiği zaman hiç olmazsa onun gölgesi içlerinden birini gölgelendirsin, diye, hastaları sokaklara çıkarıp, yataklar ve minderler üzerine koyuyorlardı. Yerusâlim etrafında bulunan kasabaların ahalisi de hastaları ve fena ruhlardan azap çekenleri getirerek toplandı-lar ve hepsi şifa buldular.** » « İncil Havarîlerin Yaptıkları Kitabı V : 12 - 16. »

Zaten böyle olmasaydı o müthiş takibata ve felâketlere nasıl mukabele edebileceklerdi ?

XI — Hristiyanlığın böyle şartlar altında cihana yayılabilmesi, İyâsa'nın Tanrılığının kuvvetli delillerinden birisidir. Çünkü bu yayılış ve bu muzafferiyet, en müthiş takipler ve aklın alamıyacağı işkenceler içinde, yine insanın kavrayamayacağı bir tarzda olmuştur. Yahudiler ve diğer muhtelif milletler tarafından günbegün arttırılan, şiddetlendirilen ve teşkilâtlandırılan ve aynı zamanda da umumileştirilen bu takiplerin sonunda Hristiyanlığın sönmesi ve yok olması beklenirken, o, günden güne genişlemiş ve yayılmış ve Roma İmparatorluğu ile dört asır süren bir çarpışmadan sonra, hakimiyetini Roma İmparatorluğuna kabul ettirmiştir. İşte IV. asırdan sonra, evvelce Cihana yerleşmiş olan Roma kartallarının yerini salıp almıştır. Putlar ezilmiş ve bütün cihanda İyâsa'ya ve Hristiyanlık uğruna kendilerini vakf ve feda etmiş olanlar için kiliseler yükselmiş ve milyonlarca makâtüllerin yerine geçen milyonlarca dinç ve gürbüz gençler, çarmlıha gerilmiş İyâsa'nın haçı önünde diz çökerek, **hakikî Allah İyâsa'ya secde etmişlerdir.** Bu, harika ve mucizelerin de fevkinde büyük bir mucize ve büyük bir harika değil midir !

Birçok âlimler yaşadıkları devirlerde, zekâ ve bilgileri yüzünden, büyük ve yüksek şöhret sahipleri oldukları halde, Jüstinyanus, Tertiliyanus, Polikarpus, Origen, Klimis, Papias v. s. gibi, İyâsa'ya imanlarını bütün dünyaya kahramanca ilân etmek ve yüksek zekâlarıyla bütün kabiliyetlerini Hristiyanlığa vakfetmek suretile, ruhanî yüksekliklerini ispat eden zevat, dünya tarihinde çok güzide bir mevki işgal etmişlerdir. Roma İmparatorluğunda çok yüksek mevki sahibi olan birçok kimseler, Kendilerini İyâsa'ya vakfettikleri taktirde, işkence ve ölümlerle karşılaşacaklarını bildikleri halde, Hristiyanlık çamiasına girmekten asla korkmuyorlardı. Bunlar kendilerine işkence yapanlar için dua

ederek ve her vesile ile İyşa'nın Uluhiyetini haykırarak, kendilerini seve seve feda ediyorlardı.

En son delil olarak da, İncil'in bize bahşettiği yüksek ahlâkî, içtimaî ve beşerî hayat akidelerini gösterebiliriz. Zira İncil'in bu kıymeti, İyşa'nın bizzat tarif ve ilân ettiği hakikatlardan başka birşey değildir. Bunlar lâyükile tatbik edildikleri taktirde, insanlığın her ihtiyacına kifayet edebileceği gibi, onu yükseltir ve ideal bir hayata yaklaştırır. Asırlar boyunca bize bildirilen yeğâne hakikat, fertlerin, ailelerin, milletlerin ve insanlığın Mukaddes İncil'e sarılmasıdır. Diğer bir delil de, Şeytanın Hristiyanlığa karşı kurmuş olduğu tuzaklar ve ona çektiği sıkıntılardır. Tarihten aldığımız bu hakikat asla inkâr olunamaz. Şeytan ; Hristiyanlığa ve İyşa'nın Tanrılığına göz dikmiştir. Bunu bizzat İncil bize tasrih etmektedir.

Muharebelerde düşman bütün taarruzlarını Komutanların bulunduğu mevki ve noktaya tevcih eder, amansız darbelerini bu noktaya indirebilmek çarelerini araştırır. Zira bu nokta sukut eder de Komutan veya Kiral esir edilecek olursa, zaferde büyük bir âmil harp dışına atılmış olur. Ahlâkî ve dinî cephede de bu böyledir. Şeytan ; İnsanlığa ve İyşa'nın Uluhiyetine karşı cephe açmış bulunuyor. Durmadan taarruzlar yapmakta ve hasımlarının imanını sarsmak için çırpınmaktadır. Bütün Rafaziler Kiliseden bu yolda yani Şeytanın iğfalile ayrılmışlardır. Bunlar hücumlarını hep Şeytanın teşvikile, Kiliseye tevcih etmektedir.

İyşa'nın Uluhiyetine iman etmek, mademki, insanlığı selâmete ve halâsa kavuşturuyor, şu halde Şeytan da asırlar boyunca türeyen Rafazileri âlet ederek, bu imanı gevşetmeğe, sarsmağa, yıkmağa ve ortadan kaldırmağa çalışmaktadır.

Şeytan insanın en bellibaşlı düşmanıdır. İnsanı Allah'tan uzaklaştırıp, kendine esir yapmak ister. Bunun için de, her çareye başvurarak, gayesine ulaşmak ister. Allah'tan ve İyşa'dan uzaklaşmak ise, İncil'den uzaklaşmak demektir ki, bu yol bizi İymanlılığa, cehalete, günâha, Şeytan'a ve dolayisile ebedî zulmete götürür.

İyşa'ya iman etmek, insanı yalnız semavî Kırallığa ortak yapmakla kalmaz, aynı zamanda insanın vicdanını, kalbini ve düşünüşünü de temizlediğinden, bunları incelterek ve medenileştirerek bu dünyaya hakikî bir saadet saçar ve insanlar arasında Melekütullahı kurar.

(1) Bak. « Matta İncili IV : 1-11.

Hristiyanlığın lâyükile ve tam olarak tatbik olunduğu her yerde, Allah'tan sadır olan Aziz Ruh, insanlar arasında sulh, muhabbet ve iyilik kaynağı olur. Bunun için, Şeytanın bütün tuzaklarına ve takiplerine rağmen, Melekütullah'ın bütün cihana hakim olacağına ve bütün insanlığın İyşa'ya iman edip, göklerdeki meleklerin yaşadıkları hayatın bir eşini bu dünyada yaşamağa nâil olacaklarına, imanımız sonsuzdur.

AZİZ RUH HAKKINDA

Hristiyanlar bir tek Allah'ı, üç uknumda olarak kabul ve bu yolda iman ederler. Binaenaleyh burada üçüncü uknumu teşkil eden Aziz Ruh hakkında da, Mukaddes Kitaplardan naklen, bir nebze malûmat vermek mecburiyetindeyiz.

Mukaddes Kitaplar Aziz Ruh hakkında şunları yazmaktadırlar :

« Ve onlar Rabb'a ibadet edip oruç tutarlarken, Ruhulkudüs onlara : Kendilerini davet ettiğim iş için Barnabas ile Şaul'u, yani Pavlos'u, Bana ayırım, dedi». «Havarîlerin Yapt. Kit. XIII : 3. »

« Lâkin Paraklitos, yani Pederin benim ismimle göndereceği Ruhulkudüs size herşeyi talim edip size söylediğim bütün şeyleri hatırlatacaktır. »
« Yuhanna İnc. XIV : 26 - 27. »

« Size söyleyecek daha birçok şeylerim var, lâkin şimdi tahammül edemezsiniz. Lâkin o Hakikat Ruhu geldiği zaman, sizi cümle hakikatlere irşad edecektir. Zira kendiliğinden söylemeye-yip işittiği şeylerin cümlesini söyleyecek ve olacak şeyleri size bildirecektir. O beni taziz edecek, çünkü benimkinden alıp size beyan edecektir. »
« Yuhanna İnc. XVI : 13-14. »

« Sana hakikaten derim : Bir kimse sudan ve ruhtan doğmadıkça, Allah'ın melekûtuna giremez. » « Yuhanna İnc. III : 5. »

« Hayat veren Ruhtur... Ten hiçbir fayda vermez.

« Yuhanna İnc. VI : 63. »

« Ve Halâskârımız Mesih İyşa vasıtasile üzerimize gani gani döktüğü Ruhulkudsün yeniletmesile, bizi halâs eyledi. Ta ki, Onun inayetile salih sayılmış olarak ebedî hayat ümidine göre varisler olalım. »
« Titus'a Mek. III : 5-7. »

« Lâkin Rab Mesih İyşa'nın ismi ile ve Allah'ımızın ruhu ile yıkandınız, takdis olundunuz ve salih kıldınız. »

« Korintoslulara Mek. A. VI : 2. »

« Lâkin eğer Allah'ın ruhu sizde mükimse, siz bedende değil fakat Ruhtasınız. »

« Romalılara Mek. VIII : 6. »

« Galatyalılara Mek. V : 22. »

İyşa, dünyaya inmekle, günahkâr insan oğullarını kıymetli kanı ile yıkadı, temizledi ; Aziz Ruh ise, İyşa'ya iman edenleri, peygamberlerin de tebşir etmiş oldukları veçhile, Nurla kuvvetlendirdi. Bu dünyanın bütün meşakkatlerine, cefalarına karşı koyabilmek için onlara kuvvet verdi ve onları yükseltti.

« Allah'ın Ruhu beni yarattı ve herşeye Kaadir olanın nefesi bana hayat verdi. » « Tevrat : Eyub Kit. XXXIII : 4. »

« Gökler Rabb'in Kelâmı ile ve semaların cümle ordusu ağzının Ruhu ile yaratıldı. » « Tevrat : Mezmurlar XXXIII : 6. »

« Onların Ruhlarını geri aldığıında, ölüp topraklarına dönerler, Ruhunu gönderdiğinde halkolunurlar ve yeryüzünü yenileştirirler. Rabb'in Celâli ebedîdir. »

« Tevrat : Mezmurlar CIV : 30. »

« Senin Ruhundan kaçınabilmek için nereye gidebilirim ? »

« Tevrat : Mezmurlar CXXXVIII : 7. »

Pederden sadır olan, Peder ve Oğulla birlikte tebcil ve secde olunan, Peygamberler vasıtasile konuşmuş olan, hayatverici Rab Aziz Ruhun ilâhlığı, kendisine verilen ilâhi sıfatlarla da teyit edilmiş bulunuyor : Aziz Ruh'da Allah'ın cevheri, celâli, kudreti, kuvveti, iradesi... bulunur ve kendini belli eder.

Ruhulkudûs ile, Hristiyanlık ve bütün dünya, Yeni bir Hayata, teceddüde kavuşmuştur.

ÜÇ UKNUMDA BİRİCİK ALLAH

Gökleri ve yeryüzünü yaratan, görülen ve görünmeyen herşeyi yoktan var eden, Cihani elinde tutan üç uknumda bir Allah'a iman etmek, Hristiyan dininin temelidir. Üç uknumda iman edilen bu Allah : « Cümlelerin Allah'ı ve Pederidir ; Ve kâffeimah-lûkatın üzerinde ve arasında ve cümlemizin derununda sakindir. Bu Allah ki, ziyadesile sahih, ekmel ve aziz olup, hiçbir şeyden ihtiyacı yokken, bütün mevcudatı dahi sırf kendisinin Lûtfukerimine ve iyliklerine hissedar etmek niyetile yaratmıştır ». Ol ! dedi ve herşey var oldu. Kendisi emretti ve halkolundular ».

Allah'ın tabiatını ve cevherini kavrayabilmek, insanlara değil, cisimsiz meleklerle dahi nasip olmamıştır. Zira Halik mahlu-kat ile asla kıyas edilemez ; Peygamberler vasıtasile de söylendi-

ği gibi, Ondan mâda bir Allah'ın mevcut olmadığını ve kendiliğinden varolan Biricik Allah'ın mevcut olduğunu bilmek, bizim için kâfi görümelidir. İşte bu bir tabiatta ve bir cevherde olan Allah'ın üç uknumu vardır.

« Gökte şahadet edenler üçtür, Peder, Kelâm ve Ruhulkudüs ; ve bu üçü birdir. » « Yuhannanın Mek. A. V. : 7. »

Binaenaleyh Onun bize vermiş olduğu emire istinaden, biz Hristiyanlar : « Pederin, Oğlun ve Ruhulkudüs'ün ismine » vaftis olunuruz. « Matta İnc. XXVIII : 19. »

Allah'ın üç uknumda bulunduğu, bu kadar açık bir şekilde olmamakla beraber, Tevrat'ta dahi zıkr ve Teslis esası bu kitapta da iyma edilmiştir.

« Rabb'in Kelâmı ile gökler muhkemlendi ve Onun ağzının Ruhu ile onların bütün kuvvetleri yaratıldı. »

« Aziz, Aziz, Aziz'dir, Rab Sabaoth, gökler ve yeryüzü Onun celâlele doludur. Kâffesi Ondan, Onun vasıtasile, ve Onun içindir.

Tevrat'ın Mezmurlar Kitabından iktibas olunan bu son ibareyi tefsir eden Kilise Azizlerinden Grigorios : « Ondan, Pederden, Onun vasıtasile, Oğulun vasıtasile, Onun için, Aziz Ruh için », tarzında anlamakta ve bu ibarede üç uknumun ihsas edilmiş olduğunu belirtmektedir.

Hristiyanlık bu esası şu yolda izah etmektedir : Allaha üç uknum, üç sıfat vardır. Peder, Oğul, ve Aziz Ruh. Peder ezelde kendi cevherinden Oğulu tevhit etti. Aziz Ruh, Pederden nebean etmektedir. Üçü de aynı cevherden, leyyezel, evelleri ve ahirleri yoktur. Peder, hiçbir vakit Oğul ve Aziz Ruh olmadan tek başına bulunmuş değildir.

Peder, bütün mevcutların Halikidir. Oğul ve Aziz Ruh da, Peder gibi ve Onunla birlikte « Hak Allah, ebedî ve ezeli Haliktirler. » Fakat bu üçü asla üç Allah olmayıp, bir tek Allah'tır, mahlûkatın ezeli ve ebedi Haliki Odur. Zira üç uknumda bir Allah'ın cevheri bir, kudreti bir, iradesi bir, hükmü bir, celâli biridir. Yalnız suretçe farkları vardır : Peder doğmamıştır, Oğul doğmuştur, Aziz Ruh ise yalnız Pederden sadır olmaktadır. (1)

İşte ebedi gerçekliğin bizzat kendisi olan Hâlâskârımız Mesih İysa bize bu yolda talimat vermiş, Havariler de, bunlara candan iyman ederek, bu hakikatları bütün dünya'ya yaymışlardır.

Umumî ve Mevziî Sinotlar da, her vesile ile, bu hakikatları tasdik ettiklerinden Ortodoks Kilisesinin dinî esasları halinde bu güne kadar hıfzedilmiş ve birçok Azizlerimiz bu uğurda kanlarını dökmüşlerdir. Bu hakikatlara inanmakla, nail olacağımız

(1) Bak. Yuhanna İncili, XV : 26.

ni'imetler büyüktür. Bu ni'imetlerin dünya ni'imetlerine kıyas edilmesi imkânsızdır. (1)

(1) — Rahip Leontios'un « Hristiyan Mezhebinin Tarif ve Talimleri » adlı kitabından telhisen iktibas edilmiştir.

HRİSTİYANLIĞIN İYMAN İKRARI

« Amentü'sü »

Hristiyan Ortodoks mezhebinin iman ikrarı, yukarıda arzetmiş olduğumuz şeyleri, bir özet halinde okurlarımın önüne serecektir. Umumî Sinotlar tarafından hazırlanmış olan bu iman ikrarının tercümesini buraya aynen naklediyorum :

— **Gök ve yeryüzünü yaratan ; görünen ve görünmeyen her şeyi var eden, hakimi mutlak, bir Peder Allaha iman ederim. (1)**

— **Ve ebedlerden evvel var olan, ve Pederden neşet eden, (2) Allah'ın biricik Oğlu. Rap İsa Mesih'e, (iman ederim).**

— **Nurdan Nurun, Hak Allah'tan Hak Allahın mevlüt olduğuna fakat yaratılmadığına ; ve her şeyin, vasıtasıyla, vücut bulunduğu Pederle aynı cevherde olduğuna. (3) (iman ederim).**

(1) İncilden : Havarilerin Yapt. Kit. XVII : 27. Romalı. Mek. I : 20 ve XIII : 2. Galatyalılara Mek. II : 20, V : 6. İbranilere Mek. I : 14. Koloselilere Mek. II : 13. Yuhanna İnc. I : 3. Lukas İnc. VI : 5. Tevrat'tan : Tekvin Kit. II : 7, I : 2, I : 31. Mezmurlar Kit. VIII : 5, XXXII : 2, LII : 1, XCIV : 3, CXLVIII : 2.

(2) Tevrat'tan : Kırallar Kit. : II : 3, XXIV : 7, XXVI : 9. Sayılar Kit. XXX : 35. Çıkış Kit. XXVIII : 4. Mezmurlar Kit. XXIII : 7, XLIV : 19.

İncil'den : İbranilere Mek. I : 1, VI : 20. Havarilerin Yapt. I : 38. Mat-ta I : 31, VII : 29, VIII : 26, XXI : 31. Lukas II : 11, IV : 32, VIII : 28. Yuhanna I : 12, III : 17, VII : 46, VIII : 46, XII : 4, XVI : 42. Galatyalılara Mek. III : 10, IV : 4. Petrus'un II. Mek. I : 15. Filipililere Mek. II : 8. Koloselilere Mek. I : 15, II : 10. Efeslilere Mek. I : 21. Romalılara Mek. VIII : 15. Tevrat'tan İşaya K. LXI : 1.

(3) Yuhanna İncili X : 30, XIV : 9, XXI : 24. Yuhannanın I. Um. Mek. I : 3. İbranilere Mek. I : 3. Yuhanna V : 17, XV : 5.

— Biz insanlar için ve bizim helâs olmamız için göklerden inen, ve Aziz Ruhla bakire Meryemden ten alıp insan olana (4).

— Pontios Pilatos zamanında, bizler için haça gerilen, cefa çeken ve gömülene (5), ve tebşir edildiği gibi üçüncü günü dirilene (6), ve göklere çıkıp Pederin sağına oturana (7); ve yaşayanlarla ölülerin şeriatini kesmek için celâli ile tekrar gelecek olana (8) (inanırım). Ve Onun hakimiyetinin sonu yoktur. (9)

— Pederden sadır olan; Peder ve oğulla birlikte secde olunan ve tazizlenen, ve peygamberler vasıtasıyla konuşmuş olan; Hayat bahşedici, Rabbî Aziz Ruhulkudüse inanırım. (10)

(4) Tevrat'tan : Yeremya Kit. XXIV : 24. Çıkış Kit. III : 3. İşıya Kit. VI : 9, VII : 9, LXIII : 9. Mezmurlar Kit. LXXXIV : 9 - 10, CXII : 6, CXIII : 11, CXXXVIII : 7. Hezekill Kit. XLIV : 1 - 4.

İncil'den : Efeslilere Mek. II : 4, III : 9, IV : 10. Lukas VI : 19, XIX : 10. Matta I : 25, VIII : 23, XX : 28. Markos II : 12. Yuhanna I : 18, IV : 1-30, XI : 1-44. Galatyalılara Mek. I : 4-5, IV : 5. İbranilere Mek. I : 133. Korintoslulara Mek. B. V : 17. Timoteos'a Mek. III : 16. Romahlılara Mek. I : 23, V : 1, IX : 16.

(5) İncil'den : Lukâs XXI : 16-18. Yuhanna III : 16, IV : 34. V : 30, VI : 38, VIII : 32, X : 16, XV : 1, XVI : 7, XVI : 33. Petrus'un Mek. II : 22, VI : 21. Korintoslulara Mek. A. XV : 22. Efeslilere Mek. V : ..

(6) İncilden : Matta XXVII : 64. Markos XXVI : 9-16. Lukas XXIII : 56, XXIV : 16, XXIV : 34, XLII : 35-43 ; Yuhanna II : 19, X : 31. Korintoslulara Mek. A. XV : 6, XII : 22. Korintoslulara Mek. B. IV : 14. Romahlılara Mek. I : 4, IV : 25 ve VII : 14.

(7) Tevrat'tan : Mezmurlar Kit. VI : 2. İncilden : Matta XIV : 16, XVI : 21, XVII : 23, XXVI : 3. Markos IX : 31. Yuhanna I : 30, XIV : 8-10, XVI : 5. Yuhanna Umî Mek. A. V : 7. Romahlılara Mek. VIII : 18.

(8) İncil'den : Matta XX : 11, XXVIII : 25, XXV : 31. Havarilerin Yapıt Kit. I : 8. Filipililere Mek. II : 8. Vahiy Kit. III : 3-11, XIX : 20. Selâniklilere Mek. A. IV : 15. B. II : 4. Korintoslulara Mek. A. IV : 5, B. V : 10, Timoteos'a Mek. B. III : 1:9.

(9) Tevrat'tan : İşıya Kit. LX : 17 ve LXVI : 22.

İncil'den : Matta V : 28. XII : 34-36. Romahlılara Mek. II : 5, VIII : 20. Yuhanna VIII : 35. Lukâs I : 33. Korintoslulara Birinci Mek. V : 10. Petrus'un Mek. III : 5, X : XII. Vahiy Kit. XXI : 1.

— Bir tek Aziz cihanşumul ve Havarîlerin kurduğu Kiliseye (inanırım) (11) Günâhların affı için bir vaftiz ikrar eder, (12) ölümlerin kıyamını (13) ve ebedî hayatı (14) beklerim. Âmin.

(10) Tevrat'tan : Mezmurlar Kit. XXXVI : 30.

İncil'den : Lukas XII : 47.. Yuhanna XV : 26. Yuhannanın Um. Mek. A. V : 7. Petrus'un Mek. B. I : 21. Korintoslulara Mek. A. XII : 3-10, VIII : 11, II : 8-10. Havarîlerin Yapt. Kit. II : 4. XVI : 20.

(11) İncil'den : Matta XIII : 37-43, XVI : 19, XVIII : 29, XXVIII : 20 ; Yuhanna XX : 23. Efeslilere Mek. I : 20, IV : 1-5, V : 25, I : 22. Korintoslulara Mek. A. XII : 20-26. Timoteos'a Mek. A. III : 9-15. B. IV : 2, II : 20. Galatyalılara Mek. III : 28. Koloselilere Mek. I : 24, III : 11. Havarîlerin Yapt. Kit. XX : 28.

(12) İncilden : Matta XIII : 11, XVI : 26, XXVIII : 14-17.

Markos II : 11, VI : 13, XVI : 16. Lukas XIII : 10. Yuhanna III : 5, II : 23 ve XX : 22. Yuhanna Um. Mek. A. I : 9. Timoteos'a Mek. A. III : 16, IV : 14. Koloselilere Mek. I : 26. Romalılara Mek. III : 5, VI : 3, XI : 25. Havarîlerin Yapt. Kit. VI : 6, VIII : 14-17. Petrus'un Mek. A. III : 21. Yakubun Mek. V : 16.

(13) İncil'den : Matta XIII : 45, VIII : 21. Korintoslulara Mek. A. II : 9, B. XII : 4. Vahiy Kit. VII : 16, XIX : 20, III : 21, XXI : 4.

Tevrat'tan : Mezmurlar Kit. XVI : 15.

(14) Petrus'un Mek. B. III : 14. Timoteos'a Mek. B. IV : 7-8.

NURLU UFUKLARA DOĞRU

B

İncilden Dinî, Ahlâkî, Beşerî
Özetler

Kuluna lutf eyle ki yaşayayım ve kelamını hıfz edeyim.
Gözlerimi aç, ki senin şeriatından acayıpler göreyim.
Ben yerde garibim.
Emirlerini benden gizleme.
Canım senin hükümlerine, daimî arzusu sebebinden ezilmiştir.

Mezmurlar, 119 : 17-21.

İNCİLDEN DİNÎ AHLAKÎ, BEŞERÎ BİRKAÇ ÖZET

1 — Tanrı Sevgisi :

«Rabbi Allah'ını bütün yüreğinle, bütün canınla, bütün fikirle seveceksin. » Büyük ve birinci emir budur.

« Matta İncili XXII : 37-38. »

Eğer beni seviyorsanız, emirlerimi tutarsınız.

« Yuhanna İncili XIV : 15.

Emirlerim kendinde olup onları tutandır ki, beni sever ; beni seven Babam tarafından sevilecektir ; ben de onu seveceğim, ve kendimi ona göstereceğim.

« Yuhanna İncili XIV : 21-22.

Beni sevmiyen sözlerimi tutmaz ;

« Yuhanna İncili XIV : 24.

Kendisini görmemiş olduğunuz halde seviyorsunuz ;

« Petrus'un I. Mekt. I : 8. »

İsa Mesih'tir, diye iman eden her adam Allah'tan doğmuştur ; ve tevlit edeni seven her adam ondan doğmuş olanı sever. Ne zaman Allahı sever, ve onun emirlerini yaparsak, bununla Allahın çocuklarını sevdiğimizi biliriz. Çünkü Allah sevgisi şudur ki onun emirlerini tutalım ; ve onun emirleri ağır değildirler.

« Yuhanna'nın I. Mekt. V : 1-4 ».

2 — İnsanları Sevmek :

Ve buna benzeyen ikincisi şudur : « Komşunu kendin gibi seveceksin. » Bütün şariat ve peygamberler bu iki emre bağlıdır.

« Matta İncili XXII : 39-40.

« Sen komşunu sevecek » ve düşmanından nefret edeceksin, denildiğini işittiniz. Fakat ben size derim : Düşmanlarınızı sevin, ve size eza edenler için dua edin ki, siz göklerde olan Babanızın oğulları olasınız ; zira o, güneşini kötülerin ve iyilerin üzerine doğdurur ; ve salih olanlar ile olmıyanların üzerine yağmur yağdırır. Çünkü eğer sizi sevenleri severseniz, ne karşılığınız olur ?

« Matta İncili V : 43-47 »

Size birbirinizi seviniz diye, yeni bir emir veriyorum ; sizi sevdiğim gibi siz de birbirinizi seviniz. Eğer birbirinize sevginiz olursa, benim şakirtlerim olduğunuzu bütün insanlar bununla bilecekler.

« Yuhanna İncili XIII : 34-36. »

Birbirinizi sevmekten başka, kimseye bir şey borçlu olmayın; çünkü diğerini seven şeriatı itmam etmiştir. Çünkü : « Zina etmiyeceksin; katletmiyeceksin; çalmıyacaksın; tama etmiyeceksin; » ve eğer başka bir emir varsa, o da bu sözde icmal olunur : « Komşunu kendin gibi seveceksin. » Sevgi komşuya kötülük etmez; imdi sevgi şeriatin itmamıdır.

« İncil : Romalılara Mektup XIII : 8-11. »

Temiz yürekten birbirinizi ziyadesile sevin.

« Petrus'un I. Mektubu I. 23. »

Eğer insanların ve meleklerin dillerile söylersem, fakat sevgim olmazsa, ses çıkaran bir bakır, yahut öten bir zil olmuş olurum. Eğer peygamberliğim olursa, ve bütün sırları ve her ilmi bilirsem, ve eğer dağları nakledecek bütün imanım olursa, fakat sevgim olmazsa, bir hiçim. Ve eğer bütün mallarımı sadaka olarak yedirirsem, ve eğer bedenimi yanmak üzere teslim edersem, fakat sevgim olmazsa, bana hiç faide etmez. Sevgi çok sabreder, lûtufla muamele eder, sevgi haset etmez; sevgi övünmez, kibirlenmez; çirkin muamele etmez, kendi faidesini aramaz, hiddetlenmez, kötülük saymaz; haksızlığa sevinmez, fakat hakikat ile beraber sevinir; her şeye katlanır, her şeye inanır, her şeyi ümit eder, her şeye sabreder. Sevgi asla zeval bulmaz; fakat peygamberlikler ise, iptal olunacaklar; diller ise, bitecekler; ilim ise, iptal olunacaktır. Çünkü cüzî biliriz, cüzî peygamberlik ederiz; fakat kâmil olan geldiği zaman cüzî olan iptal olunacaktır.

« İncil : Korintoslulara I. Mekt. XIII : 1-10. »

Ey sevgililer, eğer Allah bizi böylece sevdi ise, bizim de birbirimizi sevmemiz gerektir.

« İncil : Yuhanna'nın I. Mektubu IV. 11-12. »

Sevgiyi bununla biliyoruz; çünkü o bizim uğrumuza canını verdi; bizim de kardeşler uğruna canlarımızı vermemiz gerektir.

« İncil : Yuhanna'nın I. Mekt. III. 16-17. »

Ve onun tarafından, Allahı seven kardeşini de sevsin, diye emrimiz vardır.

« İncil : Yuhanna'nın I. Mekt. IV. 21. »

Ey küçük çocuklar, sözle ve dille değil, ancak işle ve hakikatle sevelim.

« İncil : Yuhanna'nın I. Mekt. III. 18-19. »

3 — Kin gütmek haramdır :

Fakat ben size derim : Kardeşine kızan her adam hükme müstahak olacaktır; ve kardeşine : Raka, derse, Millet meclisinin hükmüne müstahak olacaktır; ve kim : Ahmak, derse, cehennem ateşine müstahak olacaktır. İmdi, takdimeni mezbahta arzederken, kardeşinin sana karşı bir şeyi olduğu hatırına orada gelirse, takdimeni orada mezbahın önünde bırak, ve git, önce kardeşin ile barış, ve o vakit gel, takdimeni arzet. Hasminla yolda beraber iken onunla çabuk uyuş da, hasmın seni hâkime, hâkim de seni memura vermesin, ve zindana atılmıyasın. Doğrusu sana derim: Son mangırı ödemedikçe oradan çıkmıyacaksın.

« Yuhanna İncili : V : 22-27. »

Fakat eğer bir kimse çekişici olmak istiyorsa, bizim böyle bir âdetimiz yoktur, ne de Allahın kiliselerinin vardır.

« İncil : Korintoslulara I. Mekt. XI : 16-17. »

Fakat kavgalar doğurduğunu bilerek akılsızca ve cahilce mübahaseleri reddet. Ve Rabbin kuluna kavgaya lâzım değildir; fakat herkese karşı mülâyim, öğretmeğe hazır, tahammül eden, karşı duranları hilimle ıslah edici olmalıdır;

«İncil : Timoteos'a II. Mektup II : 23-24. »

Öfkelenin, ve günah işlemeyin; öfkenizin üzerine güneş batmasın, ne de İblise yer verin.

« İncil : Efesoslulara Mekt. IV : 26. »

Fakat kardeşinden nefret eden karanlıktadır, ve karanlıkta yürüyor, ve nereye gittiğini bilmiyor, çünkü karanlık onun gözlerini kör etmiştir.

« Yuhanna'nın I. Mekt. II : 11. »

4 — Dünyevî arzulara esir olmamalıyız :

Fakat ben size derim ki, herkim kadına şehvetle bakarsa, kalbinde onunla zina etmiş olur.

« Matta İncili V : 28. »

Dünyayı ve dünyada olan şeyleri sevmeyin. Eğer bir kimse dünyayı severse, onda Babanın sevgisi yoktur. Çünkü dünyada olan her şey, bedenın şehveti, ve gözlerin şehveti, ve hayat gururu, Babadan değil, fakat dünyadandır.

« Yuhanna'nın I. Mekt. II : 15-17. »

5 — Yemin ve yalan hakkındaki ahkâm :

Ve yine, eski zaman adamlarına : « Yalan yere and etmiyeceksin, ve andlarını Rabbe ödiyeceksin, » denildiğini işittiniz.

Fakat ben size derim : Hiç and etmeyin; ne gök üzerine, çünkü o Allahın tahtıdır; ne yer üzerine, çünkü onun ayaklarının basacağıdır; ne de Yerusâlim üzerine, çünkü o, büyük Kırâlin şehridir. Başın üzerine de and etmiyeceksin; çünkü sen bir tek saçı ak yahut kara edemezsin. Ancak sözünüz : Evet, evet; Hayır, hayır, olsun; bunlardan ziyadesi şerirdendir.

« Matta İncili V : 33-38. »

Fakat her şeyden evvel, ey kardeşlerim, hüküm altına düşmiyesiniz diye, ne gök ne yer hakkı için, ne de başka bir yeminle yemin etmeyin; ancak evetiniz evet, ve hayırınız hayır olsun.

« İncil : Yakub'un Mekt. V : 12. »

6 — İntikam Almayınız !

Fakat ben size derim : Kötüye karşı koma; ve senin sağ yanağına kim vurursa, ona ötekini de çevir. Ve eğer biri seninle mahkemeye gidip senin gömleğini almak isterse, ona abanı da bırak. Ve kim seni bir mil gitmeğe zorlarsa, onunla iki mil git. Senden diliyene ver, senden ödünç istiyenden yüz çevirme.

«Sen komşunu sevecek» ve düşmanından nefret edeceksin, denildiğini işittiniz. Fakat ben size derim : Düşmanlarınızı sevin, ve size eza edenler için dua edin ki, siz göklerde olan Babanızın oğulları olasınız; zira o, güneşini kötülerin ve iyilerin üzerine doğdurur; ve salih olanlar ile olmıyanların üzerine yağmur yağdırır. Çünkü eğer sizi sevenleri severseniz ne karşılığınız olur ? Vergi mültezimleri de öyle yapmıyorlar mı ? Ve yalnız kardeşlerinizi selâmlarsanız, fazla ne yapmış olursunuz ? Putperestler de öyle yapmıyorlar mı ? Bundan dolayı, semavî Babanız kâmil olduğu gibi, siz de kâmil olun.

«Matta İncili V : 39-48. »

Hiçbir kimseye kötülüğe karşı kötülük etmeyip, bütün insanların huzurunda hoş olan şeyleri yapınız. Ey sevgililer, nefsiniz için intikam almayınız; Fakat gazaba mahal veriniz. Zira Rabbin, intikam benimdir, cezayı ben veririm diye buyurduğu, yazılmıştır.

« Eğer düşmanın açkımışsa, onu yedir ; eğer susamışsa, onu içir; çünkü bunu yapmakla onun başı üzerine ateş korları yığarsın. » Kötülüğe yenilme, fakat kötülüğü iyilikle yen.

« İncil : Romalılara Mektup XII : 17-22. »

Velhasıl, hepiniz hemfikir, derttaş, kardeş seven, şefkatli, alçak gönüllü olun; kötülüğe karşı kötülükle, yahut hakarete karşı hakaretle ödemiyerek, fakat bilâkis hayır-dua edin; çünkü

berekete varis olasınız diye, bunun için çağırıldınız. Çünkü :

« Hayatı sevmek,
Ve iyi günler görmek isteyen,
Dilini şerden,
Dudaklarını da hile ile söylemekten tutsun;
Ve şerden sakınsın, ve iyilik etsin,
Selâmeti arasın, ve onun ardınca koşsun.
Çünkü Rabbin gözleri salihler üzerindedir,
Ve kulakları onların yalvarışlarına açıktır;
Fakat Rabbin yüzü şer işliyenlere karşıdır. »

Eğer iyi işe gayretli olursanız, size kötülük edecek olan kimdir ? Fakat salâh için elem çekseniz bile, size ne mutlu !

« İncil : Petrus'un I. Mekt. III : 8-15. »

Ey sevgili, kötüye değil, ancak iyiye uy. İyilik yapan Allah-tandır; kötülük yapan Allahı görmemiştir.

« İncil : Yuhanna'nın III. Mekt. I : 11-12. »

7 — Davacılıktan Uzak !

Ve eğer biri seninle mahkemeye gidip senin gömleğini almak isterse, ona abanı da bırak. Ve kim seni bir mil gitmeğe zorlarsa, onunla iki mil git. Senden diliyene ver, senden ödünç istiyenden yüz çevirme.

« Matta İncili V : 40-42. »

Diğerine karşı davası olan sizden biri mukaddesler huzurunda değil, haksızlar huzurunda muhakeme olunmağa cesaret eder mi ? Yahut mukaddeslerin dünyaya hükmedeceklerini bilmez misiniz ? Ve eğer dünya sizin tarafınızdan hükmolunursa, en küçük şeylere hükmetmeğe liyakatsiz misiniz ? Meleklerle hükmedeceğimizi bilmez misiniz ? Bu hayata ait şeyler nerede kalır ? İmdi eğer bu hayata ait şeylere hükmetmeniz lâzım gelirse, kili-sede hiçe sayılan kimseleri hükmetmeğe oturtur musunuz ? Size utanç olsun diye söylüyorum. Böylece kardeşler arasında hükmetmeğe muktedir olacak bir hikmetli adam aranızda bulunamaz mı ? Fakat kardeş kardeşle muhakeme olunuyor, bu da imansızlar huzurunda ! Gerçek, zaten birbirinizle davalarınız olması sizin için tamamen bozgunluktur. Daha ziyade niçin haksızlık çekmiyorsunuz ? Daha ziyade niçin mağdur olmuyorsunuz ? Fakat siz haksızlık ediyor ve gadrediyorsunuz, bunu da kardeşlere. Yahut bilmez misiniz ki haksızlar Allahın melekûtunu miras almayacaklardır ? Aldanmayın; ne zaniler, ne putperestler, ne façirler, ne muhannesler, ne lûtiler, ne hırsızlar, ne tamahkârlar, ne ayyaşlar, ne sövücüler, ne de gasıplar Allahın melekûtunu miras almayacaklardır.

« İncil : Korintoslulara I. Mekt. VI : 1-11. »

8 — Tahakkümden uzak :

Hükmetmeyin ki, hükmolunmıyasınız. Çünkü ne hükümle hükmedersiniz, onunla hükmolunacaksınız; ölçtüğünüz ölçü ile de size ölçülecektir. Ve niçin kardeşinin gözündeki çöpü görürsün de kendi gözündeki mertegi seçmezsin? Yahut nasıl kardeşine : Bırak, gözündeki çöpü çıkarayım, dersin? İşte, mertek senin gözünde! Ey ikiyüzlü, önce kendi gözünden mertegi çıkar, o vakit çöpü kardeşinin gözünden çıkarmak için iyi görürsün.

« Matta İncili : VII : 1-6. »

Bunun için, ey her hükmeden adam, mazur değilsin; çünkü başkasına hükmettiğin şeyde kendini mahkûm ediyorsun; çünkü sen, ey hükmeden, aynı şeyleri yapıyorsun. Ve biliriz ki, bu gibi şeyleri yapanlar aleyhine Allahın hükmü hakikate göredir. Ve, ey bu gibi şeyleri yapanlara hükmeden, ve aynı şeyleri yapan adam, bunu sanır mısın ki, Allahın hükmünden kaçacaksın? Yahut Allahın iyiliği seni tövbeye götürdüğünü bilmiyerek onun iyiliğinin ve sabrının ve tahammülünün bolluğunu hor mu görürsün?

« İncil : Romalılara Mektup : II : 1-4. »

Böylece Rab gelinciye kadar, vaktinden evvel bir şeye hükmetmeyin; karanlığın gizli şeylerini o aydınlatacak, ve yüreklerin muratlarını belli edecektir; ve o zaman her adamın methi Allahtan olacaktır.

« İncil : Korintoslulara I. Mektup : IV : 5. »

Ey günahkârlar, ellerinizi temizleyin, ve ey iki fikirliler, yüreklerinizi saf kılın. Kederli olun, ve matem tutup ağlayın; gülüşünüz mateme, ve sevinciniz sıkıntıya döndürülsün. Rabbin huzurunda alçalın, ve sizi yükseltecektir.

Ey kardeşler, birbirinizi yermeyin. Kardeşini yeren, yahut kardeşine hükmeden, şeriatı yerer ve şeriate hükmeder; fakat eğer şeriate hükmedersen, sen şeriatın işleyicisi değil, fakat hâkimi olursun. Şeriatı koyan ve hâkim olan birdir, kurtarmağa ve helâk etmeğe kadir olan odur; fakat komşuna hükmeden sen, kim oluyorsun?

« İncil : Yakub'un Mekt. IV : 8-12. »

9 — Barış ve Bağışla Muamele şarttır :

Çünkü insanlara suçlarını bağışlarsanız, semavî Babanız da size bağışlar. Fakat siz insanlara suçlarını bağışlamazsanız, Babanız da sizin suçlarınızı bağışlamaz.

« Matta İncili : VI : 14-16. »

O zaman efendisi onu yanına çağırıp kendisine dedi : Ey kötü kul, bütün o borcu sana bağışladım, çünkü bana yalvardın. Ben sana merhamet ettiğim gibi, sen de kapı yoldaşına merhamet etmeli değil miydin ?

« Matta İncili : XVIII : 32-34. »

Ve duaya durduğunuz zaman, kimseye karşı bir şeyiniz varsa, ona bağışlayın ki, göklerde olan Babanız da size suçlarınızı bağışlasın.

« Markos İncili : XI : 25. »

Sakının; eğer kardeşin suç işlerse, onu azarla; eğer tövbe ederse, ona bağışla. Eğer sana karşı günde yedi kere suç işler, ve yedi kere : Tövbe ederim, diyerek, sana dönerse, ona bağışlıyacaksın.

« Luka İncili : XVII : 3-5. »

Gelin şimdi, ey zenginler, gelecek olan sefaletlerinizin üzerine feryat ederek ağlayın. Malınız çürümüş, ve esvabınızı güve yemiştir. Altınınız ve gümüşünüz pas tutmuştur; ve onların pası aleyhinize şahadet olacak ve sizin etinizi ateş gibi yiyecektir. Son günlerde hazine topladınız. Tarlalarınızı biçen işçilerin tarafınızdan hile ile alıkonulan ücreti, işte, bağılıyor; ve orakçıların feryadı Ordular Rabbinin kulaklarına ermiştir.

« İncil : Yakub'un Mektubu V : 1-5. »

Siz Allaha ve mammona kulluk edemezsiniz. Bunun için size diyorum : Ne yiyeceksiniz, yahut ne içeceksiniz diye hayatınız için, ne giyeceksiniz diye bedeniniz için de kaygı çekmeyin. Hayat yiyecekten ve beden giyecekten daha üstün değil midir ? Gökün kuşlarına bakın, onlar ne ekerler, ne biçerler, ne de ambarlara toplarlar; ve semavî Babanız onları besler. Siz onlardan daha değerli değil misiniz ? Ve sizden kim kaygı çekmekle boyunun ölçüsüne bir arşın katabilir ? Ve niçin esvaptan ötürü kaygı çekiyorsunuz ? Kır zambaklarının nasıl büyüdüklerine iyi bakın; ne çalışırlar, ne de iplik eğirirler; size derim : Süleyman bile, bütün izzetinde bunlardan biri gibi giyinmiş değildi. Fakat bugün mevcut olup yarın fırına atılan kır otunu Allah böyle giydirirse, sizi daha çok giydirmez mi, ey az imanlılar ? İmdi : Ne yiyeceğiz ? yahut : Ne içeceğiz ? yahut : Ne giyeceğiz ? diye kaygı çekmeyin. Çünkü Milletler bütün bu şeyleri ararlar; çünkü semavî Babanız bütün bu şeylere muhtaç olduğunuzu bilir. Fakat önce onun melekûtunu ve salâhını arayın; ve bütün bu şeyler size artırılacaktır. Bundan dolayı, yarın için kaygı çekmeyin; zira yarınki gün kendisi için kaygı çekecektir. Kendi derdi güne yeter.

« Matta İncili : VI : 24-35. »

Çünkü görülen şeylere değil, görülmiyenlere bakarak bir an için olan sıkıntımızın hafifliği bizim için izzetin ebedî ağırlığını çok ve daha çok hasıl eder; çünkü görülenler geçicidir, fakat görülmiyenler ebedidir.

« İncil : Korintoslulara II. Mekt. IV : 17-19. »

Çünkü vatanımız göklerde, oradan da Kurtarıcıyı, Rab İsa Mesîhi, bekliyoruz;

« İncil : Filipililere Mektup III : 20-21. »

Çünkü burada baki olan bir şehrimiz yoktur, ancak gelecek olanı arıyoruz.

« İncil : İbranilere Mektup XIII : 14-15. »

Bizde duran ruh hasede kadar gıpta eder mi? Fakat daha büyük inayet veriyor. Bunun için diyor : « Allah mağrurlara karşı durur, fakat alçak gönüllülere lütfeder. » İmdi Allaha tâbi olun; fakat İblise karşı durun, ve sizden kaçacaktır. Allaha yaklaşın, ve size yaklaşacaktır.

« İncil : Yakub'un Mektubu IV : 5-9. »

Dünyayı ve Dünyaya olan şeyleri sevmeyiniz. Eğer bir kimse Dünyayı severse, onun içinde Baba sevgisi yoktur. Çünkü Dünyada olan herşey, yani ten şehveti ve göz şehveti ve ömrün fodulluğu, Baba'dan değil, ancak Dünyadandır, ve Dünya ve onun şehveti geçer, fakat Allahın iradesini yapan ebediyen durur.

« İncil : Yuhanna'nın I. Mekt. II : 15-17. »

10 — Tavazuu Bırakmalıyım :

Bundan dolayı kim bu küçük çocuk gibi kendini alçaltırsa, göklerin melekûtunda en büyük odur.

« Matta İncili : XVIII : 4-5. »

Fakat aranızda en büyük olan hizmetçiniz olacaktır. Kim kendisini yükseltirse alçaltılır, ve kim kendisini alçaltırsa, yükseltilir.

« Matta İncili : XX : 11-13. »

Çünkü her kendini yükselten alçaltılır, ve kendini alçaltan yükseltilir.

« Luka İncili : XIV : 11-12. »

Hiç bir şeyi fırkacılıkla, ne de boş övünmekle yapmıyarak, fakat alçak gönülle, her biri diğerini kendinden üstün sayarak, sizden her biri kendi işlerine değil, fakat her biriniz diğerlerin de işlerine baksın.

« İncil : Filipililere Mekt. II : 3-5. »

Ey kardeşler, Rabbin ismile söylemiş olan peygamberleri meşakkat ve sabır örneği olarak alın.

« İncil : Yakub'un Mekt. V : 10. »

Ve hepiniz birbirinize karşı alçak gönüllülüğü takının; çünkü Allah mağrurlara karşı durur, fakat alçak gönüllülere lütfeder.

« İncil : Petrus'un I. Mekt. V : 4-5. »

11 — Sabırlı ve azimli olalım :

Ancak sona kadar dayanan, kurtulacak odur.

« Matta İncili : XXIV : 13. »

Ve başınızdan bir kıl zayolmıyacaktır. Sabrınızla canlarınızı kazanacaksınız.

« Luka İncili : XXI : 18-20. »

Ve yalnız bu değil, fakat sıkıntı metaneti, metanet de tecrübeyi, ve tecrübe ümidi hasıl ettiğini bilerek sıkıntılarla dahi övünürüz; ve ümit utandırmaz;

« İncil : Romalılara Mekt. V : 4-5. »

Şu söz sadıktır : Eğer onunla beraber öldükse, onunla beraber de yaşıyacağız; eğer tahammül edersek, onunla beraber de saltanat süreceğiz;

« İncil : Timoteos'a Mekt. II. II : 11-12. »

Fakat sen, ey Allah adamı, bunlardan kaç; ancak salâhın, takvanın, imanın, sevginin, sabrın, hilmin ardınca koş.

« İncil : Timoteos'a I. Mekt. VI : 11-12. »

İmdi büyük mükâfatı olan cesaretinizi kendinizden atmayın. Çünkü Allahın iradesini yaptıktan sonra vade nail olmanız için sabra ihtiyacınız vardır.

« İncil : İbranilere Mektup. X : 35-37. »

İmdi bu kadar büyük şahitler bulutu etrafımızı kuşatmış olduğundan, her ağırlığı ve bizi kolayca saran günahı bırakarak, imanı başlıyan ve tamamlayan İsaya bakarak biz de önümüze konulan koşuyu sabırla koşalım;

« İncil : İbranilere Mektup XII : 1-2. »

Tecrübeye tahammül eden adam ne mutludur; çünkü makbul olduğu zaman, Rabbin kendisini sevenlere vadettiği hayat tacını alacaktır. Tecrübe olunduğu zaman, kimse : Allah tarafından tecrübe olunuyorum, demesin; çünkü Allah kötü şeylerle tecrübe olunamaz, kendisi de kimseyi tecrübe etmez;

« İncil : Yakub'un Mektubu I : 12-14. »

Ve sabır kendi işini ikmal etsin ki, bir şeyde eksiginiz olmayarak, kâmil ve tam adamlar olasınız.

« İncil : Yakub'un Mektubu I : 4-5. »

İşte, bu sebeple de bütün gayreti katarak imanınızla fazileti, ve faziletinizle bilgiyi, ve bilginizle zaptı nefsi, ve zaptı nefsinizle sabrı, ve sabrınızla takvayı, ve takvanızla kardeş sevgisini, ve kardeş sevginizle sevgiyi tedarik edin.

« İncil : Petrus'un II. Mekt. I : 5-8. »

İmdi, uyanık olun; çünkü Rabbinizin hangi gün geleceğini bilmezsiniz. Fakat şunu bilin ki, eğer ev sahibi hırsızın hangi nöbette geleceğini bilse idi, uyanık durup evini deldirmeğe bırakmazdı. Bunun için siz de hazır olun; zira sanmadığınız saatte İnsanoğlu gelir.

« Matta İncili : XXIV : 42-45. »

Size ne söylüyorsam herkese söylüyorum : Uyanık durun.

« Markos İncili : XIII : 37-38. »

Uyanık durup dua edin ki, iğvaya düşmiyesiniz; gerçi ruh isteklidir, fakat beden zayıftır.

« Markos İncili : XIV : 38-39. »

Belleriniz kuşanmış, ışıklarınız yanar olsun; siz de efendileri düğünden döndüğü zaman gelip kapıyı çalınca, hemen ona açabilsinler diye, bekliyen adamlar gibi olun. Efendi geldiği zaman, beklemekte bulacağı o hizmetçilere ne mutlu !

« Luka İncili : XII : 35-38. »

Fakat sakının da kumar, sarhoşluk, ve bu hayatın kaygıları ile yürekleriniz fazla ağırlaşmasın, ve o gün sizin üzerinize bir kement gibi ansızın gelmesin; çünkü bütün yeryüzünde oturanların hepsinin üzerine gelecektir. Fakat vaki olacak bütün bu şeylerden kaçabilesiniz, ve İnsanoğlunun önünde durabilesiniz diye her an dua ederek uyanık durun.

« Luka İncili : XXI : 34-37. »

Maskaralık ve sarhoşlukla değil, fuhşiyat ve yolsuzlukla değil, nıza ve hasetle değil, gündüzdeki gibi iyi hal ile hareket edelim. Fakat Rab İsa Mesihi giyin, ve şehvetler için bedenini tedarikini görmeyin.

« İncil : Romalılara Mektup : XIII : 13-15. »

Bunun için diyor : « Ey uyuyan, uyan ve ölülerden kıyam et, ve Mesih sana parlıyacaktır. »

« İncil : Efesoslulara Mektup V : 14-15. »

Fakat biz gündüzden olduğumuz için, iman ve sevgi zırhını, ve miğfer olarak kurtuluş ümidini giyip ayık olalım. Çünkü Allah bizi gazap için değil, fakat Rabbimiz İsa Mesih vasıtası ile kurtuluşa nail olmak için tayin etti; o bizim uğrumuzda öldü, tâ ki gerek uyanık, gerek uykuda olursak, onunla birlikte yaşayalım. Bunun için, yapmakta olduğunuz gibi, birbirinizi teselli edin ve birbirinizi bina edin.

« İncil : Selâniklilere I. Mekt. V : 8-12. »

Ruhu söndürmeyin; peygamberlikleri hor görmeyin; her şeyi temyiz edin; iyi olanı sıkı tutun; her çeşit fenalıktan çekinin.

« İncil : Selâniklilere I. Mektup V : 19-23. »

Kardeşlik sevgisinde birbirinizi şefkatle sevin; hürmette diğerlerini tercih edin; gayrette gevşek olmayın, ruhta hararetili olun; Rabbe kulluk edin;

« İncil : Romalılara Mektup XII : 10-12. »

İmdi vaktinde sizi yükseltsin diye, Allahın kudretli eli altında nefsinizi alçaltın; bütün kaygınızı onun üzerine atın, çünkü o sizi kayırır. Ayık olun, uyanık olun; hasmınız İblis kimi yutacağını arıyarak gümürdenen aslan gibi dolaşiyor; dünyada olan kardeşlerinize de aynı elemelerin çektirildiğini bilerek ona karşı imanda sabit durun.

« İncil : Petrus'un I. Mektubu V : 6-10. »

Uyanık ol, ve ölmek üzere olan baki şeyleri kuvvetlendir ; çünkü Allahımın indinde senin işlerini ikmal edilmiş bulmadım. İmdi nasıl aldığını ve işittiğini hatırla, ve tut, ve tövbe et. İmdi eğer uyanık olmazsan, hırsız gibi geleceğim ve senin üzerine hangi saatte geleceğimi bilmiyeceksin.

« İncil : Vahiy Kitabı III : 2-5. »

12 — Tövbede Acele Lâzımdır :

İsa vâzedip : Tövbe edin, çünkü göklerin melekûtu yakındır, demeğe o vakitten başladı.

« Matta İncili : IV : 17-18. »

O günlerde **Vaftizci Yahya** : Tövbe edin, çünkü göklerin melekûtu yakındır, diye Yahudiye çölünde vâzederek meydana çıktı.

« Matta İncili : III : 1-3. »

Fakat Ferisiler ve Sadukilerden bir çoğunun vaftiz için geldiklerini görünce, onlara dedi : Ey engerekler nesli, gelecek öfkeden kaçmağı size kim gösterdi ? İmdi, tövbeye yakışır semere çıkarın, ve : Babamız İbrahimdir, diye içinizden düşünmeyin; çünkü ben size derim ki, Allah İbrahime şu taşlardan evlât kaldırabilir.

« Matta İncili : III : 7-10. »

Kendisi de Ürdün etrafındaki bütün havaliye, günahların bağışlanması için tövbe vaftizini vâzederek geldi.

« Lukas İncili : III : 3-4. »

İmdi günahlarınızın silinmesi için tövbe edin, ve dönün, tâ ki, Rabbin önünden tazelenmek vakitleri gelsin; ve size tayin olunan Mesih İsayı göndersin;

« Havarîlerin İşleri III : 19-20. »

İmdi nereden düştüğünü hatırla, ve tövbe et, ve evvelki işleri yap; yoksa tövbe etmediğin halde, sana gelirim, ve senin şamdanını yerinden kaldırırım.

« Vahiy Kitabı II : 5. »

Zira size derim ki, salâhınız yazıcılar ve Ferisilerinkinden ziyade olmazsa, göklerin melekûtuna hiç girmiyeceksiniz.

« Matta İncili V : 20-21. »

Efendisinin muradını bilen, ve hazırlık yapmıyan, efendisinin muradına göre de davranmıyan hizmetçi, çok dayak yiyecektir; fakat bilmiyerek dayağa müstahak iş gören, az dayak yiyecektir. Kime çok verilmişse, ondan çok istenecektir; ve kime çok emanet edilmişse, ondan fazla istenecektir.

« Lukas İncili XII : 47-49. »

Çünkü Allah indinde şahsa itibar yoktur. Allah, Mesih İsa vasıtası ile benim incilime göre insanların gizli şeylerine hükmedeceği günde, şeriatleri olmadığı halde günah işleyenler, şeriatleri olmadığı halde de helâk olacaklardır; şeriat altında günah işleyenler de şeriat vasıtası ile hükmedileceklerdir;

« Romalılar II : 11-14. »

Çünkü bildikten sonra kendilerine teslim edilmiş olan mukaddes emirden geri dönmektense, salâh yolunu bilmemiş olmak onlara daha iyi olurdu.

« Petrus II : B. 21. »

İncilin vaaz ettiği bu muazzez hayata, bu içtimai teceddüte insanların kavuşabilmeleri ve bu hayatı anlayıp benimseyebilmeleri için Ruhulkudüsün onları taktis etmesi şarttır. Bunun için de Kilise müminlerini yedli mukaddes esrara « mystirion » a davet eder.

Bunlardan dördüne — **Vaftiz, Mesh yani Hrisma, İlâhî taam ve Tövbe** — her hristiyanın hissedar olması şarttır. Diğer üçü — **Efheleon, evlenme, Rahbaniyet** arzuya bağlıdır.

Bu sırlar ancak İysa'nın Havarîlere emri üzere ve onların kurduğu nizam dahilinde, Büyük Kilisenin mensupları olan Metropolit — Episkopos veya papazlar tarafından icra olunmalıdır. Zira onlar İysa'nın hizmetkârları ve mukaddes sırlarının koruyucuları olup, bunları ifade yegâne mezuniyetli olanlardır.

*
**

Hristiyanlık prensip olarak ekonomik bir sistem değil bir dindir. Dolayısıyla evvel emirde insanın canının selâmeti, ruhunun maddî zincirlerden kurtulması, ve Allahla münasebeti ile alâkadardır. Onun ulvî gaye ve tesirini İysa gayet sarîh bir tarzda ilân etmiştir. « **Siz evvel emirde Allahın melekûtunu ve adaletini arayın diğerlerine gelince onlar ilâveten size ihsan edilecektir.** » Matta V - 33.

Şu halde Hristiyanlığın ilk hedefi, Allahın melekûtunun ve adaletinin dünyada muzaffer ve hakim olmasıdır. Onun gayreti insanların ilk evvelâ bir fazilet timsali, bir hakikî hristiyan olarak yaşamayı istemeleri üzerinde teksif edilir. Gerek işçi gerekse iş sahibi karakter değiştirmedikçe ve hakikî bir hristiyan hayatı yaşamadıkça cemiyet hayatında bir revolüsyon yapamazlar.

Buna rağmen hristiyanlık, insanların karşılamaya mecbur oldukları maddî ihtiyaçları büsbütün nazarı itibare almaz değil. Bu ihtiyacı milletlerin büyük Resulû Pavlos taktir eder; nitekim bu hususta, yani maddî ihtiyaçların Hristiyanlara yakışır şekilde nasıl karşılanacağına dair mektuplarında bir hayli direktiflere rastlarız.

İlk olarak çalışmanın lüzumundan ve onun insana verdiği şeref ve haysiyet duygusundan bahsederek Efes hristiyanlarına yazarken şöyle der « **Dikkat edin, hırsız artık çalmasın, fakat elleriyle çalışsın ve iyi olanı yapsın ki ihtiyacı olana verecek bir şeyi bulunsun.** (Efes. XII - 28). Keza Selânik hristiyanlarına da şöyle yazıyor « **Kardeşlerim size tembih ettiğimiz üzere... Kendi ellerinizle çalışmaya gayret edin, tâ ki... bir şeye muhtaç olmyasınız.** »

« Selâniklilere I. M. IV 10-12. »

Resûl Pavlosun mektuplarında beliren hakikat, fenalığın tembellikle başbaşa yürüdükleridir. Bir insan ihtiyaçlarını çalışmakla temin etmezse onları gayri meşru yollardan temine çalışacaktır, bunu da taktir eden Pavlos hristiyanları ihtiyaçlarını temin için çalışmaya teşvik eder ve çalışmak istemiyenlerin Kilisenin inayetine mazhar olmalarını meneder, **Çalışmayan yemesin de**, çalışmayanların nefislerini çok zaman şeytana uydurduklarını, ve bunların gayri muntazam bir hayatla bir çok hülyalar peşinde koşarak perişan kaldıklarını bildirir. Bunun için hristiyanları çalışmaya teşvik eder ki kazançları ile ihtiyaçlarını temin edebilsinler ve böylece fenalıktan kaçınarak ihtiyacı olanlara da dağıtılabilecek bir şeyleri bulunsun.

İşte Resûl Pavlos çalışmayı bir gurur kaynağı gibi gösterir ; Mademki çalışma ile ihtiyaçlarımızdan fazlasını temin ediyoruz yardıma muhtaç olanlara yardımdan geri kalmamalıyız.

Çalışmanın ehemmiyeti hakkında Resul Pavlosun söylediklerinin heyeti mecmuundan çıkan netice, el işinin izzeti nefsimizi rencide edecek bir tarafının bulunmadığıdır. Bilâkis hristiyanlara ellerini kullanarak çalışmalarını tembih eder. Kendisi ellerinin emeği ile ihtiyaçlarını temin edebildiğinden dolayı gurur duyar. **Ve sizler bilin ki, benim ve benimle beraber olanların ihtiyaçlarını bu eller temin etmiştir.** Bildiğimiz gibi Resûl Pavlos ipçi idi ve dinî meşgalelerinden vakit artırdıkça bu işle meşgul olur ve maişetini temin ederdi.

Resûl Pavlos çalışmanın lüzumunu belirttikten maada hristiyanın kendi mesleğinde iyi bir işçi ve insan olması lâzım geldiğine işaret eder ; zira o işini daima İysa namına yapmalıdır. Efes hristiyanlarına işçilerin takip edecekleri hareket tarzı hakkında yazarken « **Siz de ey kullar ten cihetiyle efendiniz olanlara, İysaya muti olur gibi korku ve kalp sadeliği ile muti olunuz, göze görünmek için yapılan hizmetle, insanları hoşnut eder gibi değil, ancak İysa'nın kulları gibi Allahın iradesini candan icra eyleyerek, insanlara değil, fakat Allaha çalışıyormuş gibi açık yürekle, çalışınız. Çünkü, köle olsun hür olsun hayır işliyecekler, Allaha işlemiştir.** Efes. VI - 1518.)

Yukarıdakilerle Resul Pavlos'un nazarı dikkatimizi çekmek istediği nokta ; insanın günlük çalışmasını, kendisine verilen ve hayat boyunca sonuna erdirmesi icap eden vazifenin bir kısmı gibi kabul etmesi lâzım geldiği, ve her birimizin günlük iş hayatını Allaha hizmet etmek için ve Allah tarafından bize tevdi edilmiş bir vazife şeklinde kabul etmemiz icap ettiği mealindedir. Bu şekilde de insan Allaha karşı hoş görünmek için elinden geleni yapar ve çirkin hareketlerden kendini men etmiş olur.

Esasen her insanın vazifesine gösterdiği sadakat, onun ahlâk görüşünde bir miyardır. İşlerinde lâkayt ve tembel olanlar karakterlerini düzeltmek hususunda pek çok şey yapamazlar. Resul Pavlos'a göre yaptığımız iş Allah nezdinde mahfuz ve Onun tarafından kontrole tabidir. Koloselilere mektubunda « **Ve her yaptığınızı candan, ve insanlara değil de Allaha yapıyormuş gibi yapın, zira Ondan karşılığını alacaksınız** » der şu halde herkesin fevkinde ve bütün çalışanları kontrol eden İysa vardır. Belki insanları aldatmaya çalışanlar bunda muvaffak olurlar, fakat İysa'nın tetkik gözünden kimse kaçamaz, zira O, şahsiyetsiz karar verir.

Resul Pavlos'un nazari dikkatini işçi kadar iş veren de çeker, işçi namuslu, patronuna ve vazifesine karşı hristiyanca hareket edecek, fakat Patron da maiyetindekilere karşı hristiyan olacaktır « **Efendiler hakkı ve musavatı esirlere temin etmelisiniz, zira bilmelisiniz ki yukarıda da sizin efendiniz vardır.** »

« Koloselilere IV - 1. »

Hiç bir hristiyan patron kendi maiyetinde çalışan işçilerin hayat şartlarına lâkayt kalamaz. İşçi, Mesih İysa nezdinde imiş gibi vazifesini yapmaya borçlu olduğu kadar Patron da « **Yukarıda onun da efendisi olduğunu hatırlamalıdır.** » Ve Patron İysa'nın emri altında olduğuna göre adamlarına haklarını vermeğe borçludur. Resul Pavlos burada teferruata dalmaz fakat **hak** ve **müsavat** derken, bunlarla, çalışan bir insanın iyi bir hayat şartı altında ve kendi çalışması ile hasıl olan zenginlikten makul bir pay alması hakkı olduğunu bildirir.

Her bir hristiyan Patronun kendisi için, çalışanlara gayet cüz'î bir ücret vererek zenginliğini arttıрмаğa hakkı yoktur. Resul Pavlos, **çalışanın efendisi olan Allahın, Patronun da efendisi olduğunu**, ve Onun nezdinde şahısların bizce onlara atfedilen kıymetlerin mevcut olmadığını ilân eder. İşçi ve Patron ahlâk kanunu karşısında birdirler. **İşçi ve Patron Allah karşısında müsavidirler.** Allah en küçük bir işçinin ruhu için ne kadar alâ-kadar ise en zengin bir Patronun ruhunu kurtarmak için de o kadar çalışır. Zira büyük Resulün de dediği gibi «**Bizler hepimiz Mesih İysa nezdinde biriz.**»

İNCİLİ ŞERİFTE

RAHİBLERE : Kelâm ve atvar ve muhabbet ve ruh ve iyman ve paklikte müminlere örnek ol.

(Timoteos'a I. 4-12).

MÜMİNLERE : Ey kardeşler, aranızda çalışanları, ve rabta üzerinize memur olup size nasihat verenleri tanıyıp, onlara işleri için muhabbet üzere ziyadesiyle itibar etmenizi rica ederiz. Biribiriniz ile sülh üzere olunuz.

(Selâniklilere I. S., 12-13).

ERKEKLERE : Kezalik kocalar karılarını kendi vücutleri gibi sevmeye borçludurlar.

(Efesoslulara 5, 28).

KADINLARA : Ey karılar, Rabta lâyük olduğu veçh üzere kocalarınıza muti olunuz.

(Koloselilere 3, 18).

EBEVEYİNE : Ey pederler, evlâtlarınızı gazaba getirmeyiniz olmaya ki onlara fütur gelsin.

(Koloselilere 3, 21).

EVLÂTLARA : Ey evlâtlar, ebeveyninize, her hususta itaat ediniz, zira bu şey Rabba makbuldur.

(Koloselilere 3, 20).

PATRONLARA : Ey efendiler, göklerde sizin dahi bir efendiniz var idiğini bilerek, kullarınıza hak ve insaf üzere muamele ediniz.

(Koloselilere 4, 1).

İŞÇİLERE : Ey kullar, her hususta ciheti ile efendiniz bulunanlara itaat ediniz... zira Rab Hristosa kulluk edersiniz.

(Koloselilere 3, 22-24).

NURLU UFUKLARA DOĞRU

B-II

Kilise Anlamı

Melek ona, korkma, ey Marıam, zira Allah'ın indinde lutf buldun. Ve işte hamile olup, bir oğul doğuracaksın, ve Ona İsa tesmiye edesin.

O büyük olup Ona Taalanın oğlu denilecek, ve Rabb Allah Ona kederi Davudun tahtını verecektir. Ve Yakubun evi üzerine « ebeden hükûmet sürüp, Pağışahlığının nihayeti olmayacaktır » dedi.

Siz dünyanın nurusunuz.

« Matta İncili V - 14. »

Bir zamanlar karanlıkta idiniz, şimdi ise Rabda nursunuz ve nur oğulları gibi hareket ediniz.

« Efeslilere Mektup V - 7. »

Ruhun meyvası ise sevgi, sevinç, selâmet, sulh, lûtf, iyilik, sıtk, hoş görme ve nefis feragati ile hulâsa edilebilir.

« Galatalılara V - 22. »

Allah muhabbettir ve muhabbetle kalan, Allahtadır, Allah dahi onda kalır... Muhabbette korku yoktur, zira mutlak sevgi korkuyu def eder, çünkü korkuda gûnah vardır ve korkan kimse de sevgide kemal bulmamıştır.

« Yuhannanın I. Mektubu IV 16-18. »

İnsanların ve meleklerin sesi ile konuşsam dahi muhabbetim olmadıkça kuru gürültüden başka bir şey değilim ve şayet Peygamberliğim varsa ve bütün sırlarla ilimlere vakıf olsam, ve dağları yerinden oynatacak kadar imanım olsa da sevgi ve muhabbetim olmasa hiç bir şey değilim. Ve bütün varlıklarımı dağıtsam ve vücudumu ateşe teslim etsem fakat muhabbetim olmasa kendime hiç bir fayda temin edemem.

Muhabbet tahammül eder, lûtf ile hareket eder, kibirlenmez, fena muamelede bulunmaz, kendi menfaatini düşünmez, hiddetlenmez, kötülük düşünmez, haksızlıktan haz etmez, hakikatten hoşlanır, her şeye tahammül eder, her şeye inanır, daima ümit eder, sabrı çoktur.

« Korintoslulara I. Mektup. XIII 1-9. »

HRİSTİYAN DİNİNDE KİLİSE ANLAMI

Kilisenin lûgat mânası Meclis demektir. Hristiyanların kanaatlerine göre Kilise, kurucusu Allah ve İyşa ve Aziz Ruh olan, bir topluluğu ifade eder.

Demek oluyor ki, İyşa'nın Kilisesi basit bir müessese değildir. Aziz Ruh tarafından idare edilen, İyşa'dan sonra dahi İyşa ile beraber olan yeni bir hayattır. Hâlâskârımız İyşa'nın kıyam nuru Kilisede parlar. Kıyamın sevinci, ölüme karşı hayatın zaferi olarak, onu tamamlar.

Dirilen İyşa bizimle birlikte yaşıyor ve Kilisedeki hayatımız Halâskârımız İyşa'nın yanında feyiz ile dolu bir hayattır. Esasen Hristiyan ismi de Hristiyanların İyşa'ya aid olduklarını, İyşa'nın onlarda ve onların da İyşa'da yaşadıklarını ifade eder. **Tanrı'nın cesede girmesi, « ensarkosis » yalnız bir fikir veya bir dinî itikat değildir ; Bilâkis bir defa vuku'bulmakla beraber, kudretini daima yaşatan bir hadisedir.** Bu devamlı cesede girmedir ki, « insanî ve ilâhî » varlıkların tam olarak, ayrılmaz ve fakat karışmayan bir şekilde birleşmeleri, Kiliseyi meydana getirmektedir.

Kilise İyşa'nın bedeni ve vücududur. Çünkü fâni hayatımızı İyşa'ya bağlar. Kiliseye, « İyşa'nın gelini » veya « Kelâmin gelini » dediğimiz zaman dahi aynı fikri beyan etmiş oluruz. Ailede ikilik fikrinden ayrılmayan birlikte olduğu gibi, Kilise dahi ikinin birleşerek bir olmasıdır. Kilisenin bu tarifi Onun yalnız insanî tarafını izah eder. Halbuki Kilise, İyşa ile, İyşa'nın emrine göre yaşayıştır. İyşa'nın bizim içimizdeki hayatıdır. « **Ve artık ben yaşıyorum, fakat bende İyşa yaşıyor.** » diyen Pavlos bunu ifade etmektedir.

« Galatyalılara Mek. II : 20. »

Fakat İyşa sadece ilâhî bir şahıs değildir. O, Salüsülakdes'in, yani Ulu Tanrı'nın bir uknumudur. Peder ve Aziz Ruh ile hemcevhendir. İşte onun için de İyşa'nın emrine göre hayat ad-dolunan Kilise, Salüsülakdes'in emrine göre de yaşayıştır. İyşa'nın vücudu İyşa'da yaşar, ve bu sebepten de Kilise Salüsülakdes'te de yaşar.

İyşa Oğuldur, Onda Pederi tanımış oluruz ; Allah tarafından evlât edilirdiz. Ona, Peder, diye hitap ederiz. Allah'ın sevgisi, Pe-

derin Oğula ve Oğulun Pedere olan sevgisi, basit bir hususiyet, bir münasebet değildir. Kendi başına şahsî bir hayatı vardır, uknumidir. Allah'ın sevgisi Pederden Oğula hareket edip, orada istirahat eden Ruhulkudüs'de Peder için Oğul, yalnız onda istirahat eden Ruhulkudüs'te mevcuttur. Bu suretle Pederin de sevgisi, Peder ile Oğulun hayatbağı olan, Mukaddes Ruh ile tezahür eder. İşte Salüsülakdes'te Aziz Ruhun mevkii budur.

İysa'nın vücudu olarak, İysa'nın hayatında yaşayan Kilise, Mukaddes Ruhun bulunduğu ve faaliyete geçtiği yerdir. Yani Kilise Aziz Ruha göre bir hayattır. Çünkü İysa'nın bedenidir. Onun için Kilise Mukaddes Ruhla takdis edilmiş bir hayat olarak, tarif edilir. Bazan Kilisenin tarifi : « İnsanlıkta yaşayan Mukaddes Ruh » diye verilir. Bu tarif tarihten de belli olur. Kilise, İysa'nın cesede girişinin « ensarkosis » tezahürüdür. Hattâ tecessüdün bizzat kendisidir. Allah, insan tabiatını, insan tabiatı da ilâhî hayatı kendine benzetir. Kilise, İysa'da yer almış olan iki tabiatın birleşmesi neticesinde, insan tabiatının ilâhileşmesidir. Fakat Kilise ruhunun insanlar arasına girmesi yalnız İysa'nın cesede girmesi ve yalnız kıyamı ile tamamlanmaz. « **Benim Pedere gitmemi sevinmelisiniz, bu sizin menfaatiniz icabıdır.** »

« Yuhanna İncili XVI : 7. »

Bu aynı zamanda Kilisenin dünya yüzünde meydana çıktığı gün olan Hamseyin Bayramı günü Aziz Ruhun gönderilmesini nazarı itibara alır. O gün Ruhulkudüs, ateşten diller şeklinde dünyaya inerek Havarîlerin içine yerleşti. Onikilerin birliği insanlığın topluluğunu ifade eder. Dünyada kalan o ateşten diller, Mukaddes Ruhun Kilisede kalan feyizlerinin ifadesi ve Kilisenin hazinesidir. Kadim Kilisede, herkesin gözü önünde ve herkesin anlayabileceği bir şekilde, Havarîler vaftiz vasıtasile, Aziz Ruhun niimetlerini dağıtırlardı. Bugün de bu ameliye **vaftiz âyininin** sonunda yapılan « Mukaddes Yağ » ile meshetme esnasında verilen « Mukaddes Ruhun ihsan damgasına » tekabül eder.

Kilise İysa'nın bedenidir. Kilise vasıtasile Salüsülakdes'in ilâhî hayatına iştirak etmiş oluyoruz. Bu, Salüsülakdes ile ayrılmaz bir tarzda bağlı olan, İysa'nın emrine göre yaşayıştır. Ruhumuzda, Allah diye, haykıran ve İysa'nın ruhumuzda yaşadığını gösteren, Ruhla beraber olan hayattır ki, biz onun vasıtasile Pederin evlâtları oluruz.

Kilise fikrinin tarihte ne şekil ve tarifile meydana çıktığını incelemeyizden evvel, **onu eksilmez ilâhî bir ihsan ve dünyada tahakkuk eden Tanrı iradesinin ifadesi olarak kavramalıyız.** Kilise

mevcuttur, bu bir hakikattir, bu vâkidir. Bir cepheden kendi tarihî teşekkülünde müstakil olarak tekâmül eden insanın fevkinde ilâhî bir plân mevcuttur. İçimizde bir müessese veya bir cemiyet gibi değil, fakat emin ruhî bir görünüş, hususî karakterle bir tecrübe, bir hayat gibi mevcuttur. Hristiyanlığın ilk senele-
rindeki vaziyet, bu yeni hayatın neş'eli ve muvaffak olmuş ilâ-
nıdır. Hayatı hiç kimse tayin edemez, ancak onu tasvir edebilir
ve yaşar.

Kilise için tam ve tatmin edici bir tarif yoktur. «**Gel ve gör.**» İşte Kilise de ancak lütfun mümâresesi ile, onun hayatına iştirak etmekle anlaşılabilir. Kiliseyi haricen tarif etmeden evvel, onu bütün Kilise tariflerinden ayırarak, hususî esaslara göre anlamalıyız. Eğer Kiliseyi yalnız tarihî teşekkül olarak kabul edip, onu yalnız bu dünyanın bir cemiyeti halinde alırsak, o zaman ilk şeklini ve ruhaniyetini farketmemiş oluruz.

Kilisenin esaslı manâsı, mahlûkatın hayatında kendini gösteren ilâhî hayattır. Aziz Ruhun, Hamseyin günü inmesi ve İy-
sa'nın cesede girişinin verdiği kuvvet ile, Kilise ilâhileşmiştir. Bu hayat, bütün iştirak edenler için en yüksek, belli, emin ve hakikî bir varlıktır. Bu insanın içinde saklı olan, yani ruhun iç kısmında ikamet eden, ruhî hayattır. İşte bu sebepten dolayı da bu sır aziz bir sırdır, tabiatın fevkindedir, yani bu dünyanın yaradılışından evvel mevcut idi, fakat bu dünyanın hayatına da uygundur. Bu her iki sır da onu aynı derecede vasıflandırır. Birinciyi tetkik edip onu bu dünyada görülen, yani hissedilebilen şeylerle mukayese edecek olursak, onun «**görülmez**» olduğunu söyleyebiliriz. O vakit bu dünyada Kilisenin mevcut olmadığı söylenebilir ve eğer tecrübî bir metot takip edersek — Kant'ın kelîmeye verdiği mâna ile — Kiliseye tekabül eden bir hadise bulamayacağız.

Demek ki, Allah bir faraziye olarak Laplace Kosmogoni'sinde ne kadar fazlalıksa, Kilise de bir faraziye olarak, tecrübî Kozmoloji'de o derece fazlalıktır. Onun için bir görülemez Kiliseden değil, fakat Kilisedeki görülemiyenden bahsetmeliyiz. Fakat bu görülemiyen şey «**meçhul değildir ;**» çünkü insanda hislerinden mada ruhî gözler de mevcuttur. Bununla, yani bu gözlerle görür, anlar ve tanır. İşte bu uzuv i y m a n' dır. Ve Havarî Pavlos'un Yahudilere dediği gibi, «**İyman görülmeyen şeylerin delili, ümit edilen şeylerin esasıdır.**»

« İbranilere Mek. II : 1. »

İyman bizi kanatlarile ruhî dünyalara götürüp, gök âleminin vatandaşlığına kaydeder. Kilisenin hayatı iyman hayatıdır. O,

bu dünyanın hadiselerini şeffaf kılar ve onun ruhî gözleri « **görülmeyen Kiliseyi** » görebilir.

Eğer Kilise hakikaten görülemez olsaydı, eğer tamamen insan anlayışının dışında kalsaydı, o zaman Kilise mevcut olmayacaktı. Çünkü Kilise, insanların haricinde, kendi başına ve yapayalnız var olamaz. Belki tamamen insanların tecrübesine tâbi olamaz ; Çünkü Kilisenin hayatı ilâhî ve namütenahidir. Fakat Kiliseye yaklaşanlara, bu hayatın bir hususiyeti, tecrübî hayatın bir parçası bahşedilir. Bu cepheden tetkik edilirse, Kilisenin herşeyi görülemez ve sırrîdir. Herşey görülen dünyanın hudutlarını aşar. Fakat bu bütün görülemiyenler, görülebilir bir hale gelir. İşte Kilise mefhumunun mevcudiyeti de görülmeyenleri görünen yapmaktır.

Kilisenin mevcudiyeti iman meselesidir. Onu imanla tanırlar. İymanın ikrarında : « Bir tek, aziz, cihanşümül ve Havarîlerin kurduğu Kiliseye iman ederim. » deriz. İymanın vasıtasıyla Kiliseyi yalnız bir hususiyet veya meleke diye kabul etmeyip, onu miktarca herşeyin birliği, üç ilâhî uknumun birleşmesine mütenasip olarak da, bütün dünyaya aid olan tam ve mükemmel hayat olarak kabul ederiz.

Biz insanlığın hudutsuz taksimine şahit olmaktayız. Her ferdin ayrı ve egoist bir hayat sürdüğünü, bizzat Âdemin çocukları, cemiyetin fertleri, kardeşlerine tâbi oldukları halde, bu birlikten bilhaberdirlere. Onu görmezler. Bu vahdet, sevgide ve sevgi ile kendini gösterir ve Kilisenin ilâhî ve parlak hayatına iştirak ettiğimiz için mevcuttur. Kilisenin bu vahdeti, cemiyetlerde daima rastladığımız, haricî bir birleşme değil, fakat hayatın birinci esas ve sırrî sebebi diye, sevgide belirir.

İnsanlık, İyşa'ya göre hayattır, insanlar aynı bağıın üzüm salkımları, aynı vücudun uzuvlarıdır. Her ferdin hayatı, diğerlerinin ve azizler cemiyetinin hayatı olabilmesi için, yayılır ve her ferd de Kilisede bütün insan neslinin hayatını yaşar. Her insan bütün insanların mecmuudur. Fakat Cihanşümül Kilise, yalnız insan nesli ile tahdit edilmez, melekler cemaati de bunun bir kısmını teşkil eder. İnsan bu melekler cemiyetini gözleriyle göremez, fakat mevcudiyetini ruhanî mümaresesile tasdik eder. Melekler Cemaati yalnız iman gözleriyle görülebilir.

Allah'ın oğlu, Kilisede bir vahdet temin etti, göktekileri yerdekilerle tekrar birleştirdi. Melekler zümresi insanî zümreden ayrılmıştı. İyşa bu ayıran seddi yıktı. Bütün mahlûklar, bütün tabiat, insanlık ve melek zümresi ile birleşir ve bunlar meleklerin nezaretine emniyet edilerek, insana onun efendisi olmak payesini verirler. O, insanın mukadderatına iştirak eder. « **Bütün**

hilkatin şimdiye kadar birlikte inleyip acı çektiğini biliyoruz. Yalnız onlar değil, fakat ruhun iptidasına sahip olan bizler dahi, evlâtlığı kabul edip, kurtuluşumuzu bekliyerek inleriz. »

« İncil : Romalılara Mek. VIII : 22. »

Hayatımızın ve yaşayış tarzımızın, dirilmemize uygun, yeni bir yaratılışa tahavvülü, insanı bütün dünyaya aid bir ferd haline koyar. Binaenaleyh Allah'a göre yaşar ve dünyevî sevginin bağları onu bütün mahlûkatın hayatı ile bağlar. Kilisenin hududu budur. Yalnız yaşayanları değil, fakat ölüleri, meleklerin reislerini ve bütün mahlûkları birleştiren bu Kilise, göze görünmez, fakat meçhul değildir. Dünyadan ve insandan evvel mevcut olan Kilisenin hayatı ebediyette kaybolur. Denebilir ki, Kilise asırlar boyunca yaratmanın temel ve gayesi olmuştur. « **Ve bu herşeyden evvel mevcut idi ve herşey ona göre tertip edildi.** »

Tanrı, insanı kendi şekline benzer olarak yarattı, işte onun için de Kilisenin ruhu insanın içine kadar sokulabilir, insana nüfuz edebilir. Aynı derecede, Allah'ın kendi resmine göre yarattığı ve kendine uygun olan bir yaratığın tabiatını almaması imkânsızdır.

İnsanlığın tam vahdetinde, Salüsülakdes'in resminde, tohum halinde Kilisenin vahdeti de mevcuttur. İşte onun için hiç olmazsa, basit bir plânda, Kilisenin mevcut olmadığı zamanı göstermek güçtür. Kilisenin yüksek dahileri bu hususta bizi şu yolda tenvir etmektedirler :

Kilise, günahattan evvel, Tanrımızın insanla mükâlemede bulunduğu ve aralarında münasebet olduğu zaman, Cennet'te mevcut idi. Günahattan sonra Allah Eski Ahd'daki Kilisenin temelini attı. İnsan işte o Kilisede yeniden Allah ile irtibatta bulunmayı öğrendi. Hattâ putperestliğin en koyu devrinde, insan ruhu, gayet tabii olarak, Allah'ını aradı. Bazı putperest âyinlerinin terennümlerinde de söylendiği gibi, Putperestler bir Kilisenin bulunmasını özlerlerdi.

Kilise, İysa'nın cesede girişinden sonra mevcudiyetinin kemale erdi ve bu cepheden Kilisenin temeli Efendimiz İysa tarafından atıldı. Bu, daha henüz mücadelede bulunan bir Kilisedir ki, zafere erişmesi, muzaffer bir Kilise olması mecburîdir. « **Allah herşeyde her şeydir.** »

Şu halde Kilisenin hudutları, ne zaman, ne mekân ve ne de fiiliyatla tespit olunabilir. Kilisenin derinlikleri zaten tespit edilmemişti ; Fakat bu cihet Kiliseyi görünmez hale koymaz. Kilisenin yeryüzünde yanaşılabilen şekli yoktur ve yahut yalnız dünya fevkindedir, mânasına da gelmez. Çünkü o zaman bu onun ademimevcudiyetine delâlet edecekti. Bizim için Kilisenin

mevcudiyeti saklı ise de, yeryüzünde Kilise açık ve aşikârdır. Bizim tecrübemize uygun ve tamdır. Zaman ve mekânda hududu vardır. Kilisenin görünmez hayatı, imanın hayatı, dünyevî hayatın müşahhas şekillerile çözülmez derecede bağlıdır. O, görünmez, fakat görünürde mevcut olup, onunla birlikte sembolü meydana getirir. Sembol kelimesi bu dünyaya ait olan, onunla çok bağlı, fakat muhteviyatı asırlardan evvel mevcut olan demektir.

Kilise, gökle yer arasında bir köprü, Allah ile insan, Allah ile yaratığın birleşmesidir. Bu cepheden Kilisenin hayatı semboliktir. Aşikâr noktalarda gizlenmiş sırrî bir hayattır.

Dünya Kilisesi, Kiliseyi hayat gibi içine alır. Fakat bu dünya Kilisesinin, buranın her hakikati gibi, zaman ile mekânda hududu vardır. Yalnız bir cemiyet değil, bu cemiyetten çok daha geniş bir şeydir. Fakat tam olarak, hususî karakteri, hususî kanunları, hususî hudutları olan bir cemiyet gibi mevcuttur.

Kilisenin bizim için, ve içimizde, bizim kısa mevcudiyetimizde bir tarihi vardır ve bu da dünyada mevcut her şey gibi, tarihte kalır. Demek ki : Ebedî ve tahrip edilmez Kilisenin ilâhî mevcudiyeti bu dünyanın hayatında bir tarihî gösteriş gibi gözükür. Demek oluyor ki, Kilisenin tarih için bir başlangıcı vardır. Kilisenin temeli Rabb'imiz İyşa tarafından atıldı. Havarî Petrus diyor ki : « **Var olan Allah'ın Oğlu İyşa sensin.** » Bu âyete göre Kilisenin temeltaşı İyşa'dır. Temelini bizzat kendisi kurmuştur. İyşa dirildikten sonra, Kiliseyi dünyaya tanıtmak için, Havarîlerini her tarafa yolladı. İncil'deki Kilisenin başlangıcı, Aziz Ruhun Havarîlere gönderildiği günden itibaren. İşte o zaman Petrus'un ağzından, Havarîlerin insanlara hitaben yayınladıkları ilk davetiyeyi, dinliyoruz :

« **Tövbe edin, her biriniz Rabb'imiz İyşa ismine ve günahlarınızın affedilmesi için vaftiz olun ve Ruhulkudüs'ün ihsanlarını alacaksınız.** » (1) « **O gün onlara üç bin kadar can katıldı.** » (2)

İşte o zaman Yeni Ahd'in temeli kondu.

(Paris Rus Orthodox Theoloji Enstitüsü azalarından Gurgakof).

(1) İncil : Havarîlerin Yaptıkları Kitabı II : 38.

(2) İncil : Havarîlerin Yaptıkları Kitabı II : 41.

İNSANLIK BAKIMINDAN KİLİSENİN KIYMETİ

Ve SOSYAL KUDRETİ

Hristiyanlık dünyada görülelidenberi, Onun iç ve dış âlemdede mutlak hakimiyeti için lâzım olan zamanın küçük bir kısmına tekabül eden, bin dokuz yüz küsûr sene gibi kısa bir müddet geçti.

Hristiyan dini, bütün insanlığın Roma İmparatorluğunun tahakkümü altında ezildiği, Yunan fikir medeniyetinden ilham aldığı ve aynı zamanda da tam bir ahlâkî sükût tablosu izhar ettiği bir devrede, ortaya çıktı.

Böyle bir durumun ortasında : « **Allah Ruhtur ve ona ibadet ve kulluk edenlerin ruh ve hakikatte küllük etmeleri lâzımdır.** » (1) Ve « **Size, birbirinizi sevmeniz için yeni talimat ve yeni bir emir veriyorum.** » (2) gibi, umdeler ilân etmek kolay değildi. Bu umdeler ise Hristiyanlığın anaprensiplerini teşkil etmektedir. O devirde hâkim olan vaziyet karşısında, Ruh ve Sevgi dini olan Hristiyanlığın sulhçu inkilâp sancağı bu yolda kaldırıldı.

Filhakika Hristiyanlığın ilk görünüşü, yayılışı, vicdanlara nüfuz ve tahakkümü ve nihaî galebesi işte bu iki prensibe dayanıyordu. Hristiyan dininin bu düsturları, aynı zamanda, onun kütleye değil, fertlere hitap ettiğini, mevcut sosyal kurumlara değil, fakat tek cepheli vicdanlara, fikir ve ilham sistemlerine değil, her ferdin mantık ve kalbine hitap ettiğini, göstermektedir.

Bir din olarak, Hristiyanlık sübjektif değil, objektif bir din halinde meydana çıkmıştır. Böylelikle de yalnız fert tabiatının şahsî objesi oldu. Hristiyan dininin Allahı, o zamana kadar görünen dinlerin Tanrıları gibi, insan ellerinin imal etmiş olduğu muazzam ve zengin mabetler içinde değil, her bir insanın kendi kalbindeki derunî mabedinde bulunuyordu. « **Zira bizler, yaşayan Allah'ın mabediyiz.** » (3) « **Ve Allah'ın ruhu içimizde kaimdir.** » (4) diyen, Havarî Pavlos'un sözleri bunu açıklamaktadır.

(1) Yuhanna İncili IV : 24.

(2) Yuhanna İncili XIII : 34.

(3) Havarî Pavlos'un Korintos'lulara Mek. B. VI : 16.

(4) Havarî Pavlos'un Korintos'lulara Mek. A. III : 17.

Allah'ın bu kanunu şu veya bu Peygamber veya rahip tarafından tanzim edilmiş bir kodeks'te yazılı değildi. Hattâ Musevî dininin ve Musevî milletin büyük inkilâpçısına verilen mermer levhalarda da münhasıran muhtevi değildi. Bu kanun her insanın erişilmez kudsî derinliklerine gömülmüş ve oradan sarıh bölümlerine göre, kalpte ve akılda gizlice saklanan, ibadet edilen, tapınılan Ruh ve sevgi Allah'ına karşı daimî bir ibadet ve âyin hayatı olması lâzımgelen ve yeni dinin mürşitlerine feyiz veren « **canlı levhalarda** » (1) yazılı bulunuyordu.

Hristiyan dini böyle saf bir objektif karakter kazandığından dolayı, Onun Büyük Kurucusu, şahsî kıymeti hiçe sayan ve kütlelerin haiz oldukları ehemmiyet üzerinde ısrar eden bütün eski ve yeni felsefî ve sosyal sistemlerin tam aksine olarak, her bir insan ruhunun kıymetini mutlak surette tayin etti. (2)

Hristiyanlık, ahlâk bakımından, her bir insan hayatının düzene konmasını, idaresini ve insanın tenvirini üzerine almış ve başlangıcından itibaren, sosyal kütlenin bir parçası olarak değil, sosyal kütleyi teşkil eden bir eleman halinde, yalnız ve mutlak olarak onunla ilgilenmiştir.

Hristiyanlığın gayesi, zamanına kadar hiçbir dinin düşünemediği veya izaha muvaffak olamadığı şeyleri başarmak suretile, her bir insanın şahsî hayatını yükseltmek, onu yüksek, kudsî, son derece dinî ve ahlâkî bir tezahür şeklinde meydana koymaktır. Hristiyanlık tarafından hedef tutulan ve Allah'ın « Ruh ve Sevgi » timsalî şeklinde mutlak olarak idare ettiği, insan hayatının işlemesi ve fert hayatının tanzimi ve bunların neticesi olarak da sosyal hayatın yükselmesi ve değişmesi gayeleridir.

Böylece Hristiyanlık, bu bakımdan ilk başta ferdî bir karaktere sahip iken, fertler yolu ile sosyal hayata icra ettiği tabii tesirlerden dolayı, aynı zamanda sosyal bir karakter kazanmış ve Fransız Chastel ile Alman rahiplerinden Harnack ve Troeltsch'in de (3) gayet doğru olarak işaret ettikleri gibi, fert ve cemiyet hayatının bir nâzımı olmuştur.

(1) Havarî Pavlos'un Korintos'lulara Mek. B. III : 3.

(2) « Zira bütün dünyayı kazanıp da ruhunu zayı eden bir adama bu ne fayda temin edecektir ! Veya insan ruhuna karşılık olarak ne verebilir ! » İncil. Matta XVI/26.

(3) E. Chastel, *Etudes Historiques sur l'Influence de la Charité durant les premiers siècles chretiens*. Paris 1853.

A. Harnack, *Mission und Austreibung des Christentums in des ersten drei jahrhundertern*, Leipzig 1906. ve *Das Wesen des Christentums*, Leipzig 1908. E. Troeltsch, *die Sozialehren der Kirchen und Gruppe*. Tübingen 1912.

Hristiyan Dininin biricik ve en ziyade itimada şayan mümessili olan Kilise, cemiyette İncil'in prensiplerini yaymağı ve bunlar vasıtasile sosyal hayatı tanzim etmeyi kendisine hususî bir vazife ve bir hedef ittihaz etmiştir. Fakat Hristiyanlığın gerek ferdî ve gerekse sosyal hayat için tamamen reformer ve Havarî Pavlos'un dediğı gibi, « **Ben yaşamıyorum, fakat bende İyşa yaşıyor.** » (1) şeklinde olması lâzımgelen böyle bir tesiri ne dereceye kadar kuvveden fiile çıkardığını aşağıda biraz araştıralım.

Hakikat şudur ki, Hristiyanlık fert vicdanının tam bir reformunu istemiş ve bunu da başarmıştır. Bu ferdî reform da, insanlık cemiyetinde aynı neticeleri meydana getirmiştir. İyşa, ilân ettiği prensiplere, müritlerinden, mutlak bir itaat talep etti. Zira yalnız itaat vasıtasile hakikî bir reform meydana gelebilir, olayların inkişafına iştiraki temin hakkını, itaat kazandırabilirdi. (2) İncil hakikatlerinin direkt ve mutlak surette benimsenmesi, âtinin hakikî Hristiyanı için bir « *conditio sine que non* » idi. Hiç kimse de, Hristiyanlığın ahlâkî ideallerine mutlak olarak itaat etmediğı taktirde, hakkile Hristiyan ismini taşıdığını iddia edemezdi. Havarî Yuhanna, İyşa'nın bu talebini şu şekilde izah eder: « **Dünya, benim müritlerim olduğunuzu, birbirinizi sevmenizden anlayacaktır.** » (3) İpsen ise, « Galileli İmparator » adlı dramında, Hristiyanlığın bu talebinin ve insan vicdanında bu prensiplere boyun eğme hususunda vuku'bulan çarpışmayı tasvir etmektedir.

Şu halde, hepsinin temeli ve desteğı, Allah'a ve hemcinsine karşı sevgi olan, Hristiyanlığın ahlâkî prensiplerine tam bir itaat gerektir. İyşa'nın ilk talebeleri itaat ettiler ve « **Her şeyi terk ve Onu takip ettiler,** » (4) Hristiyanlığın büyük temel direğı ve hocası olan Havarî Pavlos, diğer Havarîler gibi mutlak bir nefis feragatile ve kutsî bir coşkunlukla taşmış bir halde, o zaman malûm olan dünya'nın dört bucağını dolaşp, Ruh ve Sevgi İncilini bütün milletlere yayıyordu.

(1) Galatyalılara Mektup, II : 20.

(2) « *Bir kimse sudan ve ruhtan doğmadıkça, Allah'ın melekûtuna giremez.* » Yuhanna İncili III : 5. « *Benimle beraber olmayan bana muhaliftir ve benimle beraber toplamayan dağıtır.* » Matta XII : 30.

(3) « *Eğer bir kimse beni severse, sözümü tutacak ve Babam onu sevecektir...* » « *Beni sevmeyen sözlerimi tutmaz.* » « *Eğer biri, Allah'ı seviyorum der de, kardeşine kin beslerse yalancıdır.* » Yuhanna İnc. III : 35, XIV : 23, Yuhannanın I. Mek. IV : 20.

(4) Lukas İncili, V : 11.

O devrin ahlâkî durumunu ve insan hayatının kıymetini bilen ilim erbabı, Hristiyanlığın karşılaştığı zorluklara ve geçirdiği mücadelelere rağmen, « **karanlık ve ölüm gölgesinde oturanlar** » (1) için hakikî bir irşad teşkil ettiğini kolayca kavrarlar.

İşte Hristiyanlık fertlere bu şekilde yayıldı, Onikiler yetmiş oldu, (2) onlar da beşyüz, (3) beşyüzler üçbin, üçbinler ise yüzbinleri ve milyonları teşkil ettiler ve böylece fertlerin hakikate dönmelerile, Hristiyanlıktan önceki cemiyetle hiçbir benzer tarafı olmayan, yenidoğuş sırrına mazhar olan Hristiyan cemiyeti meydana geldi. Zira fertlerin ve cemiyetin vicdanında husule gelen değişiklikle, O, yepyeni bir şekil ve cephe gösteriyordu.

Fakat Kilisenin gayet büyük olan ödevini, insan cemiyetindeki sosyal Hristiyan tesirlerini lâyikile anlamak için, tetkiklerimizi biraz daha derinlestirelim.

Hristiyanlık hakikatlerinin fertlerde dalbudak salması cemiyette mutlak olarak birbirine karşı sevgi prensibine ve bu prensipten neş'et eden fertler arasında mutlak müsavat fikrine dayanan, yeni bir sınıfın meydana çıkmasına sebep oldu. Bu müsavatın tutunması rahatça ve ayrı bir gayret sarfedilmeden ve daha mühimmi zor ve cebir kullanılmadan, billhassa şu dört, **dini, siyasî, millî ve sosyal** reformları mucip oldu:

Hristiyanlık bir Ruh ve Sevgi dini olduğu için de umumî ve âlemşumul bir karaktere sahipti. Hristiyanlar, Allah'ı : « **Güneşini kötülerin ve iyilerin üzerine doğduran** » (4) ve « **Salihlerle fasıklar üzerine yağmur yağdıran** » (5) bir Allah diye kavramışlardı. O bütün insanların Pederidir ve « **Bütün insanların kurtulmasını ve hakikati görerek doğru yola girmelerini ister** » (6). Ne musevî ümmetinin hudutları içinde sınırlanmış ne de putperest mabedinin avlusu içinde mahfuzdur. Herkes, Hristiyan olmıyanlar dahi, gerçi Allah'ın inayetine daha mazhar olmıyan fakat Hristiyanlığın yeni sevgi kanunu ile, tevdi edilen haklardan istifade etmek hakkını haiz, Allah'ın evlâtlarıdır.

Bu noktadan Hristiyanlık bambaşka bir manzara arzeder. O zamana kadar bütün dinî sistemler, hattâ hepsinden üstün olan Museviliğin de bir istisna teşkil etmemesi şartile, ilk başta çizilen ve tahdit edilmiş olan hudutları içinde sıkıca mahfuz kal-

(1) Matta İncili IV : 16.

(2) Lukas İncili X : 17.

(3) Havarî Pavlos'un Korintoslulara I. Mek. XV : 6.

(4) Matta İncili, V : 45.

(5) Matta İncili, V : 46.

(6) Havarî Pavlos'un Timoteos'a I. Mektubu, II : 4.

makta ve kendilerine aid olmayan insanlar için hiçbir ilgi göstermemekte idiler. Binaenaleyh insan neslinin dinî bakımdan, gözdeleler ve gözde olmıyanlar diye, ikiye ayıran araduvar yıkılmalıydı. Yeni doğan Beni İsrail Kırılının ilk tebliğini : « **Ve yüzünde sulh ve insanlara selâmet...** » (1) müjdesi teşkil ediyordu. Hristiyanlık, ilk devresinde, asla zora başvurmada, dinî müsavata ilân ve tesis ederek, bu dinî müsavata insanlar arasında daimî bir surette tutundurdu ve kökleştirdi.

Hristiyanlık tarafından ilân edilen müsavat, dinî kanaatlerle asla tahdit edilmiyordu. Devrin cihangiri olan Roma İmparatorluğu, Hristiyanlığın bu müsavat mührabını hor görmemeğe, mecbur oldu, kendi vatandaşlarının imtiyazlarını ve devletin ihtisamını feda etmeye, başladı. Romalı vatandaşlar, Hristiyan olunca, Roma Hukukunun, diğer Roma İmparatorluğu teb'asına karşı, bahşettiği mümtaz mevkie tamamen lâkayit kalıyorlardı. **Ve Havarî Pavlos : «Ne Yunanlı, ne Yahudi, ne kul, ne de azatlı, ne erkek, ne de kadın vardır, siz hepiniz Mesih İysa'da birsiniz. »** (2) umdesini bütün insanlığa haykırıyordu. Burada Romalıların zikredilmemesi, yalnız âlimane bir ileriye görüş olarak vasıflandırılabilir. Böylece zorla kabul ettirilmeyen, hattâ Hristiyan dinince direkt olarak hedef tutulmayan, şahsî reform ile şahsın, derununa yeni bir vicdan yerleştiriliyor ve cemiyette de yeni bir reform vuku'buluyordu. Çünkü Hristiyanlığa dahil olan şahıs Yunanlı, Romalı ve Musevi olmaktan çıkıyordu.

Roma dünya imparatorluğunun hudutları o zamanki bilinen dünyanın hemen hemen her tarafına teşmil edilmişti. Bu hudutlar içinde ilân olunan müsavat aynı zamanda ırkçı bir karakteri de taşıyordu. Zira bir Romalı, Hristiyan olduktan sonra, kendisini Romalı olmayanlara karşı üstün görmekten sarfınazar ettiği gibi, aynı şekilde de Allah'tan inayet, hak ve imtiyazlarını talep eden Beni İsrail gibi, türlü kabile ve milletlerin azaları da artık bunların silindiğini kabul ediyorlar ve birbirlerine karşı münasebetlerinde daima sevgi ve kardeşlik hâkim oluyordu. Hiçbir millet, hattâ ecdattan kalma dinî ünvanlara malik Beni İsrail kavmi bile, Hristiyanlık dini ve ideolojisi hudutları içinde, mümtaz bir mevki talep etmeğe cesaret gösteremezdi. Çeşitli kabile ve milletleri müsavi kılmayı, Hristiyanlık kendisine bir program edinmemişti. Fakat, bir takım haricî tesirler tahtında yerleşmiş olan millî farkların bâki kalmasından büsbütün ayrı olarak, Hristiyanlık ideolojisinin hâkimiyeti neticesinde, bu müsavat insanlığın vicdanına girmiş ve orada yerleşmişti.

(1) Lukas İncili, II : 14.

(2) Havarî Pavlos'un Galatyalılara Mektubu, III : 28.

Binaenaleyh Hristiyanlık prensiplerinin tutunması ve Sevgi Kanununun hâkimiyeti, mevcut sosyal şartların değişmesine sebep olarak sosyal sınıfların müsavattını intaç etti. Bu reform, Hristiyanlık ideolojisinin bir hedefi değil, fakat bir neticesi olarak tavsif edilmelidir.

Sevgi Kanununun tatbiki ile, kadının insan olarak kıymeti tanındı, efendi ve köle arasındaki mesafe yok edildi, cemiyet sınıflarının her türlü ihtiyaçlarına kıymet ve ehemmiyet verildi, tedavisi iktiza eden ahlâkî, ferdî ve aynı zamanda sosyal bir zaruret olarak görülen hususların düzene konmasına çalışıldı. Ailenin, yaşama seviyesi yükseldi ; Fertlerin ve halkın ve umumiyetle milletlerin ahlâka kavuşması sağlandı. Havarî Pavlos, Hristiyanlıkla, « **Saygısızlığı, fıskı ve dünyevî arzuları inkâr edip, şimdiki dünyada ağırbaşlı, salâh ve takva içinde yaşamak için, Allah'ın inayeti, bütün insanlara kurtuluş getirerek, izhar olundu.** » diye haklı olarak iddia etmektedir. (1)

Yeni prensiplerin tutunması ve bunlar vasıtasile insanların yaşayışında hasıl olan kısmî ve umumî rēformlar, insanlık cemiyetini büsbütün başka bir cephe ile takdim etmeğe başladılar. Havarî Pavlos'un, « **Ne kul, ne de azatlı, ne erkek ne de kadın vardır, zira Mesih İyşa'da siz hepiniz birsiniz.** » vecizesi, (2) ve Efendimizin, « **Acıkmıştım ve beni doyurdunuz, susamıştım ve susuzluğumu giderdiniz, hasta idim ve beni ziyaret ettiniz, hapisanede idim ve beni yokladınız.** » (3) sözleri, cemiyetin tamamen yeni ve orişinal cephe gösterecek bir tarzda inkişafına sebep olan yeni Hristiyanlık ideolojisinin, etraflarında döneceğı iki kutpunu teşkil ettiler.

Kilise rüesasından İskēnderunlu meşhur İğnatios, Cemiyetin Hristiyanlıktan evvelki ve sonraki şekillerini, birkaç kelime ile, şöyle anlatmaktadır : « Dini ayrı olanlara, Allah'ın arzusuna nasıl aykırı hareket ettiklerini ve bize gelen Mesih İyşa'nın inayetini iyice öğretin. Onlar, dul ile yetim veya kederli ile mahkûm, veya azatlı ile köle, ve yahut da aç ile susamışlar hakkında hiçbir alâka göstermezler. » (4)

İlk Hristiyan Cemaati hakkında Havarî Pavlos'un anlattıklarımı da buraya nakletmeyi faydalı bulduk ; Pavlos diyor ki : « **Ve bütün iman edenler bir arada olup her şeyleri müşterekti,**

(1) Havarî Pavlos'un Titus'a Mek. II : 11-12.

(2) Havarî Pavlos'un Galatyalılara Mek. III : 28.

(3) Matta İncili, XXV : 35-36.

(4) İğnatios'un İzmir'lilere Mek., 6.

mallarını ve mülklerini satıp onları her birinin ihtiyaçlarına göre, hepsine dağıtırlardı. Her gün hevesle hep birlikte Mabelede devam edip, evde ekmek bölerek sevinç ve yürek sadeliği ile yemeklerini yerler, Allah'a hamdederek, bütün kavim içinde lûtf bulurlardı. » (1) « İyman edenler cemaatinde tek bir yürek ve tek bir can vardı. Hiç birisi kendi malı olan şeyler için, Bu benimdir, demezdi. Fakat herşey onlarda müşterekti. Havarîler büyük bir kuvvetle Rab İyşa'nın kıyamına şahadet ederler ve hepsinin üzerinde büyük bir lûtfukerem vardı. Çünkü aralarında yoksul bir kimse mevcut değildi. Zira tarlalara yahut evlere sahip olanların hepsi mallarını satıp, satılmış şeylerin bedellerini getirerek Havarîlerin ayaklarının dibine kordardı, her birine ihtiyacına göre dağıtırlardı. Teselli oğlu demek olan Barnabas adında aslen Kıbrıs'lı bir Levilinin bir tarlası olup onu sattı ve parasını getirip Havarîlerin önüne koydu. » (2)

Hristiyan fikirlerinin ilk tatbiki ve Hristiyan tesirleri sayesinde, yeni bir cemiyet hayatı belirdi. Bazı kimseler, hattâ Kautzky (3) bile « Havarîlerin Yaptıkları » Kitabının yukarıda zikredilen kısımlarına ve Hristiyanlık prensiplerinin bazı teferuatına ve bilhassa İncil'in fakirlere gösterdiği teveccühe ve zenginlere karşı istikrahına dayanarak, Hristiyanlığın fakirler ve maznunlar lehine, Roma Devletinde hâkim cemiyet nizamının devrilmesini hedef tutan bir sosyalist veya kommünist sisteminden başka birşey olmadığını, iddiaya kalkıştılar. Fakat arzettiğim gibi, Hristiyanlık bu yolda bir maksat takip etmekten uzaktı. Tabiidir ki, Hristiyanlık, tâbileri arasında fakirlere ve cemiyette ferd olsun, kütle olsun, her türlü cefa çekenlere karşı hudsutsuz sevgi hislerinin uyanmasında alâkadardır ; Bunun ötesinde ise birşey yapmamış ve yapmamaktadır. Zira zenginleri servetlerinden feragate zorlamadığı gibi, fakirler de zenginlerin servetlerini gaspetmek için asla kışkırtılmış değillerdir.

Havarîlerin Yaptıkları Kitabının bize naklettiği ilk Hristiyan cemaatinin kommünistliği, Marx ve Kautsky ve diğer hemfikirlerinin teorileriyle asla alâkadar değil ve olamaz da. Zira Hananya ile Sapphira'nın sebebiyet verdikleri hadiseden de anlaşılacağı veçhile, biri bütün şekillerinde hemcinslerimize karşı sevgi

(1) Havarîlerin Yaptıkları Kitabı, II : 44-47.

(2) Havarîlerin Yaptıkları Kitabı, IV : 32-37. Aynı kitabın VI : 2. kısmında da görüleceği veçhile, Havarîler sosyal yardım için büyük ehemmiyet vermiş ve içlerinden 7 kişiyi bu işe ayırmışlardı.

(3) Geschichte des Sozialismus in Einzeldarstellungen, 1885, Sayfa 11.

tezahürünü bize zarurî kılan Hristiyanlık prensiplerinin, şahsın kendi serbest isteği ile kabûlünden ve tatbikinden hasıl olmuştur. Halbuki öbürü cebrî bir reformla, kabul ettirilenlerin vicdanına yabancı prensipleri zorla kabul ettirmekten başka birşey değildir. Tabii bu prensipler de bu şekilde kabul ettirilince, hakikî bir tesir yapmaları imkânsızlaşır. Zira iyi ve daimî sonuçlar tevhit etmekten uzak kalırlar.

Her ne hal ise, malûm sosyal ufukların genişletilmesi, eski zamanda yabancı ve anlaşılmayan birşeydi. Birçok cemiyet yaralarını ortadan kaldırmak için, hemcinsimize karşı sevgiden harekete geçen alâka, insanların müsavat ve kardeşliği, eski dünyada bilinmiyen şeylerdi. Yunanlılar olsun, Romalılar olsun, hattâ Yahudiler bile, diğer insanlara ve başka milletlerden olan kimselere asla kardeş nazarıle bakmazlardı. Bu sebepten mustarip olanlara karşı vazifelerini doğru dürüst idrak edemiyorlardı. O devirde « hak kuvvetlinin elindedir » düsturu bütün insanların, bütün cemiyetlerin ve bütün milletlerin münasebetlerinde her bakımdan temeli teşkil ediyordu. Plautus'un « Hom homini lupus est » sözleri, Hristiyanlıktan önceki devirlerde yaşayan insanların münasebetlerinde dayandıkları yegâne prensipti.

Eski devirlerde ve eski cemiyetlerin arasında da hayırsever bazı temayüllerin bulunduğunu ispat edecek istisnalar mevcut olduğu muhakkaktır. Sokrat, Platon ve diğer milletlere mensup bazı feylesoflar, sosyal yaşayış şartlarını düzene koymak istemişlerdi. Hattâ Lâtin bilginlerden Çiçeron bu husustaki şahsî kanaatlerini ilân etmişti. Fakat bütün bunlar teori halinde kalmış ve kuvveden fiile, tatbik sahasına çıkmamışlardır. Zira bu prensipler sahiplerinin millî meyilleri yüzünden mahdut bir sahada sıkışıp kalmışlardır. Eski devirlerde Anadolu'da, Roma'da, Yunanistan'da fakir ve düşkünler için müstesna bir faaliyet gösteren bazı mümtaz simalar vardı. Fakat bu yardım sevgi hislerinden gayri sebeplere dayanıyordu. Onun için Hristiyanlığın tâbileri tarafından Hristiyanlık talimatı tatbik edilmeğe ve sosyal hayatın buna muvazi olarak yeni şekli görünmeğe başlayınca, hadisat müteaddit şekilde tezahür eden büyük bir tesir icra etti. Zira o zamanın hâkim ideolojisine göre, böyle hemcinsine karşı yardım ve sevginin tamamile ahlâkî temellere dayandığını ve fertle cemiyetin hakikî reformunu hedef tuttuğunu bir kimsenin tahayyül etmesi, o devir için imkânsız idi.

« Ve Adem oğlu ihtişamı ve bütün meleklerle beraber olduğu halde, geldiğinde muhteşem tahtı üzerine oturacaktır. Bütün milletler Onun önünde toplanacak, O

da, çoban koyunları keçilerden ayırdığı gibi, onları birbirinden ayıracaktır.

O zaman Melik, sağındakilere şöyle diyecektir :

— Ey Babamın sevgilileri, gelin dünya kurulduğundanberi sizin için hazırlanmış olan melekûtu miras alın.

Zira : Acıkmıştım ve beni doyurdunuz,
Susamıştım ve susuzluğumu giderdiniz ;
Yabancı idim ve beni kabul ettiniz,
Çıplaktım ve beni giydirdiniz ;
Hastalandım ve beni ziyaret ettiniz,
Hapisanede idim ve beni yokladınız. »

«Matta İnc. XXV : 31-40. »

Havarîler devrinin bu Hristiyanlık talimatının tesir ve hâkimiyeti daha sonraları da devam etti. Kilisenin birinci devresi, muayyen bir hedef güden bir organizasyon veya bir sosyal sistem şeklinde görünmemektedir. Fakat İyâ ve Havarîler talimatının hakikî bir koruyucusu olarak, bağrındaki müminleri terbiye eden ve çocuklarının İyâ'daki hayatı ile ilgilenen şefkatli bir anne gibi, onların sosyal ve günlük hayatlarının bütün teferruatına kadar nüfuz etmekteydi. Kendilerinden İncil'in ahlâkî prensiplerinin harfiyen tatbikini talep ederek, onları kontrol eder ve böylece Hristiyanı ferdi hayatında ve sosyal görünüşünde, putperesten ayrı bir tarzda yetiştirirdi. Böylece birinci devrinin Kilisesi, bir taraftan vaaz ve eserleriyle, yukarıdaki prensipleri izah ve talim eder, diğer taraftan da Episkopos ve Çobanları ile bu prensiplerin cemiyette sadakatle ve mutlak surette tatbiki için, büsbütün ayrı bir ihtimam ve itina gösterirdi.

Kilise fakir ve betbahtlara karşı, bütün sosyal hayat ihtiyaçlarına da şamil olan, alâkasile yavaş yavaş cemiyetin sayılır ve oldukça kuvvetli bir elemanı haline geldiği gibi, korkunç takiplerin feci devresinde de cemiyette kendine düşen vazifeyi mükemmelen ifa etmiş ve mazlumların dirijanı olmuştur. Hakikaten fakirler ve düşkünlere karşı ilk Hristiyan Kilisesinin himmet ve hizmeti, Kilisenin bu devirdeki geniş ve dallı budaklı faaliyetini teşkil eder.

Havarîlerden sonraki devrin bütün külliyatı fakirlere karşı gösterilen alâka hakkında birçok tembihlerle doludur. Ezcümle Varnavas'ın mektubunda : « Fakirlerden kaçınma, varlıklarını kendine saklama, kardeşlerinle müşterek tut, zira fâni olmayan şeylerde hissedar iseniz fâni olan nesnelere daha fazla hissedar olmanız lâzım gelmez mi ! » dediğini okumaktayız. (1)

(1) Havarîlerin Emirleri Kit. IV : 8. A. Harnack II : 1. Sah. 15.

« Havarîlerin Emirleri » inde de : « Yetim, dul ve her dile-yene yardım edin. » (1) Ve « Rabb'ına kendi mallarından takdim ve teberrülerde bulun ve şayet Umumî Kasaya birşey koyamazsan, hiç olmazsa yabancılarla bir iki veya beş dakika meşgul ol. » (2) denilmektedir.

Laktanyos, kurban kesme ve Allah'a sunulan kurbanlar hakkında Hristiyanlığın noktai nazarını izah ve tefsir ederken, « Açları beslemek, çıplakları giydirmek, kendi evini yabancılara ve sığınacak bir çatısı olmayanlara açık bulundurmak, dul ve yetimlere yardım etmek, esirleri kefaletle kurtarmak, hastaları ziyaret ve tedavi etmek, ölüleri gömmek, işte Allah'ın hakika-tenten memnun olduğu kurbanlar bunlardır. » der. (3)

Diogniton'a yazılan mektup ise, düşkünlere yardım edeni, aşağı yukarı, Allah'ın en yakını mertebesine çıkarmaktadır. Kip-riyanos, « güneşi, yağmuru ve diğer müşterek varlıkları bütün insanlara aynı miktarda dağıtan gökteki Babamızın cömertliğini taklit edelim. » demektedir.

Umumiyetle bu ilk devrede yaşayan Kilise Babalarının eser-leri bu gibi nasihat ve tavsiyelerle doludur. Daha doğrusu bun-lar hemen hemen onların esas mevzularını teşkil eder.

Bu devirde Kilise iki cepheli bir faaliyet arz etmektedir. Bir taraftan Hocaları ile azalarının bu çeşit vazifelerini, hattâ bı-kınlık verecek derecede dahi, ilân etmekten geri kalmadığı gibi, diğer taraftan da kendisi başlı başına bir şahıs ve yavaş yavaş da başlı başına bir organizasyon halinde, bu şekil faaliyetin mü-teşebbisi olmuştu. Kendi din adamlarıyla, her ne şekilde olursa olsun, ihtiyacı olanlara, bunlar Hristiyan olmasa dahi, yardım etmeğe çalışmıştır ki ; Bu faaliyetler Hristiyan adının yükselme-sine ve Hristiyanlık şöhretinin artmasına sebep oluyordu. Bu şe-kilde hayırsever çalışmaları hakkında Kilise Azizlerinden Aris-tidis der ki : « Hristiyanlar, fakirler ve düşkünler uğrunda nefis feragatlerini o dereceye vardiıyorlardı ki, onların kara talihine yardım için ellerinde vasıta bulunmadığı zaman, gayet basit bir çareye başvurarak, iki gün perhiz yapıyorlar ve bu şekilde fa-kirlerin ihtiyaçlarını gidermeğe müktedir oluyorlardı. » Havarî-lerin Emirleri Kitabı da aşağı yukarı aynı şeyi ihtiva ediyordu.

Episkoposların salgın hastalıklar ve takibat gibi umumî âfet-

(1) Havarîlerin Emirleri Kit. II : 35. Migne J. Col. 684.

(2) Havarîlerin Emirleri Kit. II : 36. Migne I. Col. 685.

(3) Lactanius Epitomae Divinarum Institutionum. Migne P. L. Col. 106.

lerde halktan istedikleri yardım, o devirler için hayret verici neticeler veriyordu. Kipriyanos'un Kartacada yaptığı bu şekilde bir daveti yüzbin Sistersius gibi mühim bir meblâğın toplanması ile neticelenmişti.

Roma camiasında, M. S. 250 de, yalnız 1.500 den fazla dul ve yetim, Episkoposun şefkat ve himmeti sayesinde geçinirdi. Dul ve yetimlerin herhangi bir surette yüzüstü bırakılmaları caniyane bir suç sayılırdı.

Erma'nın çobanı, yani Episkoposu da : « Dullara hizmet edin, yetim ve ihtiyacı olanları yoklayın. » demektedir. Aristidis de eserinde : « Dulu hor görmezler ve yetimleri duçar oldukları felâketten kurtarırlar, varlığı olan olmayana düşünmeden verir-di. » diyor.

Dul ve yetimlere karşı Kilisenin ihtimamı ve fakirlerin maddî ve manevî gıdası olan meşhur Sevgi Sofraları, Tertillianus'un da söylediği gibi, (1) Kilisenin bu bapta çalışmasını tamamlıyordu. İlk Hristiyan Kilisesinin fakirlere karşı gösterdiği şefkati, şu aşağıdaki hadiseden de kavrayabiliriz : Roma Komutanı, Roma Kilisesinin Diyakos'u Lavrantios'u nezdine çağırarak, Kilisenin hazinelerini derhal teslim etmesini istemişti. Bunun üzerine Lavrentios Kiliseye giderek, Kilise tarafından maiyetleri temin edilmekte olan fakir, ihtiyar ve hastaları toplayarak, Komutana götürmüştü ve : « İşte hazinelerimiz bunlardır. Bunları Roma uğruna, imparatorun ve şahsın için kullan ve sarfet » demiştir.

Fakat fakirlerden mada, hastalar da Kiliseyi bilhassa meşgul ediyordu. Hristiyanlar, başlarında Kilisenin büyükleri ve Episkoposlar olduğu halde, hastalara yalnız normal ve iyi zamanlarda değil, salgınlarda da yüksek bir nefis feragatile bakıyor ve bu yüzden hastalandıkları zaman memnun oluyorlardı.

İşkenderiyede zuhur eden bir Veba salgınında, putperestlerin hemcinslerine gösterdikleri hissizliğe mukabil Hristiyanların nefis feragatile dolu hattihareketini İskenderiyeli Dionis Evsevios bize naklettiği gibi, Aziz Kiprianos'un ölümünden az evvel

(1) Tertillianus tarafından Hristiyanların Sevgi Sofralarının tarifi fevkalâdedir. Bundan bu sofralar hakkında malûmat edinmiş oluyoruz. Bu zat diyor ki : « Bu sofralar sayesinde fakirlerimizin karnını doyuruyoruz. Bu yardımı sizin gibi yapmıyoruz. Çünkü siz yaptığımız yardımı bir sürü küfürlerle fakirlere ödetirsiniz. Biz ise, fakir oldukları için Allah nezdinde ayrı ve üstün bir mevkileri olan ve bu yüzden teveccühe lâyık oldukları için onları koruyoruz. Sevgi Sofralarımızda hiçbir kötülük ve lâübalilik göze çarpmaz. Dua ettikten sonra sofraya oturur ve ancak açlığımızı giderecek kadar yeriz. » Migne P. L. Col. 538.

Kartacada zuhur eden Veba âfeti hakkında da, diakos Pontios aynı tabloyu çizmektedir. (1)

Esirler ve mecburî hizmetlerde çalışanlar için ilk Hristiyan Kilisesinin gösterdiği alâka, hem'asır yazarların bildirdiğine göre, aynı şekilde candan ve müessirdi. Kilise organize edilmiş bir bütün halinde ve gücü yettiği kadar, bu nev'i ihtiyaçların tatmininde, ya esirleri fidye ile kurtarmak veya hiç olmazsa hayat şartlarının islâhı ile alâkadar olmaktan geri kalmıyordu. Havarî Pavlos, Yahudilere Mektubunda, (2) esirlere karşı gösterilen sempatiyi övmektedir. Esirlere karşı gösterilen bu yakın alâka, İğnatios tarafından da methedilmektedir. (3) Aristidis meşhur Müdafaaanamesinde : « Hristiyanlar kendi aralarından birinin, Mesih İysa adına, yakalandığını veya takip edildiğini haber alınca, vaziyetine ortak olurlar ve mümkünse onu kurtarırlar. » diyor. (4)

Havarîlerin Emirleri Kitabında da : « Şayet biriniz, kendi hayatı pahasına dâhi olsa, hapiste bulunan Azizleri kurtarırsa, kim olursa olsun, İysa'nın arkadaşıdır, bu hareketi mübarek olsun » (5) ve keza « Müminlerden günlük helâl kazançlarile... Azizlerin fidye ile satın alınmasını temin edenler, kölelerle esirleri, hapistekileri ve İysa uğrunda zalimler tarafından düelloya veya ölüme mahkûm olanları kurtaranlar dahi İysa'nın arkadaşlarıdır. » (6) diye yazılıdır.

Romalı Klimis diyor ki : « Birçokları... Başkalarını kurtarmak için kendilerini zincire vurdururlar, diğerleri ise, kendilerini köle yaparak aldıkları diyet ile başkalarını kurtardılar. » (7) Büyük Origen, çok defa kendi hayatını tehlikeye koyarak, hapisede olan Hristiyanları ziyaretinde, tok sözlülüğü ve cesareti ve ölüme götürülen Azizlere karşı göstermiş olduğu candan alâkadan dolayı, muassırları tarafından takdir edilmektedir. (8) Havarîlerin Emirleri Kitabında diyor ki : « Şayet bir kardeşiniz dinsizler tarafından, İysa uğrunda ve yahut da Allah'ına olan imanından dolayı, vahşi hayvanlarla çarpışmağa veya ocaklarda çalışmağa ve yahut da herhangi bir ağır hapse mahkûm edilirse,

(1) Pontii Vita S. Kypriani C. IX ; Migne P. L. 3 Col. 1548.

(2) Havarî Pavlos'un İbranilere Mek. Kit. X : 34.

(3) İğnatios'un İzmir'lilere Mek. 6.

(4) Aristidis'in Müdafaaanamesi 15. R. Seeberg Sah. 58.

(5) Havarîlerin Emirleri Kitabı V : 1. Migne I, Col. 829.

(6) Havarîlerin Emirleri Kitabı IV : 9. Migne I. Col. 821.

(7) Klimis'in Korintos'lulara Mek. 55. Migne I, Col. 821.

(8) Evsevios'un Kilise Tarihi VI : 3-5.

onu teslim etmeyin, fakat kendi kazancınızdan hem onun maaşını temin edin, hem de onu rahat bırakmaları için askerlere birşey verin ki, sizin elinizden gelebilen birşey için Aziz kardeşiniz sıkıntı çekip üzülmesin. » (1)

Kilisenin en eski ve en büyük tarihçisi olan Kayserli Evsevios : « Hapisanelerde cefa çekenlere ve açlıktan ölenlere kimse- nin yemek vermemesini veya herhangi bir yardımda bulunmamasını ve hattâ kimsenin kimseye yardım etmemesini, Likinius emretmiş ve hattâ bu yolda bir de kanun yapmıştı, » diyor.

Kilisenin fakir ve hastalara yardım işinde bu tarzda çalışmasından zengin sınıfı ile mücadele ettiği ve fakirlere hususî bir teveccüh gösterdiği neticesi çıkarılmasın. Zira Kilise, Hristiyanlık görüş ve prensiplerinin tutunmasından ve tatbikinden başka, bir gaye takip etmiyordu. Onun için de zenginliği bu kadar teşvik eden Kilise Babaları, fakirlerin zenginlere karşı gösterebilecekleri herhangi bir isyankâr temayülleri veya zenginler tarafından beslenmeyi bekliyerek, gösterebilecekleri herhangi bir tembelliği tel'in ediyorlar. Meselâ Laktaniös, bugün kommünist olarak vasıflandırabileceğimiz, Platon'un zenginlik ve kadınlar hakkındaki fikirlerine karşı galeyana gelerek, zenginlik hiçbir zaman tembel ve mürtekipler için ziyan edilmemeli ve yalnız ihtiyacı olan kimseler için sarfedilmelidir. » demektedir. (2)

İskenderiyeli Klimis ise, zenginliğin ve bunun doğru yolda kullanılmasından elde edilen faydaların pekçok kıymeti haiz olduğunu müdafaa etmektedir. Havarîlerin Emirleri Kitabında bu hususta kaydedilen fikirler gayet karakteristiktir : « Senden her dileylene ver ve verdiğini geri isteme ; Zira semavattaki Babamız herkese kendi varlıklarından verecektir. Emre göre, verebilen ne mutlu ! Zira o günahsızdır. Alan ve gaspedene ise ne yazık ! Zira ihtiyacı olduğu için aldıysa suçsuzdur ; Fakat ihtiyacı olmadan alan, ne kadar ve niçin aldığına ve bütün yaptıklarına dair hesap verecek ve son meteliğine kadar hepsinin kefarecini ödemedikçe asla kurtulamıyacaktır. » denilmektedir. (3)

Kilise, esirler meselesinde de aynı taktiği kullandı. İysa ve Havarîler gibi, birinci devrenin Kilisesi, ne köleliğin lehinde bulundu, ne de onun lağvedilmesini emretti ; Ancak efendilerin kölelerine karşı Sevgi Kanununa mutlak bir surette uyabilecek bir tarzda muamele etmelerini, yani efendilerin hislerini değiştirmeyi vazife bildi. Bu sayede köle, **İysa'da sevgili bir kardeş**

(1) Havarîlerin Emirleri Kit., V : 1. Migne I. Col. 828.

(2) Kilise tarihçesi Evsevios'un Tarihi X : 8-11 Schwartz Sah. 397.

(3) Havarîlerin Emirleri Kitabı I : 5. Texte und Untersuchungen 78.

haline kondu. Şayet bunun sonucu olarak kölelik lağvedilmişse, bu nokta Hristiyanlık için bir kazanç ve bir mediidir. Yok eğer Sevgi Kanunu tatbik edilmediği için kölelik bâki kalmakta devam etmişse, bundan hiçbir surette Hristiyanlık ve Kilise mes'ul tutulamaz. Zira Hristiyanlık hiçbir zaman programına köleliğin lağvini dahil etmemiştir. İşte Havarî Pavlos'un Filimon'a gönderdiği küçük bir mektup bu tezi açıklamaktadır. Aristidis Müdafanamesinde, esirler ve bunlara karşı Hristiyanların tavır ve hareketi için şöyle demektedir : « Onlara karşı besledikleri sevgiden dolayı, erkek ve kadın köleleri ve varsa çocuklarını Hristiyan olmaları için teşvik etmekte ve sonra da hiçbir ayrılık gözetmeden onları kardeş saymaktadırlar. » (1) Fakat köleler de, Hristiyanlığın kendi lehlerine olan prensiplerinden cesaret alıp, buldukları kötü durumdan kurtulmak için, harekete geçmiş değillerdir. Zira bu prensiplerin, yani Hristiyan talimatının zorla tatbikine kalkışmak, bizzat Allah tarafından konmuş olan ananizama aykırı idi. İskenderunlu İgnatios'un İzmir'li Polikarp'os'a mektubu da aynı fikri desteklemektedir : « Köleleri böbürlendirme, onlar artık Allah tarafından daha geniş bir hürriyete mazhar olabilmeleri için, Onun şöhretini yüceltmeye çalışsınlar. » Keza Havarî Pavlos'un (2) ve diğer Havarîlerin talimatında da, « Kölelerin efendilerine, korku ve mahçubiyetle tâbi olmaları, » sarahaten emrolunmaktadır. (3)

Misafirperverlikte de Kilisenin ayrı bir meşguliyet sahası olarak çalıştığına şahit oluyoruz. Bir taraftan Hristiyanlara, kendilerine has olan kardeş sevgisi ile, yabancı kardeşleriyle meşgul olmaları tavsiye edilirken, Kilise de cemiyetin organize edilmiş bir müessesesi halinde, yabancılara karşı misafirperverlik vazifesini, böyle hareketlerin o zamanki dünyanın bulunduğu karışık durumdan dolayı yabancı olduğu bir devirde ve otelciliğin bugünkü manasile mevcut olmadığı bir zamanda, büyük bir şefkat ve nefis feragatle ifa ediyordu.

Tertillianus, Kilise birliğinin emarelerini şu yolda anlatmaktadır : « Onların hepsi bir Kilise, yani bir topluluk teşkil ederler. Kiliselerin birliği de sulhçuluk ve kardeşlik duygularına müracaat ve misafirperverlikle kendini belli eder. » (4) Erma Episkoposu, « Allah'ın kullarını misafir edin, zira misafirsever-

(1) Seeberg Edit. Sayfa 57.

(2) Havarî Pavlos'un Korintoslulara I. Mek. VII : 20.

(3) Havarîlerin Emirleri Kit. IV : 11. Texte Unters II : 1. Sah. 16.

(4) De Praescriptionibus Migne P. L. 2. Col. 37.

likte ihsan edebilme zevki vardır. » diyor. (1) Aristidis Müdafaa-
faanamesinde : « Yabancı görünce evlerine alırlar ve sahici kar-
deş görmüş gibi sevinirler. » diyor. (2) Korintos'un Hristiyan
Cemaati, yabancılara gösterdiği yüksek misafirperverliğinden
dolayı, Romalı Klimentis tarafından takdir edilmektedir. Kli-
mentis diyor ki : « Sizin memlekete ayak basanlardan... Misafir-
perverlik hislerinizin yüceliğini teslim etmeyen oldu mu ! » (3)
Kayserli tarihçi Evesevios, Meliton'un yazdığı eserlerin cedveli-
ni verirken, onun misafirperverlik hakkında da bir kitap yazmış
olduğunu, ilâve etmektedir.

Kilise, işsiz kardeşlerini de düşünmüştür. İşsizlere lâyiki
veçhile yardım edilirdi. Bundan Kilisenin tembellelere yardım et-
tiği ve bu gibileri koruduğu mânası çıkarılmasın. Zaten Havarî
Pavlos bu bapta : « **Çalışmayan yemesin.** » diye sarîh bir emir
vermişti. (4) Kilise sadece vazifesini hakikî işsizlere hasrederdi.
Hastalıktan dolayı çalışamayanlara yardımda bulunurdu. Esa-
sen Hristiyanlar çalışkandı, tembellerden ve başkalarının sırtın-
dan geçinenlerden nefret ederlerdi. (5) Tembelliginden dolayı
işsiz kalanlara gösterdiği sert muameleye mukabil, ilk zaman-
ların Kilisesi, hakikî işsizler problemini büyük bir ciddiyet ve
şefkatle ele almıştı. Bu konuda Klimentis'in Yakub'a yolladığı
mektubun 8. bölümünde : « Yiyecekleri büyük bir sevinçle da-
ğıtırlar... Ve aralarındaki işsizlere ihtiyaçları olan yiyeceği ve-
rebilmek için kendilerine göre birer iş ihdas ederler... Böylece
işsizlere — tembellelere değil — yardım ederlerdi. » diye yazılı-
dır. (6)

Son olarak da, ilk devirlerde yaşayan Hristiyanların son de-
rece önem verdiği, ölü gömme meselesini ele alalım : İlk Hristi-
yan Kilisesinin mukaddes bir meşguliyetini de bu iş teşkil edi-
yordu. Bu konuda Evsevios'tan İzmir'li Polikarpos'un nasıl şe-

(1) Havarî Pavlos'un Romalılara Mek. XII : 13. İbrani. VI : 10.

(2) IX. Migne I. Col. 45.

(3) Havarî Pavlos'un Korintos'lulara I. Mektubu. Migne I. Col. 209.

(4) Havarî Pavlos'un Selâniklilere II. Mek. III : 10.

(5) Havarîlerin Emirleri Kitabında bulunan şu parça çok enteresan-
dır : « Allah'ın adını verip gelen herkesi kabul edin, onu sınavın ve yar-
dım edin. Yanınızda 2 - 3 günden fazla alıkoymayın. Sizinle kalmak isti-
yorsa ona münasip bir iş bulun. Çalışmak istemiyorsa dolandırıcıdır, böy-
lelerinden sakının. »

« Havar. Emirleri XII : 1-5 Texte II : 1. »

(6) Migne 2 Col. 44.

hit edildiğini öğreniyoruz. Evsevios diyor ki : « Ve Yüzbaşı, Yahudilerin ayak dirediğini görünce, onu ortaya koydu ve âdetleri veçhile yaktı ve sonra biz onun kıymetli ve som altından daha zikıymet olan kemiklerini topladık ve daimî istirahatgâhına tevdi ettik. (1) Fransa ve Viyana'da yaşayan Hristiyanları da ölülerini gömmek işi son derece uğraştırırdı. Onlar açıkta bekletilen ölülerini gömmek için başvurdukları her çarenin ve bu arada rüşvetin de semeresiz kaldığını, şu yolda anlatmaktadırlar : « Ölülerimizi gömmek bizim için yeni bir meşguliyet haline gelmişti. Cemaatimiz arasında ise, Azizlerin vücutlarını gömemediğimizden dolayı, matem tutuluyordu. Zira bize ne gecenin karanlığı, ne para, ne rüşvet yardım ediyor ne de yalvarmalar onları fikirlerinden vazgeçiriyordu. Zira, sanki büyük birşey kazanacaklarmış gibi onların gömülmemesine, dört gözle dikkat ediyorlardı. » (2)

Aristidis de Müdafaanamesinde : « Şayet aralarından biri bu dünyadan geçerse, onu bir diğeri görünce derhal, kudretine göre, gömülmesini kendi üzerine alıyordu. » diyor (3)

Hattâ Hristiyanların ölülerine karşı gösterdiği bu saygı Julius'un kıskançlığını mucip oldu ; Teb'asını, ölüleri gömme hususunda, Hristiyanları taklide sevketti.

Fakat bu teferruattan mada müteaddit Hristiyan cemaatlerinde bu şekilde tezahür eden sevgi bağları hiçbir engel tanımıyor ve mesafe bu hayırhah çalışmalara engel olabilecek bir mefhum olmaktan uzak kalıyordu. Zira uzak ve yakın bütün cemaat ve Kiliseler, mevzii faaliyetlerinden mada, uzaktaki kardeş Kiliselere herhangi bir tehlike anında yardım eli uzatmağı kendilerine kutsî bir vazife biliyorlardı. Zira bütün Hristiyanları birleştiren ve onları içine alan sevgi rabıtası bir tane idi. Zaten daha Havarîler devrindenberi Cemaatler arasındaki bu çeşit rabıtalara göze çarpmaktadır. Korintos'lu Dionisios bize Roma Kilisesinin diğerkilerine karşı cömertliğini anlatır. İskenderiyeli Aleksandre Romalı Stefanos'a : « Yalnız bütün Suriye Cemaatlerine değil, bütün Arabistana dahi daima olduğu gibi şimdi de gönderdiğiniz... » diye yazmaktadır. Tıpkı Diyonisios gibi, (4) Kartaca Kilisesinin başında bulunan Aziz Kiprianos, müteaddit defalar diğerkiliselere para yolluyarak esirlerini satın almalarına yardım etmişti. Aynı tarihçi, Attikli Sokrates için, şunları

(1) Evsevios'un Kilise Tarihi IV : 15-43. Schwartz Sah. 148.

(2) Evsevios'un Kilise Tarihi VI : 60-61.

(3) Seeberg Edit. Sah. 58.

(4) Evsevios'un Kilise Tarihi VII : 52 Schwartz 272.

yazmaktadır : « O herkese verir ve yalnız kendi Cemaatindeki fakirleri düşünmekle iktifa etmezdi. Aynı zamanda şehirlerdeki- lere de, isteyenlere verilmek üzere, para yollardı. » diyor. (1) Daha aşağıda da İznik Kilisesinin Başkanı Kalliopios'a, Cemaatin ihtiyaçlarını temin için 300 altın gönderildiğini, bir mektuptan naklen, okuyoruz.

Son olarak aziz ve filozof Justinyen'in şu sözleri bize Kilisenin bu baptaki çalışmalarının tablosunu çizmektedir : « Zenginler ve isteyenler kendi kalplerinden koparı verirlir ve toplanan para Cemaatin ileri gelenine verilir, o da yetim ve duillara, hasta olanlara veya herhangi bir sebepten dolayı ihtiyacı olanlara ve hapisanede olan yabancılara ve daha basit bir surette söylemek lâzımgelirse, her ihtiyacı olana yardım ederek onların velisi olur. » diyor. (2)

İşte o zaman bu gibi duygu ve faaliyetlerden çıplak olan putperestlik dünyası içinde Kilise ve Cemaatinin gösterdiği bu yepyeni tablo, putperestlerin bir taraftan alay ve istihzasını, diğer taraftan da derin hayranlığını mucip oluyordu. Zira onlar Hristiyan Kilisesinin, cemiyet hayatına verdiği yeni yön ve istikametini sebeplerini ve mânasını anlamaktan acizdiler. Bilhas- sa Hristiyanların bu acayip sosyal görünüşü ile alay ve onu kalplerinde kinle tenkit edenler hepsinden çok Lukianus ile İlyanos idiler.

Tabii bu acı istihzaların altında Hristiyanlığa karşı sonsuz bir hayranlık ve alay ettikleri dinin, her bakımdan olduğu gibi, sosyal bakımdan da kendi dinlerinden üstün olduğunu anlamaktan mütevellit bir kıskançlık saklı idi. Esasen İulianus tarafından zorla yeniden canlandırılan putperestlik dininin rahiplerinden, Hristiyanlıktan adapte edilen bazı fikir ve âdetlerin mekanik bir şekilde ve inatla tatbik ettirilmek istenmesi, buna bir delil değil midir ! Lukianus istihza dolu bir hayranlıkla : « Ve onlar halâ Filistin'de çarmlıha gerilmek suretile öldürülen, Büyük Adama, dünyaya bu yeni âyinleri soktuğu için, saygı gösteriyorlar, » diyor. Tertillianus da şunları işaret etmektedir : « Hasta olanlara gösterdiğimiz ihtimam ve hayırseverliğimiz hasımlarımızın alay mevzuu oldu. Bize bakıp da : Bunlar birbirlerini nasıl seviyorlar ! diyorlar. Kendileri birbirlerinden nefret ederler. » « Birisi diğerinin uğruna bakın nasıl ölmeğe hazırdır ? diye

(1) Sokrates'in Kilise Tarihi VII : 25, Migne 67, Col. 763.

(2) Justinyen, Müdafaname I : 67, Dindorf Edit. 691.

soruyorlar. Halbuki onlar birbirlerini her zaman öldürmeğe hazırdırlar. » (1)

Kekil, « Onlar gizli bazı işaretler ve sembollerle birbirlerini, yabancı oldukları halde, tanıyorlar. » diyor. (2) İulianos, Kilise hayırseverliğinden putperestlerin de istifade ettiğini tespit edince onları ayıplamaktadır. Lukianus ise bu sebepten Hristiyanları saflık ve aptallıkla itham etmektedir.

Fakat en yüce kanun olan hemcinsimize karşı sevgi kanununun tatbikinden dolayı putperestlerin Hristiyanlığa karşı daha ziyade hayranlık hislerini açıklayan bu alaycı ve müstehzi tenkitleri, aynı zamanda Hristiyanlığın putperest dünyasına olan ve kısa bir zamanda onu mağlup edip, bütün insanları hemcinslerine karşı sonsuz sevgi havası içinde esir eden, yüksek tesirinin bir neticesi değil midir? Yoksa Kilise ve Hristiyanlığın en candan düşmanları bu havayı mecburen ve gayri ihtiyarî teneffüs etmiyorlar mıydı? Zira Hristiyan sevgisi ile meydana gelmiş olan bu durumdan içine giren insanlığın çıkmasına imkân kalmamıştır.

Böylece Hristiyanlık, resmî ve sarıh şekli olan Kilisede ve cemiyette, bir isyankâr harekete gözü olan herhangi bir şekle bürünmeden, yalnız şahsın ahlâkını reforme ederek ve onu lâ-yık olduğu mevkiye çıkarmakla, tabii bir şekilde, yavaş yavaş fakat sonuçlu olarak cemiyet şartlarının değişmesine ve cemiyetin yepyeni ve değişik bir şekil almasına sebep oldu. Cemiyet, Hristiyanlık fikirlerinin tesiri altında çeşitli sosyal problemlerin çözümünde zorla veya sadece maddî kanunu tatbik etmek suretile değil, fakat onu teşkil eden şahısların Hristiyan duygu ve hislerine uyarak ilerler. İşte Hristiyanlığın bütün kuvveti daima cemiyete değil, fakat şahıslara hitap etmesindedir. O, çalışmasını bildiği müddetçe de, yalnız onlara hitap edecektir.

Konstantin'in zamanında, Hristiyan dini Devletin resmî dini olduktan sonra, Kilise takiplerden kurtuldu ve mümtaz bir mevkiye sahip oldu. Bu sayede Cemiyete karşı olan çeşitli vazifelerini daha büyük bir kolaylıkla ve daha müessir bir şekilde ifa etmeğe başladı. Bu devirde büyük hastaneler, yetimhaneler ve çeşitli hayır müesseseleri açıldı. Bütün bunlar Hristiyanlığın teşviki ve himmetile oldu. Zamanımıza kadar da Kilise cemiyetin ayrılmaz ve onun benliğinde yer etmiş ve yerleşmiş bir müessesesi halinde vazifesine devam edegelmıştır.

(1) Tertil. Apologetikus 39, Migne P. L. Col. 532

(2) Minucii Felicis Octavius IX, Migne P. L. 4 Col. 271.

« Bu günkü cemiyet, halli için devlet mekanizmasından ma-
da çeşitli ve müteaddit kaynaklardan telkin alan ve pekçok gay-
retlerin birleştirilmesine ihtiyaç gösteren, müteaddit problem-
leri havi acayip bir tablo manzarası arz etmektedir. İşte Kilise
lâyiki veçhile hareket ettiği taktirde, bu uğurda müessir olabi-
leceği gibi, bütün meselelerde de Hristiyan görüşünü kabul et-
tirebilir. Diğer herhangi bir kuvvet veya organizmadan fazla
olarak da ilk devir kilisesinde olduğu gibi, bu problemlerin hal-
linde faydalı olabilir.

Kiliseden, koyu kommünist prensiplerinin tahripkâr tema-
yüllerine karşı cephe kurmasını talep etmek, belki biraz cesaret
isteyen bir hareket sayılabilir ; Fakat başka hiçbir teşekkül, hat-
tâ belki Devlet mekanizması bile, bugünkü cemiyeti tehdit eden
bu tehlikeye karşı lâzım olduğu kadar ve prensiplerine uygun
olarak çalışan, Kilisenin yapabileceği kadar tam bir müdafaada
bulunamayacaktır. Nüfuzunu tam muhafaza ettiği ve lâzım ge-
len şekilde çalıştığı zaman, yalnız Kilise cemiyeti teşkil eden
fertlerin kalbine, müteaddit sosyal sınıflara mensup insanlar ta-
rafından ihmal edilen, vazifenin ifası aşkını aşılabilir. Ve za-
manımızın sosyal hayatının müteaddit problemlerinin hakikî
çözümünde dayanılacak yegâne temeli teşkil eden yüksek ah-
lâkî prensiplerin cemiyette yer alabilmesi ve tutunması için, ye-
gâne müessir metot da budur. » (1)

(1) Atina Üniversitesi Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Amilkas
Alivizatos'un, 30 Aralık 1925 günü, Atina Üniversitesinde yapılan bir tö-
ren esnasında irad ettiği nutuktan alınmıştır

KİLİSE KAHRAMANLARI

Cemiyetin içinde yepyeni bir inkilâp yapan, o zamana kadar kimsenin tasavvur bile edemediği sosyal yardımları başaran, insanlar arasına sevgi hissini yayan ve kökleştiren ve bütün bunların neticesinde de koca Roma İmparatorluğunun temelsiz hayatını canlandıran Kilise, bütün bu işleri başarırken, gördüğümüz gibi sevgiden başka hiçbir silâh kullanmamış, zorla hiçbir iş görmemiştir. Bu muazzam işi başaran kimselere bu sebepten, Kilise Kahramanları diyecek yerde, sevgi kahramanları demek daha doğru olur.

Esasen « Allah'a sevgi düşman da dahil olduğu halde, komşuya yani hemcinsine sevgi » Hristiyanlığın anaprensibini teşkil etmektedir. « **Düşmanlarınızı da seviniz** » diyen Kilise bu suretle bir muhabbet ocağı, sulh ve selâmet ocağı olmaktadır.

Havariler de, İyşa tarafından temeli konulan bu muhabbet binasını desteklemişler ve Kilise mensuplarına bu anaprensibin elden bırakılmamasını mütemadiyen hatırlatmışlardır. Havarî Pavlos, Efes'lilere yazdığı mektubunun V. Babının 8-10. âyetlerinde, « **Siz dünyanın nurusunuz.** » diyen İyşa'nın sözlerini hatırlatarak, şöyle diyor . « **Çünkü bir vakitler karanlık idiniz, fakat şimdi, Rab'de nürsunuz. Nurun meyvası bütün iyilik ve salâh ve hakikattedir. Nurun çocukları gibi yürüyün.** » Pavlos Galatya'lılara yazdığı mektubun V. Babının 22. âyetinde de şunları tavsiye etmektedir : « **Ruhun semeresi sevgi, sevinç, selâmet, tahammül, lûtuf, iyilik, sadakat, hilm, zaptınefstir.** »

Havarilerden Yuhanna, I. Umumî Mektubunda şunları yazmaktadır :

« **Allah sevgidir, ve sevgide duran Allah'ta durur, ve Allah onda durur. Hükûm gününde cesaretimiz olsun diye, sevgi bizimle bunda kemal bulmuş olur ; Çünkü o nasılsa, biz de bu dünyada öyleyiz. Sevgide korku yoktur ; Ancak kâmil sevgi korkuyu dışarı atar, çünkü korkuda azap vardır ; Ve korkan adam sevgide kemal bulmamıştır.** »

« Yuhanna I. Um. Mek. IV : 16-19. »

Hristiyanlığın ve binaenaleyh Kilisenin kahramanlarına fedakârlık ve gayret aşıl原因an Sevgiyi, Havarî Pavlos şöyle tarif ediyor :

« **Eğer insanların ve meleklerin dillerile söylersem, fakat sevgim olmazsa, ses çıkaran bir bakır, yahut öten bir zil olmuş**

olurum. Eğer Peygamberliğim olursa, ve bütün sırları ve her ilmi bilirsem, ve eğer dağları nakledecek bütün imanımı olursa, fakat sevgim olmazsa, bir hiçim. Ve eğer bütün mallarımı sadaka olarak yedirirsem, ve eğer bedenimi yamuk üzere teslim edersem, fakat sevgim olmazsa, bana hiç faide etmez. Sevgi çok sabreder, lütufla muamele eder, sevgi haset etmez ; Sevgi övünmez, kibirlenmez ; Çirkin muamele etmez, kendi faidesini aramaz, hiddetlenmez, kötülük saymaz ; Haksızlığa sevinmez, fakat hakikat ile beraber sevinir ; Herşeye katlanır, herşeye inanır, herşeyi ümit eder, herşeye sabreder. Sevgi asla zeval bulmaz. »

« Havarî Pavlos'un Korintos'lulara Mek. A. XIII : 1 »

Kilisenin kahramanları, cemiyet içinde çalışırken, Pavlos'un sevgi hakkındaki prensiplerinden asla ayrılmamışlardır. Ve tarih boyunca sevgi Kilisenin başlıca umdesi olarak kalmıştır. Kilise kahramanlarını harekete getiren kuvvet daima bu sevgidir. Devrin hakim putperestliğini iflâs ettiren yegâne kuvvet, Kilise kahramanlarının dayandıkları sevgi manevî kuvveti idi. Pavlos, Kolose'lilere yazdığı mektubunda şunları belirtiyor :

« İmdi eğer Mesih ile kıyam ettinizse, yukarıda olan şeyleri arayın ; Orada Mesih Allah'ın sağında oturmuştur. Yeryüzünde olan şeyleri değil, yukarıda olan şeyleri düşünün. Çünkü öldünüz, ve hayatınız Mesih ile beraber Allah'ta saklıdır. Hayatınız olan Mesih, ne zaman izhar olunursa, o zaman siz de onunla beraber izzette izhar olunacaksınız. İmdi yeryüzündeki azasını, zinayı, pislği, ihtirası, kötü arzuyu ve putperestlik olan tamahkârlığı öldürün ; Bunlardan dolayı Allah'ın gazabı itaatsizlik oğullarının üzerine geliyor ; Siz de bir vakitler bunlarda yaşadığınız zaman, onların arasında yürüdünüz ; Fakat şimdi siz de gazabı, hiddeti, fenalığı, iftirayı, ağzınızdan edebpsizce sözleri, hepsini bertaraf edin ; Eski adamı, işlerle beraber, üzerinizden atmış ve kendini yaratanın suretine göre bilgi için tazelenen yeni adamı giyinmiş olduğunuzdan, birbirinize yalan söylemeyin ; Orada Yunanlı ve Yahudi, sünnetlilik ve sünnetsizlik, barbar, İskit, kul, azatlı yoktur ; Fakat Mesih herşeydir ve herşeydedir.

İmdi birbirinize karşı sabrederek, ve eğer birinin başkasına karşı bir şikâyeti varsa, Rabb'in size bağışladığı gibi böylece siz de biri öbürüne bağışlıyarak, Allah'ın mukaddes ve sevgili seçilmiş olanları gibi, merhamet yüreğini, iyiliği, alçak gönüllülüğü, hilmi, tahammülü, ve bunların hepsinin üzerine, kemalin bağı olan sevgiyi giyinin. Mesihin selâmeti yüreklerinizde hakem olsun ; Buna da bir bedende davet edildiniz ; Ve şükrediciler olun. Birbirinizi mezmurlarla, ilâhilerle, ruhanî nağmelerle talim ve

nasihat ederek, yüreklerinizde Allah'a lûtufla terennüm ederek, Mesih'in kelâmı sizde zenginlikle, bütün hikmetle dursun. Ve sözde, yahut işte, herne yaparsanız, hepsini Rab İyşa'nın ismi ile ve onun vasıtası ile Baba Allah'a şükrederek yapın. »

« Pavlos'un Kolose'lilere Mekt. III : 1-17. »

Bilhassa Yahudi olmayan milletler arasında çalışarak bunları irşat eden Havarî Pavlos, koyu bir putperest muhiti olan, Efesli'lere hitaben de şöyle diyor :

« Velhasıl, Rab'de ve onun kudretinin kuvvetinde kuvvetlenin. İblis'in hilelerine karşı durabilmeniz için, Allah'ın bütün silâhlarını kuşanın. Çünkü güreşimiz kan ve ete karşı değildir, ancak riyasetlere karşı, Hükûmetlere karşı, bu karanlığın dünya hükûmdarlarına karşı, semaviyata olan kötülüğün ruhî ordularına karşıdır. Bundan dolayı fena günde dayanabilmeniz, ve herşeyi yaptıktan sonra, yerinizde durabilmeniz için, Allah'ın bütün silâhlarını alın. İmdi belinizi hakikatla kuşatmış ve adalet zırhını giyinmiş, ve selâmet İncilinin hazırlığı ile ayaklarınızı giydirmiş olarak, ve hepsinin üzerine, şeririn bütün kızgın oklarını onunla söndürmeğe kadir olacağınız iman kalkanını ele alarak, yerinizde durun. Ve kurtarış mihverini ve Ruhun kılıcı olan Allah'ın sözünü alın ; Her zaman Ruhta dua ederek, bütün dua ve niyazla, ve bunun için bütün mukaddesler hakkında tam müdavemet ve niyazla uyanık durun ki, kendi uğruna zincirde elçilik ettiğim İncilin sırrını cesaretle bildirmek için ağzımın açılmasında bana söz ihsan olunsun benim hakkımda da dua edin. Tâ ki bana gerek olduğu gibi, söylemek için onda cesaretleneyim. »

« Pavlos'un Efeslilere Mek. VI : 10-20. »

Havarîler ve Havarîlerden sonra Kilisenin başına geçen Azizler hayatlarını Allah'a ve insanlara vakfetmişlerdi. Onların içlerinde vicdanlaştırmış oldukları kanaate göre, hayat Allah yolunda sarfedilmeli, insan Allah'a yakınlaşmalı ve hattâ ulaşmalı idi. Bu Kilise kahramanlarının başkaca gayeleri yoktu. Kilise tarihi bunu berrak surette bize ispat etmektedir. Bu kahramanlar bu imanla çalışmışlar, insanlara örnek olmuşlar, yerlerine hayırlı halefler hazırlamışlar ve muhitlerini kendilerine özendirmişlerdir. Binaenaleyh Kilise kahramanları hayatlarıyla Hristiyanlığı vaaz ediyor ve ilân ettikleri hakikatleri bizzat yaşıyorlardı. Bunların bu yaşayışını gören günahkârlar, devrin sefihleri ve hattâ hakikattan uzaklaşanlar bile, imana geliyor ve hakikata rücu' ediyorlardı.

Kilise kahramanları, Allah uğrunda çalışırken, herşeye mukavemet gösteriyor, aç kalıyor, hapisanelerde yatıyor, işkenceler çekiyor ve hattâ ölüme bile seve seve katlanıyorlardı. Bu kahramanların kalplerini tanrısal bir alev nurlandırıyorlardı. Bu alevi bütün kalplere yaydılar. Kendilerine bağlananları birer sevap meşalesi haline koydular. Bunların faaliyetleri arttıkça iymanları da kuvvetleniyordu. Bilgilerini, zekâlarını, kalp ve isteklerini hep bu uğurda birleştirdiler. Bu işbirliğinden doğan kesif maddî ve manevî kudreti de sırf başkalarının uğrunda sarfettiler. Bunlar bu sayede galip geldiler ve muzaffer oldular. Kilise kahramanları, dünyamıza kemal fikrini yaydılar. Başta sevgi olmak üzere, Hristiyan kahramanları Hak, Hakikat ve Halâs için mücadele ettiler. Çünkü onların nazarında Dinin temelini Muhabbet ve diğergâmlık teşkil ediyordu.

Onlar Beşeriyete yalnız sevgiyi değil, bilgiyi de yaydılar. Onu bilâtefrik herkese ve parasız dağıttılar. Fakirlere daha fazla yardım ettiler. Onlara insanlıklarını kavratmayı vazife bildiler. Onları zalimlerin elinden de kurtardılar. Yukarıda da arzetmiş olduğumuz gibi, dünyadan esirliği kaldıran bu kahramanlar olmuştur. Bu sayede ferde hak ve mevki de temin etmişlerdir. İnsanları günahın esaretinden de kurtardılar. Saadet ve hâlâsa cebir yolu ile kavuşulamıyacağını, Beşeriyete öğretenler ve benimsetenler, bu kahramanlar olmuştur. Ve « İnsanlık bakımından Kilisenin kıymeti » başlıklı yazımızda uzun uzadıya gördüğümüz veçhile dünyamızda sosyal yardımlar bunların sayesinde genişledi. Bu kahramanların önünde boyun eğmemek elden gelmez. Büyüklüğü tam manasında yalnız bu insanlarda bulabiliriz.

Tarih, bazı kimselere « **Büyük** » unvanını vermiştir. Bunların arasında İskender de vardır. Çünkü başına geçtiği istilâ ordusu ile medeniyeti de götürdüğü iddia edilmektedir. Halbuki Havarîlerin ve Kilise kahramanlarının yanında İskender pek sönük kalır. Çünkü İskender cebir ve egoizm ile Havarîler ise yüksek bir gaye uğrunda altruizm ile mücadele etmişlerdir.

Bu bakımdan Pastör Napoleon'dan çok daha büyüktür. Hristiyan kahramanları, yani Kilise Babaları da, Pastör gibi, kendilerini sırf insanlığın hayrına vakfetmişlerdir. Kurulan hayır müesseseleri hep bunların gayretlerinin bir meyvesidir. Bunlardan bir kısmı sarayların kötü tesirlerini bertaraf edecek kadar çok yüksek cesaret göstermişlerdir.

Tetkikatım esnasında Sayın Ömer Fevzi Mardin tarafından yazılmış « İlâhiyyât Külliyyatı, Din ve Telâkkiler » adlı bir kitabı elime geçti. Bu

Vermiş olduğumuz bu izahattan anlaşılacağı gibi, İncili Şerifin ektiği fazilet tohumlarını insanlık herhalde kendine maledecek ve yüksek saadet, sulh ve selâmet devresine kavuşacaktır. Kilise kahramanları, dünya filozoflarının tarif ettikleri yalan

eserde gördüğüm bitarafılık ve samimiyetten dolayı müellifini tebrik etmemek elimden gelmez. Bu kitaptan aldığım bazı noktaları okurlarıma sunuyorum ;

« Din Mefhumu » başlıklı yazısında müellif şöyle diyor :

« Hristiyanlık inifirâtçılığa ve dolayısıyla hodgâmlığa « egoizme » yer ve yol vermez. Din, bilâkis, diğergâmlığı « altruizmi » emreder, yalnız maddî varlığı değil manevî varlığı da : « gerek ibadetle, gerek hayır ve hasenat ile, insanın kazandığı sevapları da sevapsızlara » hibe edecek kadar fedakârlık hissi ister. Din, gayrın halâskârlığıdır, kendi başının çaresine bakmaklık değildir. Din, nemelâzımcılık değildir, « rahatım bozulmasın da başkalarına ne olursa olsun fikri » dine mugayirdir. Hayvanlarda bile kendi cemiyeti veya insan lehine büyük feragatlar, fedakârlıklar görüyoruz.

Yine din, Allah'a yaklaşmak için, cemiyetten uzaklaşmağı değil, cemiyete koşmağı ve ona hayat vakfetmeyi emreder.

Ferdin şahsî ibadetine Allah'ın ihtiyacı yoktur. Fakat cemiyetin yardımı, islâha ihtiyacı vardır. Şahsî ibadet, şahısta Allaha karşı itaat ve teslimiyeti kökleştiren, ittikat kabiliyetini inkişaf ettiren, ve nefse hakimiyeti temin eden bir meleke hareketidir. Bu hareketin celbettığı feyiz ve manevî sermaye ile insan, cemiyette, gayrimuzir, faydalı bir unsur olmak imkânını elde eder.

Yoksa bu hareketin hikmeti sırf bu hareket sebebile, şahsî, cennetlik yapmaktan ibaret değildir. Cenabı Hak, « Benim indimde kullarımın, gazabıma en ziyade uğrayanları, cehennemden korktukları ve cenneti umdukları için bana ibadet edenlerdir » buyuruyor.

Yine Din, insana sicilindeki din ismi ile mükâfat vaadetmiyor, mükâfatı, iyilik isteyenlere vaadediyor, ve onlar için şu veya bu dinde olmalarını şart koşmuyor.

Ferdin ve cemiyetin gayesi kemaldır, her insandaki kemalin derecesi, yekdiğerine karşı olan alâka ve his bağılıklarının derecesi ile mütenasiptir. Fertteki kemalin tahakkuku, ferdin, tam bir diğergâmlıkla cemiyetin içine atılması, ve bütün varlığını, cemiyet lehine vakfetmesi ve cemiyet mefhumunda inhilâl etmesidir. Meselâ : Beni İsrail Peygamberlerinin ve Azizlerinin, nasıl bir feragatle kendilerini unutarak ve her türlü şahsî endişeleri bir tarafa atarak, cemiyet içinde, Allah için cemiyet lehine nasıl çalıştıkları, ve nasıl fedakârlıklar gösterdikleri ve hattâ bu uğurda nasıl fedainefs ettikleri Mukaddes Kitaplarda gösteriliyor. Keza

yanlış ve batıl nazariyelerile değil, içten gelen nurlu ve ilâhî fikirlerle insanlığın gözünü açmışlardır. Gelip geçtikleri yerlere yalnız iyilik saçan bu insanlar, bizzat yaşadıkları hayatla başkalarına diğergâmlık örneği olmuşlardır.

Kelâmullah İyza, Havariyunu yetiştirdikten sonra onları cemiyetin içine nasıl dağıttığını ve her birine ilâhî vazifelerini, nasıl bir feragat ve teslimiyet isteyerek tevdi ettiğini ve onları nasıl bir yüksek mefkûre ile yüksek hizmetlere memur ettiğini, ve hiçbir müşkûlün, mâniin bu mefkûreye hail olamayacağı hakikatini onlara nasıl talim ve telkin ettiğini ve Havariyunu takip ve istihlâf eden sonraki azizlerin de aynı mefkûre ile bütün dünyayı nasıl dolaştıklarını, ne müşkûl, ne mühlik, manialar aşarak çalıştıklarını ve uğraştıklarını meşakkat ve müşkûlata nasıl seve seve göğüs verdiklerini İncili Şerifte okuyoruz.

« Kim zayıf düşer de ben düşmem ! Fakat zayıf halim en kuvvetli zamanımdır. » Ve yine : « İnsan dostları için seve seve canını vermek gerektir. » Sözlere, işte bu yüksek müşahedeleri yapan Allah adamlarınınındır. »

Din ; Ferdin şahsı için bir kazanç mevzuu değil, cemiyetin saadet ve selâmeti için ferdin evvelâ salâhı esnasında inzibat ve ahlâk işidir.

Saniyen cemiyet lehine feragat ve fedakârlık mükellefiyetidir. Dinin hedefi cemiyettir ve binaenaleyh dünyadır. Ahretle alâkası müeyyedesi itibariledir. Ferdin amelîne göre dünyada göreceği mükâfat ve mücazatın ahret hayatına kadar sirayet ve şumulü meselesidir. İbadet ; Cemiyet lehine bu dünyada ferdde alâka ve diğergâmlık için ittikayı vücade getiren terbiye ve itaat vesilesidir.

Din ; « Dünyaya meyil etme. » derse, maksadı, « dünyalık bir menfaatin, şahsî bir emelin için cemiyet zararına vicdanını satma. » demektir.

« Mala, mülke, paraya, kadına tama'ederek zulüm etme, haksızlık etme. » Yanı : « Nefsin için cemiyete fenalık etme. » demektir. Yoksa insanın bütün mükellefiyetleri, bütün mücahedeleri, ideal çalışmaları, ve kazanç işleri için filiyet sahası, dünyadır. Ahretin dünya ve efaal ile alâkası, yalnız netice itibariledir. İyilik ise mükâfat, fenalık ise, mücazat.

İnsan bu dünyada âzamî ve fakat dürüst bir sayile kazanacak, yiyecek ve yedirecektir. Hayat şartlarını hem kendi için, hem ailesi için, ve hem de muhtaç clanlar için yükseltecektir. Ve gaye itibarile de insaniyeti yükseltecek ve dünyayı imar edenlerden biri olacaktır. Tüfeylî olmaktan kaçınacak, hayrünnas olmağa çalışacaktır.

Allah, Rabbilâlemdir, yani, bütün mahlûkatın Allahıdır, ve Dinin tarifine göre insanlar arasında takvadan « yani Allah'ın emirlerine ve

Kilise kahramanları, devirlerinin taşıt ve muvasala zorlukları karşısında asla fütur getirmeyerek, dünyanın malûm taraflarını tekrar tekrar dolaşmışlar ve ilâhî umdelerini her tarafa yaymışlardır. Filistinden Arabistan çöllerine doğru kuşbakışı bir nazar atfedecek olursak, çöllerini tekrar tekrar dolaşan Kilise Ba-

nehiyelerine itaat derecesinden » gayrı bir mükerremlik farkı da yoktur. Irk veya herhangi bir fark ve tefevvük mülâhazaları, insanların politika noktasından uydurdukları şeylerdir.

Yine Allah'ın bir sıfatı da Rahmandır, bunun mânası : Ayırt etmeksizin, fark gözetmeksizin, karşılık aramaksızın Allah'ın, her mahlûkuna olan rahmeti, niimetini demektir.

Beşeriyetin her yaş devresinde Peygamberlerin tebliğ ettikleri Allah'ın dini bakınız insanlara ne diyor !

« Rabb'in Allah'ı, bütün mevcudiyetinle seveceksin insanları da kendin gibi seveceksin, kendin için ne iyilik istersen başkaları için de aynı isteyeceksin. Kendini nelerden korumak istiyorsan başkalarını da aynı suretle düşüneceksin. Elinde, üstünde başında ne varsa sana kifayet eden miktardan fazlasını yoksula vereceksin, dertlilerin derdini bölüşeceksin, zayıfın zaafını, garibin garipliğini ruhunda duyacaksın, dilsizlere dil, mazlumlara vekil, yetimlere peder, dullara, kimsesizlere velî, muztariplere çare olacaksın. Başkalarının işini kendi işine tercih edeceksin. Cemiyet lehine hiçbir fedakârlıktan çekinmiyeceksin, cemiyete her verdiğini, Allah'a vermiş bileceksin. Veren ve verdirenin, alan ve aldıranın Allah olduğunu düşüneceksin. Eğer Allah seni böyle bir zahmetinde kullanıyorsa « ne mutlu bana » diyeceksin. Kendi kendinden veya ırkından olan bir adamla olmıyanı insaf ve adalette şefkat ve merhamette ayırt etmiyeceksin, hükûmlerin her ikisi hakkında da bir olacak, Allah'a aidiyeti dolayısıyla her insan hakkındaki nazarın bir olacak. Allah'a olan itikadın nasıl kalpten, halis ve samimi olacaksa, her insana karşı hüsnüniyetin öyle olacak, her insana iyi gözle, hürmetle bakacaksın. Her mahlûku Allah'ın kıymetli bir şeyi sayacaksın, aziz ve hoş tutacaksın. »

İlâhiyât Külliyyatı Kitabından yukarıdaki parçaları naklettikten sonra, Havarî Pavlos'un Romalılara yazdığı mektuptan da şu âyetleri buraya nakletmeyi faydalı bulduk :

« Zira eminim ki, ne ölüm, ne hayat, ne melekler, ne reislikler, ne şimdiki şeyler, ne gelecek şeyler, ne kudretler, ne yükseklik, ne derinlik, ne başka bir mahlûk Rabb'imiz Mesih İy'sa'da olan Allah'ın sevgisinde bizi ayırmağa kadir olacaktır. »

« Pavlos'un Romalılara Mek. VIII : 38-39 »

balalarının metanet ve sebatı karşısında hayran olmamak elimizden gelmez. Turu Sina tepelerindeki manastırların Bursanın Uludağ, Aynoros gibi, bir çok muhitlerin, keşişleri ilmin nurunu asırlarca muhafaza etmişler ve civarda oturan halkın derin hürmetini kazanmışlardır. Bu insanlar, maddeye ve şahsî menfaatlere velhasıl dünyaya aid olan şeylere asla ehemmiyet vermiyerek, hakikat nurunu nesilden nesile ve devirden devire nakletmek suretile idame ettirmişlerdir.

İncil'in en eski nüshaları Orta Doğunun İslâm hakimiyeti altında da yaşayan manastırlarında muhafaza edilebilmiştir. Bu eserimizin diğer bir kısmında aynen neşrettiğimiz Ahdname'den de anlaşılacağı veçhile, Müslümanlar Kitap Ehli addettikleri Hristiyanların cazip faziletlerinin mefhumu olarak onlara büyük yardımlarda bulunmuşlardır. Böylece Kilise Babaları yaratıcı, yükseltici kabiliyetlerini devam ettirebilmişler ve Anadolumuzda Ortodoks Hristiyan cemaatlerinin Adalet Divanlarının Müslüman ve Yahudiler arasında da rağbet bulmasına sebep olmuşlardır. Hristiyanlar buldukları mahallerde Kiliseler, okullar, hayır müesseseleri tesis etmek suretile hemcinslerine, bilâtefrik, yardımlarını ve altruizm prensiplerini idame ettirmişlerdir.

Anadolumuzda Hristiyan Cemaatleri, matbuatın mevcut olmadığı devrelerde bile din kitapları bastırmışlar, İncil'in tercüme ve tefsirlerini havi kitaplıklar tesis etmişler ve neşriyat işine, elyazısı devrinde bile, çok ehemmiyet vermişlerdir.

Binaenaleyh Kilise kahramanları yalnız putperestliğin ve cehalet devrinin çemberlerini değil, aynı zamanda sefaletin de zincirlerini parçalamışlar ve bu uğurda dağlarda ot yiyerek yaşamaktan ve icabında kanlarını dökmekten çekinmemişlerdir.

Kilise kahramanları arasında Stefanos, Pavlos, Petros, Yakovos, Makarios, Tertilyanos, Polikarpos, İgnatios, Vasilios, Hrisostomos, Amvrosios, Atanasios v. s. gibi zevat vardır.

Bu kahramanlar arasında Türk ırkından, İskit'lerden de büyük azizler bulunduğu eski Kilise Kitaplarında göze çarpmaktadır.

HRİSTİYANLIK NİÇİN KOVALANDI !

İnsanlığın münhasıran iyiliği ve hayrı için çalışan Kilise kahramanları her yerde düşmanlıkla karşılaşmışlardır. Bu fazilet sahibi altruist insanların, saygı yerine, husumetle karşılaşmaları hiç de gayritabiî görülmemelidir. İyisa bunu onlara önceden haber vermişti : « **Sizi Havralardan kovacaklar ; Evet, saat geliyor ki, sizi öldüren her adam, Allah'a hizmet ediyor sanacaktır. Saati gelince bunları size söylediğimi hatırlayasınız diye bu şeyleri size söyledim. »**

« Yuhanna İncili XVI : 2-5. »

İyiman erbabınca bilindiği gibi, şeytanın bu dünyada gayesi, hakikati, fazileti, dini, manevî yükselişi boğmaktır. Şeytanın kullandığı vasıtalar muhteliftir. **Şeytan melek kıyafetine bile girer.** Bunu İncili Şeriften öğreniyoruz. O, insanları her kötülüğe, her sapıklığa, her türlü ihtiraslara sevkedebilir. Her sınıf insanlar için onun kendine mahsus hileleri vardır.

Mamafih Hristiyanlık aleyhinde tarih boyunca alınan tedbirler, tatbik edilen mezalim ve katliamlar beklenen neticeyi verememiştir. Bilâkis Hristiyanlık ilerlemiş ve iç ve dış düşmanlarını mağlûp ve mâhçup etmiştir.

Hristiyan dini aleyhindeki hareketlerin başında düne kadar Nazizm, Faşizm ve bahusus mason localarını bugün de kommünistleri gösterebiliriz. Rusya'da Din büyük bir buhran geçirmiştir. Bolşevikler Kiliseyi ve Rus Hristiyanlığını yerle yeksan etmek için çok uğraştılar. Fakat bu din düşmanlığı beri taraftan dünyada olduğu gibi Rusyada dahi dindarlık hissini uyandırdı. İnsanlar din ihtiyaçlarını daha iyi kavramağa başladılar. Neticede kommünistliğin yaptığı aksülamel dini kuvvetlendirdi. Tıpkı İyisa gibi, Din de mütemadiyen çarmıha gerilebilir, fakat sonunda mutlaka dirilecektir. İşkenceler, her türlü zulümler Dinin faaliyet kudretini arttıracak ve çalışma sahasını genişletecektir. **Mücadelesiz kahramanlık olmaz.** Şahsî, süflî ihtiralarına âlet olan ve sırf menfaatleri tarafından sürüklenen insanlar ise, kıymetsiz bir odun parçasından farksızdır. Hristiyanlığın karşılaştığı zorluklarda ilk günden Yahudi milliyetçiliğinin büyük bir hissesi vardır. Din tarihi bu sözümüzü ispat etmektedir. Birçok peygamberlerin öldürülmelerinde de gene bu Yahudi kaba sofuluğu âmil olmuştur.

Dünyada insanlığı ilâhî sevgide birleştirecek, milletler ve fertler için, yalnız sevgiden başka bir istinatgâh bırakmayan, millî gayelere, ihtiraslara ve tehaküm ve mücadelelere nihayet veren Hristiyanlığın gayreti, şüphesiz Yahudilerce daha az mucibi mücazat bir savaş olarak kabul edilemezdi.

Herkesçe bilindiği gibi, Mesih İyşa'nın ölümü ile Yahudiler buğz ve adavetlerini açıkça ispat etmişlerdir. Bu Yahudi düşmanlığını Havarî Pavlos'un Mektuplarından daha iyi anlarız :

« Yahudi midirler ! Ben de. İsrailî midirler ! Ben de. İbrahim zürriyeti midirler ! Ben de. Mesih'in hizmetçileri midirler ! « Bütün kalbimle söylüyorum » Ben daha fazla ; Emeklerde daha ziyade, hapislerde daha ziyade, dayaklarda ölçüden aşırı, ölümlerde çok defa. Yahudiler tarafından beş defa kırktan bir eksik dayak yedim. Üç defa değnekle dövüldüm ; Bir defa taşlandım ; Üç defa deniz kazası geçirdim ; Bir gece bir gündüzü enginde geçirdim ; Yolculuklarda çok defa, ırmak tehlikelerinde, haydut tehlikelerinde, benim soyumdan olanlardan gelen tehlikelerde, milletlerden gelen tehlikelerde, şehirde tehlikelerde, çölde tehlikelerde, denizde tehlikelerde, sahte kardeşler arasında tehlikelerde ; Emek ve zahmette, çok defa uykusuzlukta, açlık ve susuzlukta, çok defa oruçlarda, soğukta ve çıplaklıkta kaldım. Hariçten olan şeylerden başka, her gün beni ezen bütün Kiliselerin kaygısıdır. Kim zayıf olur da ben zayıf olmam ! Kim sürçtürülür de ben yanmam ! Eğer övünmek lâzımsa, zayıflığıma aid şeylerle övüneceğim. Ebediyen mübarek olan Rab İyşa'nın Babası Allah bilir ki, yalan söylemiyorum. »

« Pavlos'un Korintlulara II. Mek. XI : 22. »

Kilise kahramanlarının maruz kaldıkları mezalim ve işkenceler hakkında, Pavlos, İbranilere yazdığı mektupta da şöyle diyor :

« İymanla onlar ülkeler fethettiler, salâh işlediler, vaadlere nâil oldular, arslanların ağızlarını kapadılar, ateşin kuvvetini söndürdüler, kılıç ağzından kaçtılar, zayıflıktan kuvvetlendiler, cenkte zorlu oldular, yabancıların ordularını kaçırdılar. Kadınlar ölümlerini kıyam vasıtası ile aldılar ; ve bazıları daha iyi kıyama nâil olsunlar diye, kurtuluşu kabul etmeyerek, işkence çektiler ; başkaları da istihzalar ve kamçılar, hattâ bağlar ve mahpusluk ne olduğunu denediler ; Taşlandılar, testere ile biçildiler, imtihan olundular, kılıçla katlonularak öldürüldüler ; Koyun postları ile, keçi derileriyle dolaştılar ; Yoksulluk çektiler, sıkıntı gördüler, tahkir olundular « dünya onlara lâayık değildir, »

çöllerde ve dağlarda ve mağaralarda ve toprağın inlerinde avare
gezdiler. Ve onların hepsi, iman vasıtasile şahadet olunduğu
halde, vade nâil olmadılar ; Çünkü biz olmadan onlar kemale er-
mesinler diye, Allah bizim hakkımızda daha iyi birşey hazırla-
mıştır. »

« Pavlos'un İbranilere Mek. XI : 33-40. »

« İmdi bu kadar büyük şahitler bulutu etrafımızı kuşatmış
olduğundan, her ağırlığı ve bizi kolayca saran günahı bırakarak,
imani başlıyan ve tamamlayan İysa'ya bakarak bizde önümüze
konulan koşuyu sabırla koşalım ; O, önüne konulan sevinç uğ-
runa utancı hiçe sayıp haça tahammül etti, ve Allah'ın tahtının
sağında oturdu. »

« Pavlos'un İbranilere Mek. XII : 1-3. »

Henüz teşekkül etmekte olan ve rüşeym halinde bulunan
Hristiyan cemaat ve Kiliselerini inhilâle sevk etmek maksadile,
Yahudilerin yaptıkları mezalim ve tatbik ettikleri entirikalar
pek müthiş ve mühlik idi. Daha ilk günden başlayarak Yahudiler
Hristiyanları sindirmek için faaliyete geçtiler. İçlerinden ayır-
dıkları sahte Hristiyanlar vasıtasile kaleyi içinden fethetmeye
teşebbüs ettiler. Havarî Pavlos müminleri bu yalancı çobanların
elinden kurtarmak için çok uğraştı. Mektuplarında, kardeşleri
ikaz etmek için çarpınmaktadır.

Buna dair bir kaç mektubu not halinde buraya naklediyo-
ruz.

« Fakat eğer biz, yahut gökten bir melek de, size vaaz etti-
ğimiz İncilden başka bir İncil vaaz ederse, lânetli olsun. Önce na-
sıl dedikse, şimdi de tekrar ediyorum : Eğer bir kimse size kabul
ettiğinizden başka bir İncil vaaz ederse lânetli olsun ; Çünkü
şimdi insanların rızasını mı, yoksa Allah'ın rızasını mı arıyorum ?
Yahut insanları hoşnut etmeğe mi çalışıyorum ? Eğer halâ insan-
ları hoşnut etseydim Mesihin kulu olamazdım. »

« Pavlos'un Galatyalılara Mek. I : 8-11. »

« Madem ki sen Yahudi iken Yahudi gibi değil, milletçe ya-
şıyorsun, milletlerden olanları Yahudileşmeğe nasıl icbar edi-
yorsun ? Yahudi olan bizler, insanın şeriat işlerinden değil, an-
cak Mesih İysa imanı ile salih sayılacağını bildiğimizden, biz de
Mesih İsaye iman ettik ; Tâ ki, şeriat işlerinden değil, Mesih iy-
manından salih sayılalım ; Çünkü hiçbir adam şeriat işlerinden
salih sayılmıyacaktır. Fakat Mesihle salih sayılmağı arayarak
kendimiz de günahkâr bulunduksa, o halde Mesih günahın hiz-

Havarîlerin faaliyete geçer geçmez, müthiş bir Yahudi mukavemeti ile karşılaşmaları çok tabii idi. O güne kadar yabancı milletlerden bir kimse ile oturup beraber yemek yemeği en büyük günah sayan İsrail oğulları, Havarîlerin yabancıları kapalı Yahudi Cemaati içine almağa başladıklarını görünce hayrete, hiddete düşmüşler ve birtek kütle halinde ayaklanmışlardı.

metçisi midir ? Hâşâ. Çünkü eğer yıktığım şeyleri tekrar bina edersem, suçlu olduğumu gösteririm. Çünkü ben Allah'ta yaşamak için şeriat vasıtasile şeriatla öldüm. Mesih ile beraber haça gerildim ; Ve artık ben yaşamıyorum, fakat Mesih bende yaşıyor ; Ve şimdi bedende yaşadığım hayatı, beni seven ve benim uğruma kendisini teslim eden Allah'ın Oğluna olan imanla yaşıyorum. »

« Galatyalılara Mek. II : 15-20. »

« Ey akılsız Galatyalılar, gözleri önünde İyşa Mesih haça gerilmiş olarak tasvir olunan sizleri kim büyüledi ? Sizden yalnız bunu öğrenmek istiyorum, Ruh şeriat işleriyle mi, yoksa iman haberile mi aldınız ? Bu derece akılsız mısınız ? Ruh ile başlamışken, şimdi bedenle mi bitiriyorsunuz ? O kadar şeyleri boş yere mi çektiniz ? Gerçekten boş yere ise, imdi size Ruh ihvan eden ve aranızda kudretli işler yapan, bunu şeriat işleriyle mi, yoksa iman haberile mi yapıyor ? Ne tekim İbrahim Allah'a iman etti, ve kendisine salâh sayıldı. İmdi bilin ki, immandan olanlar, İbrahim oğulları onlardır. Ve Kitap Allah'ın milletleri imanla salih sayacağını önceden görerek İbrahime : « Bütün milletler sende mübarek sayılacaktır, » diye önceden müjdeledi. Şöyle ki, İmandan olanlar iman eden İbrahim ile beraber mübarek sayılırlar. Çünkü şeriat işlerinden onların hepsi lânet altındadırlar ; Çünkü : « Şeriat Kitabında yazılmış olan bütün şeyleri yapmak için onlarda durmayan her adam lânetlidir, » diye yazılmıştır. Ve bellidir ki, Allah indinde kimse şeriatle salih sayılmaz ; Çünkü : « Salih, iman ile yaşayacaktır ; » Ve şeriat immandan değildir ; Fakat : « Onları yapan onlarla yaşayacaktır. » İbrahim'in bereketi Mesih İyşa'da milletlere gelsin, ve iman vasıtasile Ruhun vaadini alalım diye, Mesih bizim uğrumuza lânet olmuş olarak bizi şeriatın lânetinden kurtardı ; Çünkü yazılmıştır : « Ağaç üzerine her asılan lânetlidir. »

Ey kardeşler, insana göre söylüyorum : Teyit edilmiş bir ahit, bir insanın bile olsa, kimse iptal etmez, ve ilâve etmez. İmdi vaitler İbrahim'e, ve kendi zürriyetine edildi. Ve birçoğları için

Yahudiler bu mukavemetlerini hem alenen ve hem de gizli olarak, ilk Hristiyanların arasına sokmuş oldukları sahte kardeşler vasıtasile yapıyorlardı. Billhassa Musa Şeriatının aynen muhafaza edilmesi lâzımgeldiği hususunda ısrar ediyorlardı. Halbuki, İysa halâsın iyman ve inayet yolu ile temin edileceğini açıkça bildirmişti. Binaenaleyh Yahudilerin gayesi o zamandan Hristiyanlığın temelini sarsmaktı.

imiş gibi : « Ve zürriyetlere » değil, fakat bir fert için imiş gibi : « Ve senin zürriyetine, » diyor ki, bu da Mesih'tir. Ve bunu diyorum : Dört yüz otuz yıl sonra gelen şeriat, vaadi iptal etmek suretile, önce Allah tarafından teyit edilmiş olan ahdi hükûmsüz bırakmaz. Çünkü miras, eğer şeriaten ise, artık vaiden değildir ; Fakat Allah onu İbrahime vait ile ihsan etmiştir. Bu halde şeriat niçin oldu ? Kendisine vaadolunan zürriyet gelinceye kadar, melekler vasıtasile, bir meyancı eli ile trtip edilmiş olarak, suçlardan dolayı ilâve olundu. Ve meyancı birinin değildir ; Fakat Allah birdir. İmdi şeriat Allah'ın vaitlerine karşı mıdır ! Hâşâ ; Çünkü eğer diriltebilen şeriat verilseydi, gerçekten salâh şeriatle olurdu. Fakat vait İysa Mesih iymanı ile iyman edenlere verilsin diye, Kitap bütün şeyleri günah altında kapadı.

Fakat iyman gelmeden evvel, keşfolunacak iyman için kapatılmış olarak şeriat altında muhafaza olunuyorduk. Söyle ki, iymanla salih sayılalım diye, şeriat Mesih için mürebbimiz oldu. Fakat iyman geldiğinden, artık mürebbi altında değiliz. Çünkü hepimiz iyman vasıtasile Mesih İysa'da Allah'ın oğullarısınız. »

« Pavlos'un Galatyalılara Mek. III : 1-26. »

« Fakat bilirsiniz ki, beden zayıflığımdan dolayı size evvelki defada İncili vaaz ettim, ve bedenimde sizin için bir tecrübe olan hali hor görmediniz, ve reddetmediniz ; Fakat beni Allah'ın bir meleği gibi, Mesih İysa gibi, kabul ettiniz. İmdi o mutluluğunuz nerededir ? Çünkü sizin hakkınızda şahadet ederim ki, eğer mümkün olsaydı, gözlerinizi oyar, ve bana verirdiniz. »

« Pavlos'un Galatyalılara Mek. IV : 13-16. »

« Ve sünnet olunursanız, Mesih size hiç faide etmez. Ve sünnet olunan her adama bütün şeriatı tutmağa borçlu olduğuna tekrar şahadet ediyorum. Ey şeriatte salih kılınmak isteyen sizler, Mesih'ten ayrıldınız, inayetten düştünüz. »

« Pavlos'un Galatyalılara Mek. V : 3-5. »

Yahudiler, Allah'ın kulu olmak imtiyazını Yahudi olmayanlara bir türlü vermek istemiyorlardı. Bu koyu milliyetçilik zamanımızda da sık sık görülmektedir ; Hele Yahudiler bu dinî egoistliği bu güne kadar muhafaza etmişlerdir.

« Velhasıl kardeşlerim, Rab'de sevinin, size aynı şeyleri yazmak bana usanç vermez, fakat size emniyet verir. Köpeklerden sakının, kötü işçilerden sakının, kesmeden sakının, çünkü sünnetlilik, Allah'ın ruhu ile ibadet eden, ve Mesih İyşa'da övünen ve bedene güvenmeyenler, biziz ; Vakıa ben bedene de güvenebilirdim ; Eğer başka biri bedene güvenmeyi düşünüyorsa, ben daha ziyade ; Ben ki sekizinci günü sünnetli, İsrail cinsinden, Benyamın sıptından, İbranilerden bir İbrani, şeriate göre Ferisi, gayrete göre Kiliseye ezâ eden, şeriatte olan salâha göre, kusursuzdum. Fakat benim için kâr olan şeyleri Mesih için zarar saydım. Evet, kendisi uğruna herşeyi zayettiğim Rabb'im İyşa Mesih bilgisinin yüksekliğinden ötürü, gerçekten herşeyi zarar sayıyorum, ve süprüntü sayıyorum, tâ ki Mesihi kazanayım ; Ve şeriatte olan kendi salâhım değil, fakat Mesih iymanı ile Allah'tan iyman yolu ile salâhım olarak kendisinde bulunayım ; Onun ölümünün suretini alarak onu ve onun kıyamının kudretini ve onun elemelerine iştiraki bileyim ; Tâ ki bir yolla ölümlerden kıyama erişeyim. Zaten almış, yahut zaten kemale ermiş değilim, fakat Mesih İyşa tarafından tutulduğum şeye erişmek için arkasından koşuyorum.

Ey kardeşler, ben kendimi henüz erişmiş saymıyorum ; Fakat birşey var, arkada olan şeyleri unutarak ve ileride olan şeylere uzanarak, Mesih İyşa'da Allah'ın yüksek davetinin mükâfatı için, hêdefe doğru koşuyorum. İmdi biz, kâmil olanlar, hepimiz bunu düşünelim ; Ve eğer bir şeyde başka suretle düşünürseniz, bunu da Allah size bildirecektir. Ancak eriştiğimiz ne ise, aynı kanunla yürüyelim.

Ey kardeşler, bana uyun, ve bizim size örnek olduğumuz gibi, böyle yürüyenlere dikkatle bakın. Çünkü, haklarında çok defa size söylemiş olduğum, ve şimdi de ağlayarak söylediğim birçok yürüyenler vardır ki Mesih'in haçının düşmanlarıdır. Onların sonu helâktir, onların ilâhı, karımlardır, ve izzetleri ayıplarındadır, dünya şeylerini düşünürler. Çünkü vatanımız göklerdedir, oradan da Kurtarıcıyı, Rab İyşa Mesihi, bekliyoruz ; O herşeyi kendisine tâbi kılmağa muktedirdir. »

« Pavlos'un Filipililere Mek. III ; 1-21. »

Musa Şeriatının kuru ve çığ harflerine bağlanmak isteyenlere karşı Havarî Pavlos'un söylediği sözleri yukarıda okuduk fakat dünya hakimiyetini ellerine almak niyetile, Mesih bekliyen Yahudiler Havarîlerin ortaya attıkları bu fikir ve kanaatleri bir türlü benimseyememişlerdi. Asırlarca süren Yahudi kanaatlerine göre, Allah'ın en sevgili kulları ve kavmi yalnız Beni İsrail idi. Demek oluyor ki, yeni vaaz olunan İncil'in ana prensipleri Yahudi emellerile taban tabana zitti.

« Hiç kimse sizi kandırıcı sözlerle yanıltmasın diye, bunu söylüyorum. Çünkü her ne kadar bedence gaip isem de, yine sizin intizamınızı, ve Mesihe olan imanınızın sebatını görüp, sevinerek ruhça sizinle beraberim. »

İmdi Rab Mesih İysa'yı nasıl kabul ettinizse onda köklenmiş ve bina edilmiş olarak, ve öğretildiğiniz gibi, imanla sabit kılınarak, şükranda artarak onda yürüyün.

Sakının, Mesihe göre değil, insanların ananesine, dünyanın iptidailiğine göre, felsefe ve boş hiyle ile kimse sizi yağma etmesin ; Çünkü Ulûhiyetin bütün doluluğu Mesih'te bedenen mümkündür ; Her riyasetin ve hükûmetin başı odur, ve kendisinde siz tamamlanmışsınızdır ; Mesih sünnetinde, et bedeninden soyunmakla, el ile yapılmayan sünnetle onda sünnet edildiniz ; Kendisi ile beraber vaftizde gömülmüş olarak, onu ölülerden kıyam ettiren Allah'ın işlemesine iman vasıtasile, onunla beraber kıyam da ettiniz. Ve siz suçlarımızla ve bedeninizin sünnetsizliği ile ölü iken, Allah bütün suçlarımızı bize bağışlamış olarak, sizi onunla beraber diriltti ; Bize karşı olup emirlerle aleyhimize olan ahidnameyi silmiş, ve onu haça mıhlamış olarak ortadan kaldırdı ; Riyasetleri ve hükûmetleri üzerinden atarak onlara haçta muzaffer oldu, ve onları açıkta teşhir etti.

İmdi kimse size yemekte, yahut içmekte, yahut bayram, yahut yeni ay, yahut Sept günü meselesinde hükmetmesin ; Bunlar gelecek şeylerin gölgesidir, fakat beden Mesihindir. İsteyerek alçak gönüllülük edip meleklerle ibadet eden, görmüş olduğu şeylerde kalan, kendi cismanî aklı ile boş yere kabaran ve başı sıkı tutmayan bir kimse, sizi mükâfatınızdan mahrum etmesin. O Baştan bütün beden, mafsallar ve bağlar vasıtasile yardım olunarak, ve terkip edilerek Allah'ın verdiği büyümekle büyür. Eğer Mesih ile beraber dünyanın unsurlarına öldünüzse, niçin dünyada yaşayanlar gibi insanların öğretilerine ve emirlerine göre : Tutma, ve tatma, ve dokunma emirlerine tâbi kılmıyorsunuz ! Bunların hepsi kullanılışla zeval bulurlar. Gerçi gönüllü ibadette

Havarî Pavlos, ırkdaşlarına yeni prensiplerini kavratmağa uğraşırken, şöyle diyor :

« Fakat iman gelmeden evvel, keşfolunacak iman için kapatılmış olarak şeriat altında muhafaza olunuyorduk. Söyle ki, imanla salih sayılalım diye, şeriat Mesih için mürebbimiz oldu. Fakat iman geldiğinden, artık mürebbi altında değiliz. Çünkü hepimiz iman vasıtasile Mesih İyşa'da Allah'ın oğullarısınız.

ve alçak gönüllülükte ve bedene şiddette bunların hikmet sureti vardır ; Fakat bedenın doyurulmasına karşı hiç kıymetleri yoktur. »

« Pavlos'un Koloselilere Mek. II : 2-23. »

« Ben Makedonya'ya giderken, farklı talim öğretmemeyi, imanda olan Allah işini idareden ziyade, mubahaselere sebep olan masallara ve nihayetsiz neseptemelere kulak asmamağı bazılarına tenbih edesin diye, Efeste kalmağa seni teşvik ettiğim gibi, şimdi de ediyorum. Fakat tenbihin gayesi temiz yürekten ve iyi vicdandan ve riyasız immandan olan sevgidir ; Bazıları bunlardan sapmış olup ne söyledikleri şeyleri, ne de neler hakkında iddia ettiklerini anlamadıkları halde, şeriat muallimleri olmak isteyerek boş sözlere döndüler. Fakat, şeriatın salih için değil, ancak fasitler ve nizamsızlar, hüremetsizler ve günahkârlar, mukaddes olmayanlar ve murdarlar, baba ve ana katilleri, adam öldürenler, zaniler, lütiler, insan hırsızları, yalancılar, yalan yere yemin edenler için, ve sağlam öğretişe muhalif başka birşey varsa, onun için konulduğunu bilerek, bir kimse onu meşru bir surette kullanırsa, şeriatın iyi olduğunu biliriz ; Bana emanet edilen mubarek Allah'ın izzetinin İncil'ine göre böyledir. »

« Pavlos'un Timoteos'a Mek. I : 3-12. »

« Eğer bir kimse farklı talim öğretirse, ve sağlam sözlere, Rabb'imiz İyşa Mesih'in sözlerine, ve takvaya göre olan talime razı olmazsa, birşey bilmeyerek kibirlenmiştir, fakat mubahaseler ve kelime kavgalarından dolayı illetlidir ; Haset, niza, iftiralar, suizanlar, fikirce bozulmuş ve hakikatten mahrum olmuş adamların takvayı kazanç yolu sanıp çekişmeleri bunlardan oluyor. Fakat kanaat ile takva büyük kazançtır ; Çünkü dünya'ya birşey getirmediğimiz, çünkü ne de ondan birşey götürebiliriz ; Fakat yiyeceğimiz ve örtüneceğimiz oldukça, onlarla kanaat edeceğiz. Fakat zengin olmak isteyenler imtihana ve tuzağa ve insanları helâke ve harabiyete batıran çok manasız ve muzir ar-

Çünkü Mesih'e vaftiz olunanların hepsi Mesih'i giydiniz. Ne Yahudi ne de Yunanlı vardır, ne kul ne de azatlı vardır, ne de erkek ve dişi vardır ; Çünkü Mesih İyşa'da siz hepiniz birsiniz. Ve eğer siz Mesih'in iseniz, o halde İbrahim'in zürriyeti, vade göre mirasçılarsınız. »

« Pavlos'un Galatyalılara Mek. III : 25-29. »

Mürteci ve muhafazakâr Yahudilerin Havarîleri hiç rahat bırakmadıklarını, Pavlos'un Timoteos'a yazdığı mektubun şu parçasından da anlıyoruz :

« Fakat kavgalar doğurduğunu bilerek akılsızca ve cahilce mubahaseleri reddet. Ve Rabb'in kuluna kavga lâzım değildir ; Fakat herkese karşı mülâyim, öğretmeğe hazır, tahammül eden, karşı duranları hilimle islâh edici olmalıdır ; Belki hakikat bilgisi için Allah onlara tövbe ihsan eder, ve İblis tarafından esir edilmiş olarak, kendi tuzagından onun iradesi için ayılırlar. »

« Pavlos'un Timoteos'a II. Mek. II : 23-26. »

Pavlos, genç Havarîlerden Titus'a da şunları yazmaktadır :

« Çünkü nizamsız, boşboğaz, aldatıcı birçok kimseler, bilhas- sa sünnetlilikten olanlar vardır ; Onların ağzını kapatmak lâzımdır ; Onlar yakışsız kazanç uğruna lâzım olmayan şeyleri öğreterek bütün evler yıkarlar. Onlardan, kendilerinin peygamberi olan biri demiştir : « Giritliler daima yalancı, kötü canavarlar, tembel olurlar. »

Bu şahadet gerçektir. Bu sebepten, Yahudi masallarına ve hakikatten sapan adamların emirlerine kulak vermiyerek, iy-

zulara düşerler. Çünkü her türlü fenalığın bir kökü para sevgisidir ; Bazıları bunu arzu ederek iymandan saptılar, ve birçok eziyetlerle kendilerine işkence ettiler.

Fakat sen, ey Allah adamı, bunlardan kaç ; Ancak salâhın, takvanın, imanının, sevginin, sabrın, hilmin ardınca koş. İymanın iyi cihadına içtihap et, ve çok şahitler önünde iyi ikrarı ikrâr etmiş olarak davet olunduğun ebedî hayatı tut. Bütün şeylere hayat veren Allah'ın ve Pontus'lu Pilatus'un önünde iyi ikrarı şahadet etmiş olan Mesih İyşa'nın huzurunda sana tenbih ediyorum, **Rabb'imiz İyşa Mesih'in zuhuruna kadar sen emiri lekesiz ve kusursuz tut ; Mubarek ve tek Hükûmdar, Kıralların Kırallı ve rablerin Rabb'i, ölmezliğe yalnız malik olan, yaklaşılmaz nurda duran, insanlardan kimsenin görmediği ve görmeğe kadir olmadığı zat, onu kendi vaktinde izhar edecektir. »**

« Pavlos'un Timoteos'a I. Mek. VI : 3-16. »

manda sağlam olmaları için onları şiddetle ilzam et. Temiz olanlara her şey temizdir ; Fakat murdar olanlara ve iymansızlara hiçbir şey temiz değildir ; Fakat onların hem fikirleri, hem vicdanları bozulmuştur. Allah'ı bildiklerini ikrar ederler ; Fakat işleriyle onu inkâr ederler, mekruh ve itaatsiz ve her iyi iş için reddolunmuşlardır. »

« Pavlos'un Titus'a Mek. I : 10-16. »

İysa'nın, olacak şeyleri önceden görmemesine imkân yoktu. Bu sebepten müritlerini önceden ikaz etmişti :

« Ve siz, Havralar, reisler, ve Hükûmdarlar karşısına götürüldüğünüz zaman, nasıl ve ne cevap vereceğinizden, veya ne diyeceğinizden, kaygı çekmeyin ; Çünkü ne söylemek gerektiğini Ruhülkudüs size öğretecektir. Ve size diyorum : Kim beni insanların önünde ikrar ederse, İnsanoglu da onu Allah'ın melekleri önünde ikrar edecektir.

« Lukkas İncil'i XII : 8-13. »

« Millet millete karşı, ülke ülkeye karşı kalkacak ; Büyük zelzeleler, ve yer yer kıtlıklar ve vebalar olacak ; Korkunç şeyler, ve gökten büyük alametler olacak. Fakat bütün bunlardan önce, benim ismim yüzünden size el atacaklar, ve sizi Havralara, zindanlara teslim edecekler, kırallar ve valiler önüne götürüp size eza edecekler. Bu size şahadet için olacaktır. Bunun için vereceğiniz cevabı önceden düşünmemegi yüreğinize koyun ; Çünkü ben size ağız ve hikmet vereceğim, ve bütün hasımlarınız ona karşı söyleyemeyecek yahut karşı duramayacaklar. Fakat siz, hattâ ana, baba, kardeşler, akraba, ve dostlar tarafından ele verileceksiniz ; Ve sizlerden bazılarını öldürecekler. Benim ismimden dolayı herkes de sizden nefret edecek. Ve başınızdan bir kıl zayi olmuştur. Sabrınızla canlarınızı kazanacaksınız. »

« Lukkas İncili XXI : 10-20. »

Yalnız yeryüzünü değil, gökyüzünü de kendilerine inhisar ettirmek isteyen Yahudi milletin dimağı İysa'nın, bütün insanlığı içine alan, prensiplerini nasıl istiaab edebilsin ! Bu sebepten Havarîlere karşı, içeriden ve dışarıdan mücadeleye başladılar ve bu hususta sebat ve azm ile durmadan uğraştılar.

Bu suretle Hristiyanlığa karşı içeriden ve dışarıdan kovalama, i'tisaf ve mezalim bütün şiddeti ile başlamıştı. İlk i'tisaf M. S. 36 da başladı ve 63 yılına kadar, tam 21 sene devam etti. Bundan sonra Hristiyanlığa karşı başlayan korkunç mezalim ve i'tisaf tarihçiler tarafından on iki devreye ayrılmıştır :

Neron'un Hristiyanlara karşı tatbik ettiği işkenceler, birinci i'tisaf devresini teşkil eder. Bu devre dört yıl devam etti ve Fransa ile Afrika'ya ve bahusus Mısır'a sirayet etti.

İkinci i'tisaf ve zulümü tatbik eden Domityanos olmuştur. Bu devre bir yıl devam etmiş ve en müthiş şiddetini Anadolu'da göstermiştir.

Üçüncü mezalim devresinin başında bulunan Traianos olmuştur. Bu zalim tam on altı sene Hristiyanlara mezalim yapmış ve İtalya'da, Suriye'de, Afrika'da, Karadeniz ve Marmara bölgelerinde yaşayan Hristiyanları ortadan kaldırmak istemiştir.

Dördüncü kovalama ve mezalim devresi Adrianos'un zamanında yapılmış ve on üç sene devam etmiştir. Bu mezalim de İtalya'da, Anadolu'da, Yunanistan'da, Filistin'de yapılmıştır. Bu sırada Filistin Yahudileri isyan etmiş olduklarından, müşevvik olarak Hristiyanlar itham edilmiş ve bu yüzden en müthiş işkencelere maruz bırakılmışlardır.

Beşinci kovalama ve zulüm devresi Markus Avrilius'un zamanına aiddir. İtalya'da, Fransa'da, Afrika'da, Suriye'de, Anadolu'da ve Roma'nın hakimiyeti altında bulunan her yerde Hristiyanlar en müthiş işkencelerle katliam edilmişlerdir.

Altıncı devre Septimus Sevirus zamanına düşmektedir. Tam dokuz sene devam etmiştir.

Yedinci mezalim devresi Maksiminios zamanına, yani 235 ile 238 yılları arasına düşer. Bu devrede bilhassa Orta Anadolu'da ve Karadeniz'de Hristiyanlara karşı mezalim yapılmıştır.

Sekizinci devre Dekios zamanına isabet eder.

Dokuzuncu devre Ualeriâhus zamanında yani 257 ile 261 yılları arasında tatbik edilmiştir.

Onuncu mezalim devresi Avrilius'un zamanına ;

Onbirinci mezalim devresi, Dioklitianos ve Maksimyanos zamanında, yani 286 ile 311 yılları arasına düşer.

Bu i'tisaf devresi bütün devrelerin en korkuncu ve en şiddetlisi olarak tarif ve tasvir edilmektedir. Yalnız bir ay zarfında Roma İmparatorunun emrile 17.000 Hristiyan katledilmiştir. Mısır'da on yıl içinde 144.000 Hristiyan kılıçtan geçirilmiştir. Birçok kimseler de çöllere sürgün edilmişlerdir.

Onikinci mezalim ve kovalama devresi İulianos'un saltanatı esnasında yani 361 ile 363 arasında vuku'bulmuştur.

Bu i'tisaf ve zulüm devrelerinden sonra Hristiyanlara karşı takibat durdurulmuş değildir. Bugün Rusya'da olduğu gibi, uzun müddet Kilise zorluklarla çarpışmış ve birçok kurbanlar vermiştir. Esasen İysa bunu önceden söylemişti :

« **Ve bunların kâffesinden evvel sizin üzerinize elsalacaklar, ve sizi kovalayacaklar, Havralara ve zindanlara teslim edecekler, Kırallar ve Valiler önüne götürüp size eza edecekler. Bu size şahadet için olacaktır... ve ismim için herkesten buğz ile karşılanacaksınız.** »

« Lukas İncil'i XXI : 12-14. »

Kilise, yalnız Roma İmparatorluğu ile Yahudilerden zulüm görmemiştir. Kilisenin içinden çıkan Râfazîler de Kiliseye pekçok fenalıklar etmişler, Kiliseyi zor duruma düşürmüş ve birçok insanları doğru yoldan inhiraf ettirmiştir.

Tarihin muhtelif devrelerinde Orta Anadolu'da Ortodoks Kilisesinin bağrında çıkan Râfazîlerin başlıcaları şunlardır :

- 1 — Simonianos'lar, 2 — Eveonitistler,
- 3 — Nikolas taraftarları, Nikolaitler,
- 4 — Karpokratianos taraftarları, 5 — Gnostikos'lar,
- 6 — Valentianos taraftarları, 7 — Montanist'ler,
- 8 — Maniheos taraftarları, 9 — Savelyanos'cular,
- 10 — Meşhur Arios taraftarları, 11 — Makedonyos'cular,
- 12 — Pelagianos taraftarları, 13 — Nestoriler,
- 14 — Eftihios fırkasının mensupları,
- 15 — Papistler, 16 — Protestanlar ve bunlardan meydana gelmiş olan birçok diğer küçük mezhebî guruplar.

17 — Son zamanlarda meydana çıkan Şapatçılar ile Binciler v. s.

Şapatçılar, yani cumartesi gününü mukaddes tatil günü olarak devam ettirmek hususunda ısrar edenlerle, « Binciler » adı ile maruf « Yahve'nin Âşıkları » Yahudiliğe rücu ettirmek isteyen gizli teşkilâtlardır. Hattâ bu yeni mezheplerin el altından Yahudiler tarafından desteklendiğini ve onların bir hilesi olduğunu iddia edenler çoktur.

Yahudiler, Hristiyanlığa karşı açmış oldukları mücadelelerini bugün bile devam ettirmektedirler. Bu hususta birçok eserler yazılmıştır. Masonluk vasıtasile memleketimizde de entrikalar çevirmiş olduklarını, vesikalar yayınlamak suretile, iddia edenler çok olmuştur. Bu mevzu üzerinde durmak, bu eserimiz için sadet dışında kalmaktadır.

Mamafih Yahudilerin Roma İmparatorluğu devrinde Sarayı elde etmiş olduklarını ve Hristiyanlara karşı cephe aldıklarını biliyoruz. Joseph Holzner, Pavlus adındaki meşhur eserinde, — bu mephası, eserin 21 inci tabından alıyoruz — şunları yazmaktadır :

« Roma Yahudi âleminin çok kuvvetli olduğunu ve nüfuzunun Saraya kadar ulaştığını, Pavlos biliyordu. Neron'un çok beğendiği Sarayın başaktörü Alitirus imparatora ders verirdi. Neron'un gözdelelerinden Poppea Savina da Yahudi aslından gelme idi. Yahudiler bu kadın vasıtasile Pavlos'u mahvedebilirlerdi.

Yahudiler diplomatça hareket ederek, ilk evvelâ Pavlos'tan İyşa hakkındaki fikrini sordular... Pavlos kendilerine İşaya'nın peygamberliklerinden bahsetti... Bazıları iman ederek Hristiyan oldular ; Fakat bir kısmı Pavlos'a karşı amansız birer düşman kesildiler. Yahudilerin bu tavır ve hareketi, sayıları az olan Yahudi Hristiyanlar üzerinde kötü tesir yaptı...

Hristiyanların arasında bulunan Antonius Musas adında bir hekimin İmparatoru kurtarması, Hristiyanlık aleyhindeki entrikaların tesirlerini hafifletti.

Bu zat Roma'da ilk Hristiyan hekimdir. O devirde Kilise, İyşa'yı örnek tutarak, hekimlik mesleğini ruhbanlık kadar mu-kaddes addediyordu. Hekimler de bu işi parasız yapıyorlardı.

Bütün bunların neticesinde Pavlos'un Roma'daki ilk mahpusluk devresi çok iyi semereler verdi. Hristiyanlık Roma Ordusunun içine nüfus etmişti. Bunlar vasıtasile Avrupa'nın muhtelif bölgelerine dağılmıştır.

« J. Holzner : Pavlus Sa'h. 442. »

Hristiyanlığa karşı yapılan zulüm ve itisafalarda Yahudilerin büyük rol oynamış oldukları, tarihçe müspet bir hakikattir.